

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ: СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ

**За матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та
Полтавської областей**

м. Київ, 2016 р.

Дослідження «Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах» підготовлено в рамках діяльності проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади.

Автори:

Валентина Смаль, доктор географічних наук

Олексій Позняк, кандидат економічних наук

Упорядник: Валерій Кокоть

Зміст дослідження є виключно думкою авторів та не обов'язково відображає офіційну позицію Міністерства міжнародних справ Канади.

Будь-яку частину дослідження не можна відтворити або використати в жодний спосіб без відповідного посилання на першоджерело і Проект ПРОМІС.

Повне відтворення тексту дослідження в будь-якій формі можливе лише з письмової згоди Проекту ПРОМІС.

Проект ПРОМІС спрямовано на зміцнення муніципального сектору в Україні, впровадження ефективного демократичного управління та прискорення економічного розвитку шляхом підвищення спроможності українських міст у сфері демократизації врядування та місцевого економічного розвитку; створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; підтримки процесу децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях.

www.pleddg.org.ua

Зміст

ВСТУП	7
1. МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ.....	9
1.1. Кількість та розподіл внутрішньо переміщених осіб за регіонами України	9
1.2. Кількість, розміщення, статеві та вікова структура ВПО у цільових областях та містах-партнерах проекту ПРОМІС	12
2. ОЦІНКА СТАНОВИЩА ВПО	20
3. ВПЛИВ ПОЯВИ ВПО НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ.....	23
4. ПРОБЛЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	24
5. ВПО НА РИНКУ ПРАЦІ	30
6. НАПРЯМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВПО ДО ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАД.....	37
6.1. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОГО ПОШУКУ РОБОТИ	37
6.2. Створення можливостей для професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації	38
6.3. Відновлення/започаткування підприємництва.....	42
6.4. Тимчасова зайнятість. Громадські роботи. Дистанційна робота	45
7. РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ НАЙБІЛЬШОЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ..	48
8. ОЦІНКА ПРОГРАМ ДОПОМОГИ ВПО ТА ОБІЗНАНОСТІ ЩОДО НИХ	50
9. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	53
ПРИКЛАДИ УСПІШНОГО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВПО	55
Вінницька область	55
Запорізька область	60
Івано-Франківська область	63
Полтавська область	67
ДОДАТКИ	72
Додаток 1. Країни світу із найбільшою кількістю ВПО, 31 грудня 2015 р.	72
Додаток 2. Кількість ВПО за областями України та чисельність українців, які шукають притулку чи інших форм законного перебування у сусідніх державах	73
Додаток 3. Загальна кількість та вікова структура ВПО в Івано-Франківській, Запорізькій, Полтавській областях	74
Додаток 4. Статеві структури ВПО працездатного віку в Івано-Франківській та Запорізькій областях	76
Додаток 5. Інформація про надання послуг державною службою зайнятості внутрішньо переміщеним особам по областях України	77
Додаток 6. Кількість внутрішньо переміщених осіб, які звернулися до ДСЗ та ВПО, які отримали довідку про взяття на облік	78
Додаток 7. Працевлаштування внутрішньо переміщених осіб по областях України	79
Додаток 8. Рекомендації щодо соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, які переселилися із тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції до Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської, Полтавської областей	80

Перелік таблиць

Таблиця 1.	КІЛЬКІСТЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ПОРІВНЯННІ З КІЛЬКІСТЮ КОРИННОГО НАСЕЛЕННЯ У ЦІЛЬОВИХ ОБЛАСТЯХ ТА МІСТАХ-ПАРТНЕРАХ ПРОЕКТУ ПРОМІС (СТАНOM НА СІЧЕНЬ 2016 Р.)	16
Таблиця 2.	ВІКОВА СТРУКТУРА ВПО У ЦІЛЬОВИХ ОБЛАСТЯХ ТА МІСТАХ-ПАРТНЕРАХ ПРОЕКТУ ПРОМІС	17
Таблиця 3.	ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ЗАЙНЯТОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ ПО ОКРЕМИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ	32
Таблиця 4.	ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПО ОКРЕМИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ ..	36

Перелік рисунків

Рис. 1.	Загальна кількість ВПО по областях України	10
Рис. 2.	Кількість ВПО на 10 тисяч населення.....	12
Рис. 3.	Загальна кількість ВПО та у розрахунку на 10 тисяч корінного населення у Запорізькій та Івано-Франківській областях	14
Рис. 4.	Загальна кількість ВПО та у розрахунку на 10 тисяч корінного населення у Вінницькій та Полтавській областях.....	15
Рис. 5.	Вікова структура ВПО в Україні та цільових областях.....	17
Рис. 6.	Розподіл респондентів Вінницької та Полтавської областей за відповіддю на питання про ставлення місцевого населення до ВПО, %	21
Рис. 7.	Загальна кількість ВПО та відсоток ВПО, які звернулися до ДСЗ в областях України ..	31
Рис. 8.	Питома вага жінок у загальній кількості безробітних у областях України	32
Рис. 9.	Оцінка відторгнення від ринку праці серед жінок ВПО до і після переміщення, % (жінки віком від 18 до 59 років, n=802)	33
Рис. 10.	Вікова структура безробітних з числа ВПО	35
Рис. 11.	Внутрішньо переміщені особи, які проходили професійне навчання, % від кількості ВПО, які звернулися до ДСЗ	39
Рис. 12.	Внутрішньо переміщені особи, які брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру, % від кількості ВПО, які звернулися до ДСЗ.....	46

Перелік умовних скорочень

ВПО	– Внутрішньо переміщені особи
ВРУ	– Верховна Рада України
ВЦА	– Військово-цивільна адміністрація
ДСЗ	– Державна служба зайнятості
ЗУ	– Закон України
КМУ	– Кабінет Міністрів України
МКШ	– Міжвідомчий координаційний штаб з питань соціального забезпечення громадян України
МОМ	– Міжнародна організація з міграції
МСБ	– Малий та середній бізнес
МСП / Мінсоцполітики	– Міністерство соціальної політики
НУО	– Неурядова організація
ОМС	– Органи місцевого самоврядування
ОМВ	– Органи місцевої влади
ПІІ	– Прямі іноземні інвестиції
УЦСР	– Український центр соціальних реформ
УВКБ ООН	– Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
ФОП	– Фізична особа-підприємець

Вступ

Внаслідок анексії Росією АР Крим та втрати Україною контролю над частиною території Донецької та Луганської областей в Україні з'явилися великі потоки людей, які були змушені залишити місця свого постійного проживання і переселитись до інших регіонів України. У вітчизняній науковій літературі, засобах масової інформації їх визначають як «внутрішні мігранти», «вимушені переселенці», в офіційних документах – як «внутрішньо переміщені особи» (ВПО), що найточніше відповідає англomовному терміну «internally displaced persons». Саме таке визначення закріплене також у «Керівних принципах з питань про переміщених осіб всередині країни» Організації Об'єднаних Націй: «Внутрішньо переміщені особи – це окремі особи, чи групи осіб, які були змушені залишити свої помешкання, або місця постійного проживання в результаті, або щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих, чи техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаних державних кордонів»¹.

Відповідно до першої частини першої статті ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру»².

Незважаючи на те, що у недавній українській історії були прецеденти масових вимушених переміщень населення через аварію на Чорнобильській АЕС у 1986 р., у країні відсутній досвід, пов'язаний із реєстрацією ВПО, належною міжвідомчою координацією, ефективною взаємодією між державними органами влади, громадськими організаціями, волонтерами, міжнародними організаціями, із розробкою та впровадженням комплексних державних програм. У зв'язку з цим важливого значення набувають дослідження, в яких розглядаються проблеми, потреби ВПО, узагальнюється накопичений досвід їх соціально-економічної адаптації та інтеграції. До такого роду досліджень належить і дана праця, присвячена аналізу потреб ВПО в Україні загалом та в Вінницькій, Запорізькій, Івано-Франківській, Полтавській областях зокрема. Саме ці обласні регіони визначені як цільові для здійснення Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), за підтримки якого здійснюється і дане дослідження.

Головною метою дослідження є вивчення потреб ВПО для визначення пріоритетних напрямків мінімізації негативних проявів їх інтеграції до приймаючих громад, реалізації позитивного потенціалу вимушеної внутрішньої міграції населення в Україні з урахуванням особливостей окремих регіонів та уроків міжнародного досвіду.

Завданнями дослідження є:

- вивчення масштабу проблеми ВПО в Україні та чотирьох цільових областях проекту ПРОМІС;
- аналіз головних потреб ВПО, ступінь їх задоволення;

¹Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны / Экономический и социальный Совет ООН (ЭКОСОС), 22 июля 1998. - E/CN.4/1998/53/Add.2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org.ru/docid/50b345932.html>

²Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньопереміщених осіб». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

- узагальнення накопиченого досвіду розв'язання проблем ВПО, пов'язаних з їх розміщенням, працевлаштуванням, суспільною та економічною інтеграцією;
- визначення доцільних заходів, які здатні були б посилити ефективність соціально-економічної інтеграції різних груп вимушених переселенців, та використати значний потенціал вимушеної внутрішньої міграції;
- вивчення успішного досвіду зміцнення соціальної згуртованості приймаючих громад та ВПО, створення системи взаємної допомоги та самоорганізації внутрішньо переміщених осіб, консолідації зусиль органів державної влади, громадського сектору, бізнесу, благодійних та волонтерських організацій, міжнародних донорів для розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб\$
- розробка рекомендацій щодо соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, які переселилися із тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції до Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської, Полтавської областей.

Емпірична база: кабінетне дослідження, наукові статті, аналітичні огляди та звіти, статистична інформація Державної служби зайнятості, Державної служби статистики, Міністерства соціальної політики, обласних департаментів соціального захисту населення. Окрім цього, широко використовувались нормативно-правова документація, дані соціологічних досліджень, інтерв'ю, що висвітлюють проблеми ВПО; публікації засобів масової інформації.

Результати дослідження можуть бути покладені в основу розробки системи дій та заходів державних органів влади, міжнародних програм, громадських і благодійних організацій, приватного сектору економіки, об'єднань ВПО, спрямованих на подолання проблем внутрішньо переміщених осіб. Матеріали та висновки дослідження стануть у нагоді працівникам державних структур, органів місцевого самоврядування, міжнародних проектів, внутрішньо переміщеним особам.

1. Масштаб проблеми

1.1. Кількість та розподіл внутрішньо переміщених осіб за регіонами України

За даними Міністерства соціальної політики станом на кінець лютого 2016 року в Україні нараховувалося 1 735 000 внутрішньо переміщених осіб. З них, за приблизними оцінками, 22 000 з Криму та понад 1 700 000 – зі Сходу України. Близько 60% ВПО – це пенсіонер(к)и, 23.1% – працездатні особи, 12.8% – діти та 4.1% – неповносправні особи.

Частка зареєстрованих ВПО складає 4% від загальної кількості населення країни³.

Слід зауважити, що дані про кількість ВПО, що надходять з різних офіційних джерел, а часом і з одного й того ж джерела, суттєво відрізняються або суперечать один одному. Як вже зазначалось, за даними Міністерства соціальної політики станом на 22 лютого 2016 року нараховувалось 1 млн 735 тисяч вимушених переселенців (1 млн 374 тисяч сімей). 695 тисяч сімей отримували різноманітну допомогу від держави. За даними МСП на 29 лютого 2016 року, число переселенців збільшилося на 11 тисяч і склало 1 млн. 746 тисяч. Але при цьому число сімей чомусь зросло на 18 тисяч – 1 млн. 392 тисяч. Допомога вже надавалась 701866 сім'ям.

Разом з тим, за офіційними даними міжвідомчого координаційного штабу з питань соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території, станом на 26 лютого було офіційно зареєстровано 1 млн 30 тисяч осіб, тобто на 700 тисяч менше, ніж у Мінсоцполітики. За даними МКШ, на 21 березня 2016 р. з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції до інших регіонів України переселено 1 025 608 осіб, у тому числі з Донецької і Луганської областей 1 003 545 осіб, з Автономної Республіки Крим і міста Севастополь 22 063 особи, з яких 168 959 дітей, 496 864 осіб з інвалідністю та похилого віку.

Слід зазначити, що існує певна відмінність у методології реєстрації вимушено переміщених осіб МКШ та Мінсоцполітики. Міжвідомчий координаційний штаб фіксує осіб, які звернулися за допомогою в переселенні та розміщенні. При цьому інформація вводиться до реєстру громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції. Мінсоцполітики обліковує осіб, які звернулися з питань виплати належної їм пенсії або соціальної допомоги за новим місцем проживання. Реально облік Мінсоцполітики охоплює не лише переселенців, але й тих, хто фактично живе на окупованій території і періодично приїздить для отримання пенсії чи соціальної допомоги на контрольовані центральною владою території (т.з. пенсійний туризм).

У будь-якому разі, чисельність переселенців значна – більша, ніж чисельність населення багатьох країн світу у тому числі європейських (наприклад, населення Чорногорії складає 647 тисяч, а Естонії – 1265 тисяч). Україна входить до країн-лідерів за кількістю переселенців (Додаток 1). Окрім регіонів України, жителі тимчасово окупованих територій та району проведення антитерористичної операції переселяються також за межі держави (Додаток 2).

За даними Мінсоцполітики найбільше внутрішньо переміщених осіб зареєстровано у Донецькій (676 533 особи), Луганській (251 231 особа), Харківській (212 557 осіб), у м.

³За оцінкою Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2016 року чисельність наявного населення України становила 42 760,5 тисяч осіб без врахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Києві (127 026 осіб), Запорізькій (118 878 осіб), Дніпропетровській (76 457 особи), та Київській (48 975 осіб) областях (Рис. 1).

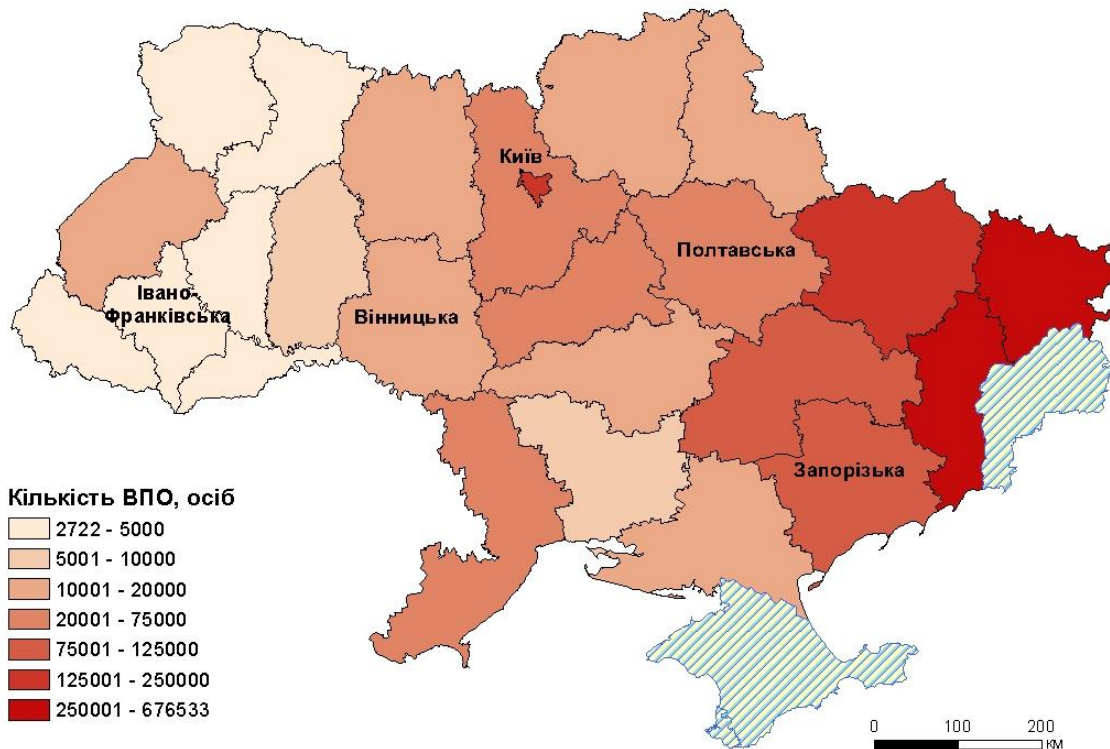

Рис. 1. Загальна кількість ВПО по областях України

Найменшу кількість ВПО розселено у Тернопільській (2 722 особи), Чернівецькій (3 149 осіб), Рівненській (3 204 особи), Закарпатській (3 462 особи), Івано-Франківській (4 116 осіб) та Волинській (4 033 особи) областях. Це свідчить про нерівномірний регіональний розподіл ВПО по Україні, що призводить до надмірного соціального і адміністративного навантаження на громади, локальні ринки праці, соціальну інфраструктуру регіонів вселення. Нерівномірність розміщення внутрішньо переміщених осіб у розрізі регіонів ускладнює реалізацію політики зайнятості.

Вибір значною частиною ВПО найближчих до місць попереднього проживання регіонів свідчить про намір повернутися до покинутих поселень. Надмірна концентрація переселенців лягає важким тягарем на інфраструктуру, ринок праці та житла регіонів переселення. Водночас, за даними соціологів, частина ВПО орієнтується на постійне проживання в інших регіонах України. Зокрема, серед осіб, переміщених у західні області, таких 45%⁴.

Водночас відомо, що значна кількість ВПО лише реєструється поза окупованою територією Донецької та Луганської областей для отримання соціальних виплат, а потім повертається додому. Для реєстрації обираються географічно найближчі регіони. «Органами Пенсійного фонду була забезпечена процедура спрощеного порядку за новим місцем фактичного перебування осіб, виплати пенсій. І у 2015 році близько 980 тисячам пенсіонерів із Донецької та Луганської областей було виплачено пенсію на підконтрольних Україні територіях. У період з серпня 2014 року по грудень 2015 року таким пенсіонерам було виплачено понад 34 мільярдів гривень» – зазначив на

⁴Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз. Відділ соціальної безпеки (О.А. Малиновська). – № 17, Серія «Соціальна політика». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf

парламентських слуханнях 17 лютого 2016 року заступник міністра соціальної політики Віталій Мушнін⁵.

Інколи за однією, та й то неіснуючою адресою реєструються сотні і навіть тисячі переселенців: «Сейчас, по данным СБУ, порядка 60% «ВПЛ» живет в так называемых «Д/ЛНР». В частности, мы неоднократно указывали, что в городе Изюме зарегистрированы 23 тысячи переселенцев, из которых более 20 тысяч – пенсионеры. Все прекрасно понимали, что этих людей там нет. На днях ВНЕЗАПНО наступило просветление и оказалось, что 3 293 переселенца, получавших пенсии и социальные выплаты в Изюме, зарегистрированы в одной квартире дома, которого нет в природе»⁶.

У Бердянську 12 тисяч переселенців потрапили до “чорних списків” СБУ

Понад 12 тисяч переселенців, офіційно зареєстрованих в Бердянську як внутрішньо переміщені особи, потрапили в списки СБУ. Про це повідомляє Держ.Запоріжжя з посиланням на pro.berdyansk.

Бердянських переселенців підозрюють в незаконному отриманні виплат з держбюджету. На минулому тижні списки “підозрюваних” передали до місцевого управління праці та соцзахисту. Якими критеріями керувалися ті, хто їх складав, соцпрацівники не знають, але кажуть, що до реєстрів потрапили і деякі переселенці, які з моменту виїзду з окупованої території жодного разу не поверталися додому.

Джерело: Держ.Запоріжжя. Новини: У Бердянську 12 тисяч переселенців потрапили до “чорних списків” СБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zp.depo.ua/ukr/berdyansk/u-berdyansku-12-tisyach-pereselentsiv-potrapili-do-chornih-26022016090200>

Зрештою, має бути розв’язане питання із єдиною реєстрацією ВПО, укладеною за чіткими принципами з обліком всіх різновидів допомоги, включно із допомогою, наданою міжнародними проектами, фондами, програмами. У українському суспільстві на тлі значної зневіри до державних органів влади зберігається довіра до міжнародних організацій і вона не має бути зруйнована. Необхідно розробити чіткий механізм та критерії відбору для надання допомоги внутрішньо переміщеним особам залежно від їхнього матеріального стану та соціального статусу.

Про необхідність диференційованого підходу до забезпечення соціальної підтримки ВПО свідчить і досвід інших країн, зокрема Азербайджану, для якого проблема ВПО залишається актуальною і після більш як 20 років з часу її виникнення: «ВПО – це досить неоднорідна група. Частина з них дійсно необхідна підтримка держави, проте інша частина за ці роки спромоглася облаштувати своє життя. Тому привілеї ВПО часом викликають роздратування у решти населення. З другого боку, вони формують ментальність утриманців у деяких ВПО»⁷.

Запровадження єдиної системи реєстрації переселенців дозволить визначити обсяг потреб переселенців та спланувати надання соціальних виплат, а також запобігти можливим зловживанням державною та донорською допомогою. **Обов’язковим пунктом реєстрації має стати інформація про статевий склад ВПО у тому числі і в розрізі вікових груп.**

⁵Парламентські слухання щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news/Novyny/125433.html>

⁶Виплати переселенцям: Київ проти регіонів / Информационное сопротивление, 01.03.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sprotiv.info/ru/news/harkov/vyplaty-pereselencam-kiiev-protiv-regionov>

⁷Шляхи вирішення проблеми внутрішніх переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_prob1-a598d.pdf

1.2. Кількість, розміщення, статева і вікова структура ВПО у цільових областях та містах-партнерах Проекту ПРОМІС

Згідно з даними міністерства соціальної політики, станом на початок лютого 2016 р. в Запорізькій, Полтавській, Вінницькій та Івано-Франківській областях сконцентровано майже 167 тисяч ВПО. Серед зареєстрованих переселенців лише близько 2% є вихідцями з Криму, тоді як абсолютна більшість – з району проведення АТО.

Відповідно до даних міжвідомчого координаційного штабу, цей показник складає 119 216 осіб. Найбільша розбіжність спостерігається в даних для Запорізької області. У будь-якому разі Запорізька область належить до групи українських регіонів з найбільшою кількістю ВПО (118 878 осіб, або 7% від загальноукраїнського показника відповідно до даних Мінсоцполітики чи 67 675 осіб і 6,6% за інформацією МКШ). Запорізький регіон посідає п'яте місце в Україні після Донецької, Луганської, Харківської областей та міста Києва. Івано-Франківська область – серед регіонів, де чисельність вимушених переселенців найменша (за різними даними 4116 та 4164 осіб і відповідно чи 0,2% і 0,4%). Івано-Франківщина – на двадцятому місці серед обласних регіонів України. У Полтавській області сконцентровано 1,8%, а в Вінницькій – 0,8% ВПО України. За загальною кількістю ВПО вони посідають відповідно дев'яте та тринадцяте місце.

Запорізька область – серед лідерів і за показником кількості ВПО на 10 000 корінного населення регіону – 679 осіб, що дозволило їй посісти четверте місце в Україні після Донецької (1592 особи), Луганської (1142 особи) та Харківської (787 осіб) областей. У Україні в цілому цей показник складає 405 осіб, в Івано-Франківській області – 30, Вінницькій – 83, Полтавській – 215 (Рис.2).

Аналіз розміщення ВПО у межах адміністративних районів цільових областей також показує значну нерівномірність (рис. 3, 4). Окрім міст обласного значення значні показники кількості ВПО на 10 тисяч корінного населення демонструють такі райони Запорізької області як Гуляйпільський, Куйбишевський, Приморський, Розівський. У деяких з них цей показник перевищує 1000 осіб.

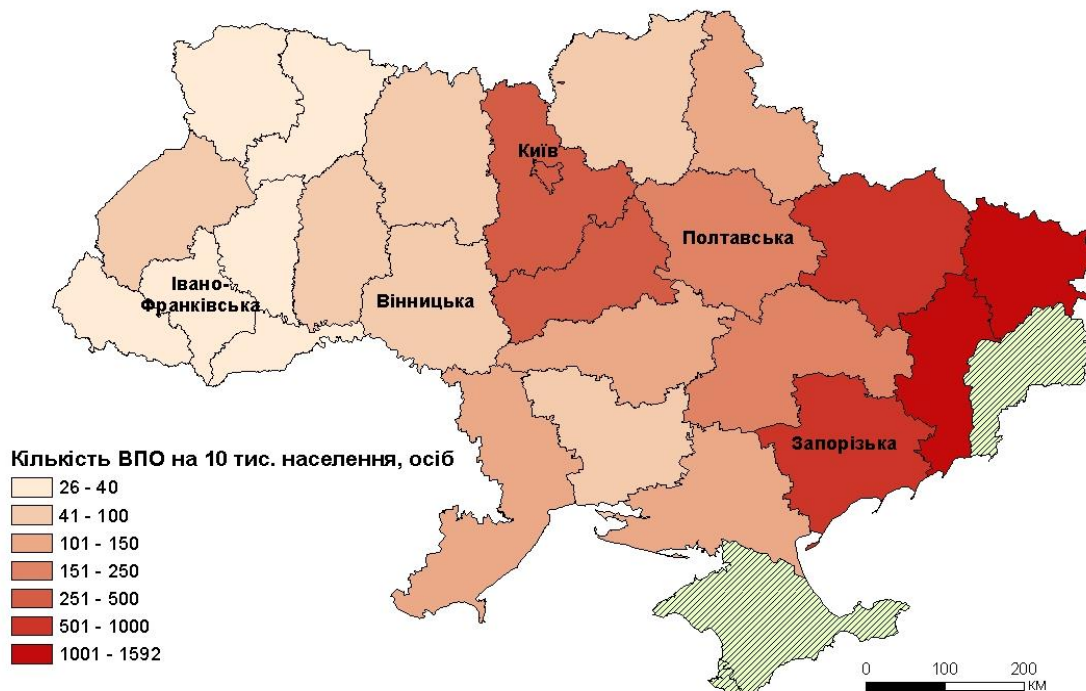

Рис. 2. Кількість ВПО на 10 тисяч населення

У районах Івано-Франківської області чисельність ВПО у розрахунку на 10 000 корінного населення не перевищує 25 осіб. У більшості районів Вінниччини зазначений показник коливається від 40 до 60 осіб, на Полтавщині – перевищує 100 осіб, а в Великобагачанському, Диканьському, Решетилівському, Шишацькому – більше 180 осіб на 10 тисяч корінного населення.

У 16 містах, де здійснюється проект «ПРОМІС» розселено 75,5 тисяч внутрішньо переміщених осіб (у деяких випадках – дані наводяться разом із відповідними адміністративними районами). Привабливими для переселенців є найбільші міста, зокрема, обласні центри та очолювані ними адміністративні райони. У Івано-Франківську поселилось 50% переселенців області, у Вінниці – 46%, у Полтаві – 41%. у Запоріжжі – 40%.

Серед цільових міст найбільший показник співвідношення місцевого населення та вимушених переселенців має Бердянськ, де навіть із врахуванням населення району кількість ВПО на 10 000 місцевого населення складає 880 осіб. На другому місці – Миргород, у якому на 10 000 населення припадає 735 переселенців. У Енергодарі цей показник складає – 468, у Запоріжжі та районі – 355, у Мелітополі – 302 особи (Табл. 1).

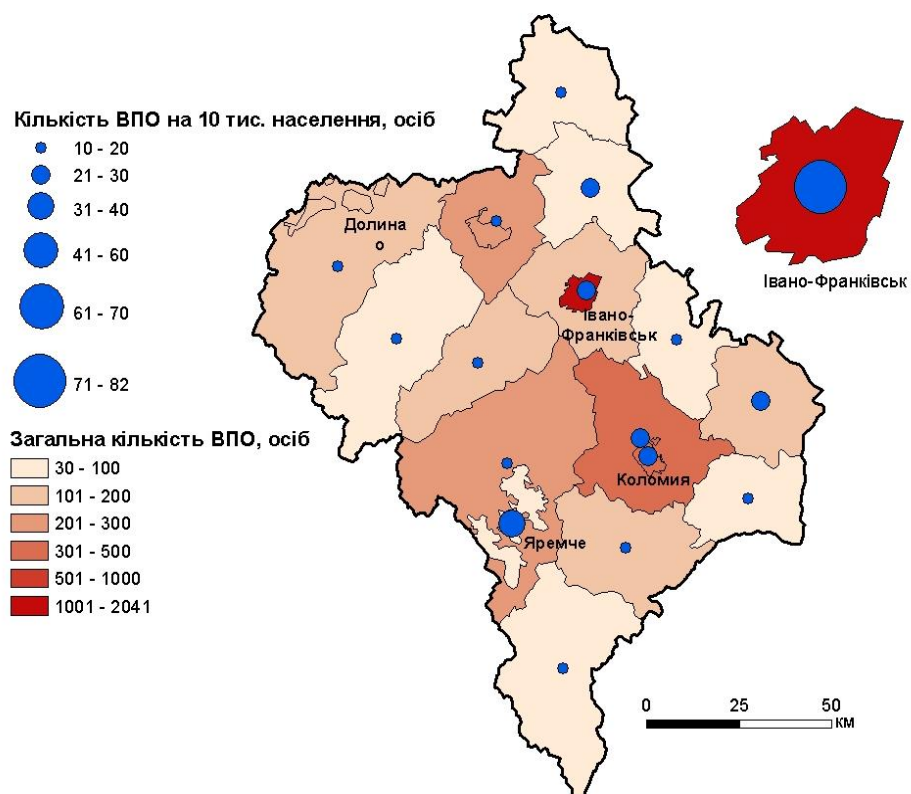
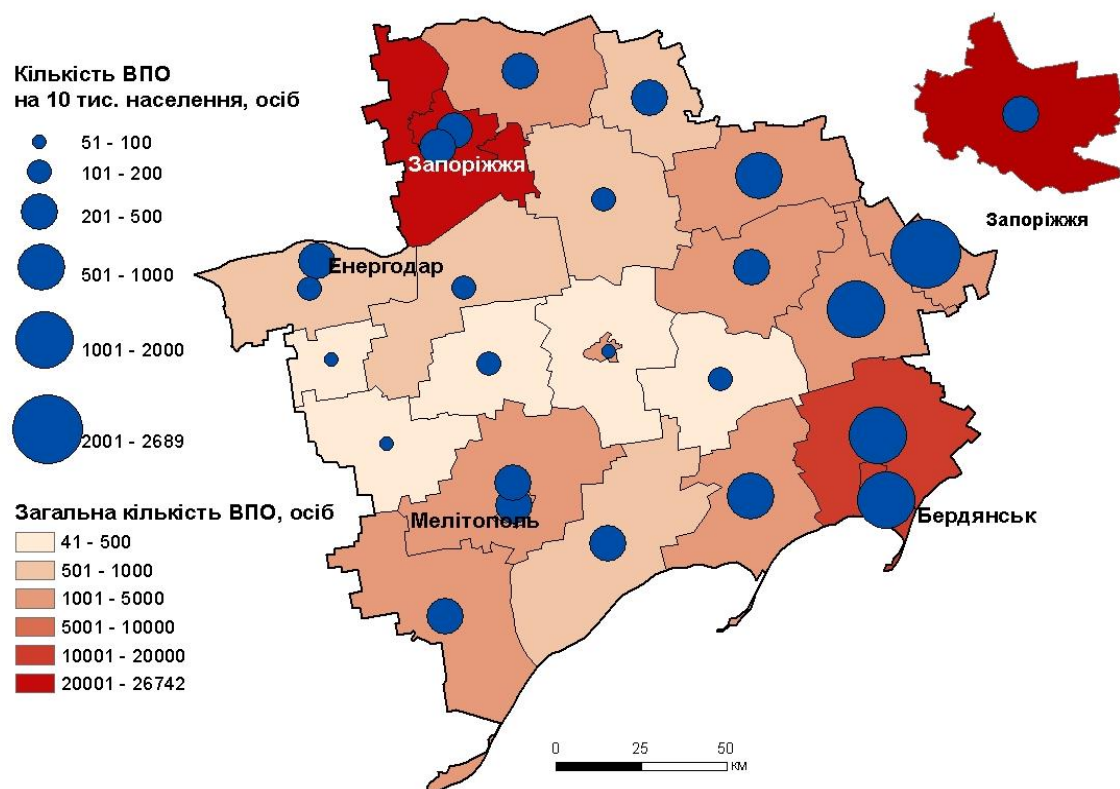

Рис. 3. Загальна кількість ВПО та у розрахунку на 10 тисяч корінного населення у Запорізькій та Івано-Франківській областях

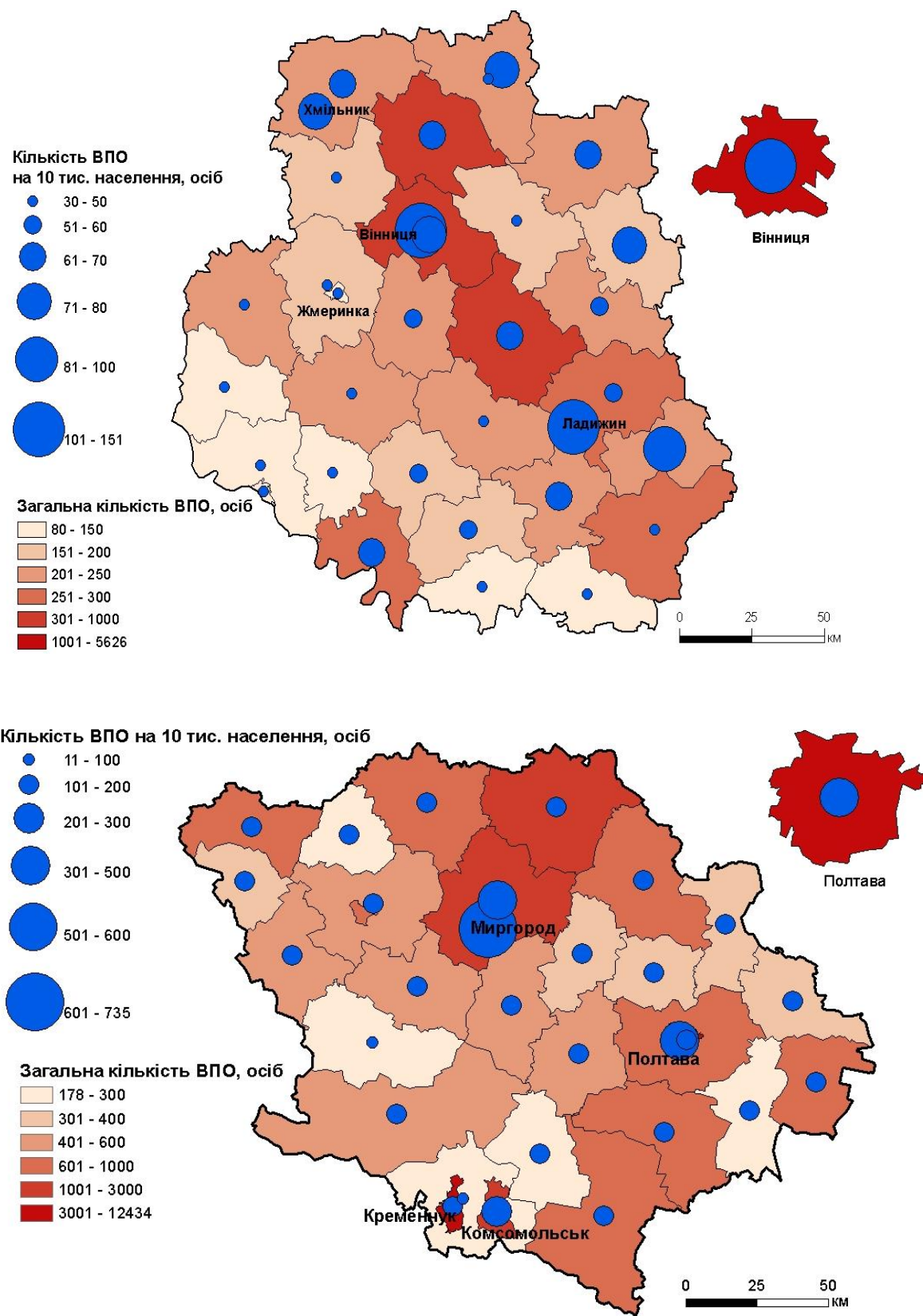

Рис. 4. Загальна кількість ВПО та у розрахунку на 10 тисяч корінного населення у Вінницькій та Полтавській областях

**Таблиця 1. Кількість внутрішньо переміщених осіб
у порівнянні з кількістю корінного населення
у цільових областях та містах-партнерах Проекту ПРОМІС (станом на січень 2016 р.)**

Назви цільових областей та міст	Загальна кількість населення	Загальна кількість ВПО	Відсоток ВПО від загальної кількості населення	Кількість ВПО на 10 тис. населення
Вінницька	1594036	12328	0,77%	77
Вінниця	371534	5626	1,51%	151
Жмеринка	34743	121	0,35%	35
Ладижин	23967	270	1,13%	113
Хмільник	25561	184	0,72%	72
Запорізька	1751472	67291	3,84%	384
Запоріжжя	752300	26742	3,55%	355
Бердянськ	117429	16048	13,67%	1367
Мелітополь	155650	4714	3,03%	303
Енергодар	54326	2540	4,68%	468
Івано-Франківська	1379260	4071	0,30%	30
Івано-Франківськ	248894	2041	0,82%	82
Коломия*	60673	398	0,66%	66
Яремче	22523	82	0,36%	36
Долина*	20654	131	6,3	63,4
Полтавська	1429858	30493	2,13%	213
Полтава	286900	12434	4,33%	433
Комсомольськ	55059	1348	2,45%	245
Кременчук	222654	3892	1,75%	175
Миргород	38827	2853	7,35%	735
Україна	42738070	1749668	4,09%	409

**Дані із кількості ВПО у Коломиї та Долині наводяться разом із очолюваними ними районами*

У віковій структурі цільових областей спостерігаються відмінності. Полтавська область відрізняється від інших високою часткою ВПО, які належать до категорії непрацездатних: 45,9%. Найменша частка непрацездатних серед цільових областей на Франківщині – 15,6% і відповідно – найбільше працездатного населення (55,2%) та дітей (29,2%). Проте, у всіх досліджуваних регіонах частка осіб похилого віку та інвалідів серед ВПО є меншою, ніж в цілому по Україні, натомість частка дітей є підвищеною (Рис. 5). Подібні особливості спостерігаються і в розрізі адміністративних районів та міст обласного значення, що відображено на картосхемах у Додатку 3 та у Таблиці 2.

Серед працездатного населення у всіх областях переважають жінки: у Запорізькій та Вінницькій – 69%, Івано-Франківській – 67%. На рівні адміністративних районів та міст обласного значення перевага кількості жінок у структурі ВПО також є очевидною (Додаток 4).

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців співвідношення частки чоловіків та жінок серед ВПО у світі загалом приблизно рівне⁸. На противагу цьому в Україні спостерігається суттєве переважання жінок: згідно з даними Єдиної інформаційної бази даних по внутрішньо переміщеним особам частка жінок складає приблизно 62%⁹. Переважання жінок пояснюється різними причинами – від перебування чоловіків вдома задля догляду за помешканням чи немічними родичами до небажання чоловіків реєструватись як ВПО з метою уникнення можливої мобілізації до лав української армії. Проте, переважання жінок серед переселенців має бути враховане при розробці загальнодержавних та регіональних програм соціально-економічної інтеграції ВПО.

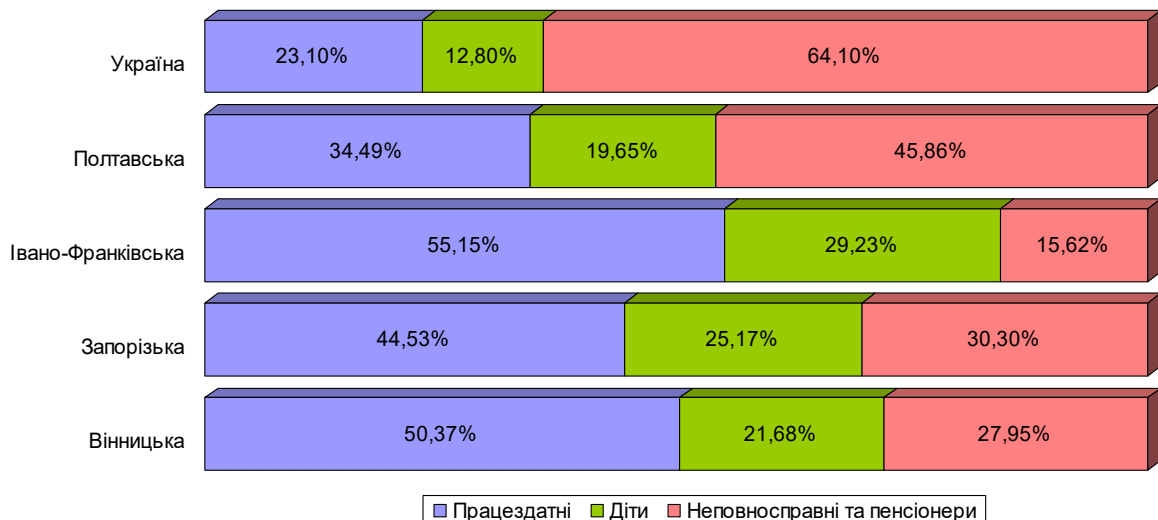

Рис. 5. Вікова структура ВПО в Україні та цільових областях

Таблиця 2. Вікова структура ВПО у цільових областях та містах-партнерах Проекту ПРОМІС

Назви цільових областей та міст	ВПО	Відсоток від загальної кількості облікованих ВПО			
		працездатних	дітей	інвалідів	пенсіонерів
Вінницька	12328	50,37%	21,68%	2,44%	25,51%
Вінниця	5626	-	-	-	-
Жмеринка	121	-	-	-	-
Ладижин	270	-	-	-	-
Хмільник	184	-	-	-	-
Запорізька	67291	44,53%	25,17%	30,30%	
Запоріжжя	26742	21,15%	10,58%	4,84%	63,43%

⁸ Refugees and internally displaced persons. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unstats.un.org/unsd/genderstatmanual/Print.aspx?Page=Refugees-and-internally-displaced-persons>

⁹ За рік кількість вимушених переселенців збільшилася на півмільйона // Доступ до правди, 10.05.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dostup.pravda.com.ua/news/publications/za-rik-kilkist-vymushenykh-pereselentsiv-zbilshylasia-na-pivmiliona>

Бердянськ	16048	23,42%	13,31%	4,62%	58,65%
Мелітополь	4714	33,83%	18,23%	7,56%	40,38%
Енергодар	2540	31,50%	25,31%		43,19%
Івано-Франківська	4071	55,15%	29,23%		15,62%
Івано-Франківськ	2041	56,34%	29,94%		13,72%
Коломия	398	52,26%	29,40%		18,34%
Яремче	82	59,76%	28,05%		12,20%
Долина	131	45,04%	38,93%		55,73%
Полтавська	30493	34,49%	19,65%	4,92%	40,94%
Полтава	12434	41,23%	18,95%	3,98%	35,84%
Комсомольськ	1348	33,68%	20,99%	4,45%	40,88%
Кременчук	3892	-	-	-	-
Миргород	2853	26,29%	22,92%	4,98%	45,81%
Україна	1749668	23,10%	12,80%		64,10%

На жаль, дані щодо статевого розподілу дітей та інвалідів і осіб похилого віку відсутні. Але, оскільки серед населення пенсійного віку в Україні загалом жінок набагато більше, ніж чоловіків, можна стверджувати, що серед контингенту ВПО чисельність жінок різко переважає. Таким чином, рух ВПО змінює не лише територіальну структуру населення України, але й призводить до трансформації статевої структури населення досліджуваних регіонів. Відповідні показники демографічної структури ВПО формуються за рахунок вихідців з Донбасу, тоді як серед переселенців з Криму частка інвалідів та осіб пенсійного віку є незначною, а співвідношення чоловіків та жінок серед осіб працездатного віку – відносно паритетним.

Основні виклики, пов'язані із вимушеним переміщенням громадян, у перші місяці полягали у наданні гуманітарної допомоги – житла, їжі, одягу, доступу до ліків, медичного обслуговування, психологічної допомоги. З часом, коли стало зрозуміло, що очікуване повернення вимушених переселенців до своїх домів відкладається на невизначний термін, гостро постала проблема працевлаштування людей або сприяння їх самозайнятості, медичного обслуговування, психологічної реабілітації, розв'язання проблеми доступу до освіти, культурної та соціальної реінтеграції, вирішення житлового питання.

Зволікання з активними діями щодо ВПО може призвести до погіршення ситуації у суспільстві, виникнення напруги у стосунках між ВПО та місцевим населенням зони переселення, а також до використання зростаючого невдоволення для подальшої дестабілізації ситуації в країні.

Міжнародний досвід свідчить, що проблему ВПО не можна розглядати як скороминущу. Слід передбачати заходи з локальної інтеграції переселенців у нових місцях проживання. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах (local integration at the place of displacement) є однією із трьох форм впровадження довгострокових рішень щодо ВПО згідно з Керівними принципами по внутрішнім переміщенням Верховного комісару ООН у справах біженців. Двома іншими формами є інтеграція в спеціальних окремих місцях проживання (integration in a new location) – спеціальних закладах та містечках, та повернення і реінтеграція (return and reintegration).

Моніторинг ситуації з ВПО може здійснюватися на основі принципів відповідальності щодо ВПО, розроблених на основі Керівних принципів щодо внутрішньо переміщених осіб в рамках спільного проекту Brookings та Університету Берна¹⁰ :

¹⁰Солодько А., Доронюк Т. Вироблення політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. Підготовлено за підтримки міжнародного фонду "Відродження" / Аналітичний центр CEDOS. [Електронний ресурс]. –

- Запобігання переміщенню та мінімізація його негативних наслідків;
- Підвищення обізнаності щодо проблеми в загальнонаціональних
- Масштабах;
- Збір даних щодо кількості та становища ВПО;
- Організація навчання щодо прав ВПО;
- Створення юридичних механізмів для захисту прав ВПО;
- Розробка національної політики щодо внутрішньо переміщених осіб;
- Створення інституцій, які б відповідали за вирішення проблем ВПО;
- Заохочення національних правозахисних груп до залучення ВПО у їхню роботу;
- Забезпечення участі ВПО у прийнятті рішень;
- Підтримка системного вирішення проблем ВПО;
- Залучення достатніх ресурсів для вирішення проблем;
- Співпраця з міжнародними інституціями, якщо національних ресурсів недостатньо.

Ці принципи охоплюють увесь спектр питань, відповідно до яких може здійснюватися оцінка поступу тієї чи іншої країни у задоволенні потреб ВПО. З цією метою більшість принципів також можуть використовуватись на регіональному та локальному рівнях.

2. Оцінка становища ВПО

Опитування ВПО і місцевого населення, проведене Українським центром соціальних реформ (УЦСР) у 9 областях України, у т.ч. в Полтавській та Вінницькій, у 2015 р. (далі – опитування УЦСР 2015 р.) показало, що ВПО в цілому вплилися у приймаючі громади, хоча певні труднощі з адаптацією на новому місці проживання є. Так, про відсутність будь-яких труднощів після переселення повідомили понад половина (57,4%) ВПО, котрі мешкають у Вінницькій та Полтавській областях. Серед труднощів найчастіше називалися проблеми з пошуком житла (22,5%) та з оформленням документів (відповідно 15,2%). Труднощі із працевлаштуванням у ВПО виникали рідше, ніж труднощі із пошуком житла та оформленням документів, але частіше, ніж труднощі з отриманням медичної допомоги чи влаштуванням дітей до дитячого садка.

Рівень добробуту ВПО в цілому є нижчим, ніж місцевого населення, однак при цьому ризик бідності для ВПО суттєво не відрізняється від подібного ризику для місцевого населення, а для малочисельних домогосподарств навіть є дещо нижчим.

Загалом рівень добробуту ВПО суттєво залежить від розміру домогосподарства. За даними опитування УЦСР 2015 р. невеликі домогосподарства переселенців зазвичай мають дохід (в розрахунку на одну особу), значно вищий за прожитковий мінімум. Лише близько 8,5% домогосподарств ВПО, які включають одну особу, мали сукупний дохід за останній місяць перед опитуванням, менший або рівний прожитковому мінімуму (1330 грн.), встановленого в Україні. Серед домогосподарств ВПО, які складаються із двох осіб, середньодушовий дохід, однозначно менший за прожитковий мінімум, мають близько 16,5%. Серед невеликих домогосподарств місцевого населення частка тих, чий середньодушові доходи нижчі за прожитковий мінімум, є явно більшою – 43,5% домогосподарств, що складаються з однієї особи, та 36,7% – з двох осіб.

У той же час серед більш чисельних домогосподарств ВПО частка тих, чий середньодушовий дохід менший за прожитковий мінімум, значно більша – понад половина серед домогосподарств, які складаються з трьох осіб, і близько $\frac{3}{4}$ домогосподарств, які мають у своєму складі більш, ніж 3 особи, причому ці показники відповідають аналогічним показникам місцевого населення. Отже, середні та великі домогосподарства ВПО потребують більшої допомоги, ніж малі.

Про те, що в їхньому населеному пункті проживають особи, які виїхали із неконтрольованих урядом України територій Донецької та Луганської областей, обізнані понад 80% місцевого населення двох областей, причому на Полтавщині, де ВПО більше, усі опитані місцеві мешканці знають про їх наявність, тоді як на Вінниччині – трохи більше 60%. Однак лише 34,3% зазначають, що такі особи є серед їх знайомих. В основному місцеві мешканці визначають переселенців як просто знайомих, кількість тих, хто повідомили, що переселенці є їх родичами, друзями, колегами або сусідами, незначна. Натомість, майже половина переселенців відзначають наявність родичів і друзів серед місцевих мешканців. Такі відмінності у результатах опитування ВПО та місцевих мешканців вочевидь пояснюються співвідношенням чисельності даних контингентів у загальній кількості населення регіонів.

Більше половини (54,5%) місцевого населення слідкує за інформацією про переселенців у ЗМІ. Місцеві жителі погоджуються, що переселенцям важко знайти роботу і орендувати житло, однак заперечують наявність труднощів із влаштуванням дітей до дитсадка або навчального закладу, або із отриманням медичної допомоги.

Переселенці переважно характеризують ставлення місцевого населення до себе як дружнє, рідше – як нейтральне, лише окремі особи повідомляють про вороже ставлення. Місцеві мешканці в цілому погоджуються із переселенцями, хоча серед них більшою є частка осіб, котрі визначають ставлення місцевого населення до переселенців як нейтральне (Рис. 6).

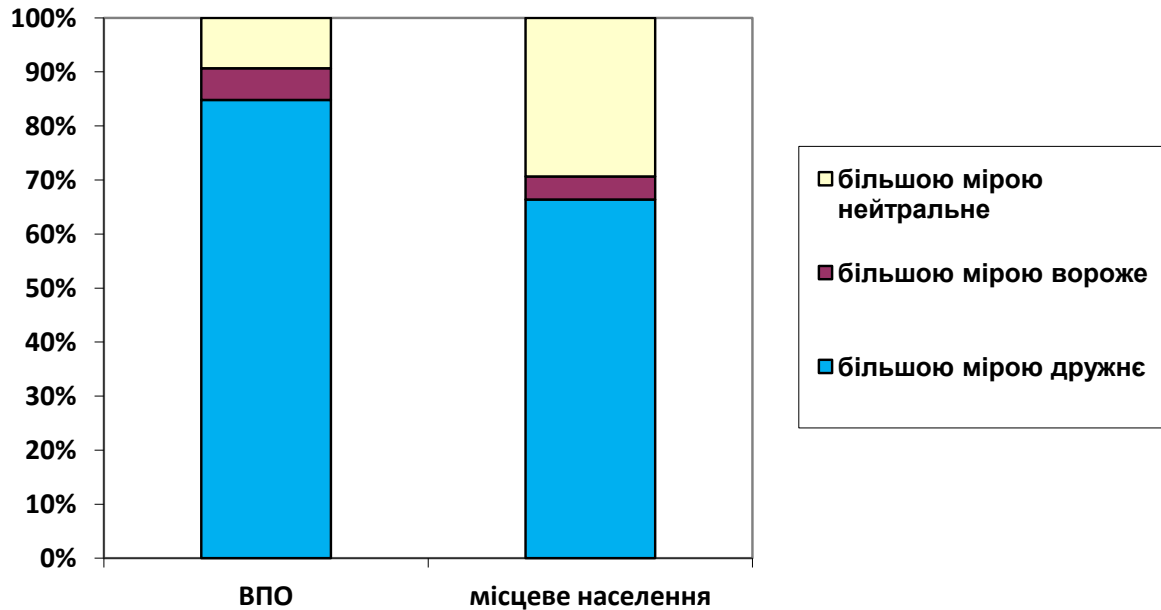

Рис. 6. Розподіл респондентів Вінницької та Полтавської областей за відповіддю на питання про ставлення місцевого населення до ВПО, %
(Джерело: складено за результатами опитування УЦСР 2015 р.)

Неготовність номер один, готовність номер два...

І Вадим, і Євгенія, як і тисячі інших мешканців Донбасу приїхали до Вінниці разом з так званою "другою хвилею" переселенців. Першою, розповідає керівник Міжнародного благодійного Фонду "Без кордонів" Олена Павлова, були жителі окупованого Криму: "Перша хвиля була досить благополучною. Кримчани не тікали від війни. Вони їхали від російської окупації. Друга хвиля вже була трагічна. Ми фактично приймали голих, босих і простоволосих людей з документами, але ці люди вже потрапили на той неблагодатний ґрунт, коли кримчани виявилися не такими, як ми очікували, коли перші переселенці з Донецька виявилися не такими, як ми очікували... Ми виявилися не готові один до одного. І ті, хто приїхав у другу та третю хвилю, вже отримали внутрішній спротив замість допомоги... Що саме було найбільш неочікуваним, згадати не важко. Варто згадати історії, якими рясніли соціальні мережі навесні та влітку минулого року: про переселенців, яких на Вінниччині, Львівщині, у Києві, в інших областях приймали з відкритими обіймами, безкоштовно селили в будинках та квартирах, годували та одягали, натомість отримавши навзаєм, як сказала Павлова, "якісь нереально жорсткі та хамські речі". Так, це були скоріше винятки, ніж правила, але неприємний осад залишився...

Відчула це на собі і Євгенія Валіцкас: "Були моменти несприйняття нас як переселенців, якоїсь дискримінації, але настільки маленькі, настільки незначні... Я пам'ятаю про них, але вони мені ніякого дискомфорту не спричиняють".

Джерело: Дієпа.Вінниця. Рік у вигнанні: Як переселенці з Донбасу обживають нові ареали. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vn.depo.ua/ukr/vn/pereselentsi-svoyi-sered-svoyih-13102015211000>

Взаємовідносини з іншими переселенцями ВПО визначають як переважно дружні (80,4% ВПО двох областей) або нейтральні, лише окремі особи зазначають наявність ворожих відносин. Про наявність конфліктних ситуацій з іншими переселенцями також вказують лише окремі особи (таких більше серед чоловіків)..

Щодо конфліктних ситуацій із місцевим населенням повідомляють 24,5% ВПО, причому у Полтавській області таких значно більше, ніж у Вінницькій. Тобто, імовірність конфліктних ситуацій збільшується із зростанням частки ВПО у загальній чисельності населення. На наявність упередженого ставлення у повсякденному житті нарікають 7,4% ВПО. Серед місцевого населення про наявність таких фактів повідомили 11,1% опитаних.

Вагома частка ВПО повідомила про наявність фактів несправедливого та упередженого ставлення до них як до переселенців при зверненні до різних установ. В основному йдеться про упереджене ставлення у питанні пошуку роботи та додаткового заробітку, у вирішенні житлових проблем, у процесі оформлення пенсії та соціальних виплат. Факти дискримінації при зверненні до органів державної влади є рідшими, ще рідше ВПО зазнають упередженого ставлення з боку правоохоронних органів, однак такі низькі показники можуть бути пов'язані з тим, що більшість ВПО просто не має досвіду таких звернень. Кожен восьмий із опитаних ВПО у двох областях обізнаний із ситуаціями упередженого ставлення щодо інших переселенців. Отже, певні проблеми у взаємовідносинах ВПО і посадових осіб існують.

Місцеві мешканці майже одностайно заперечують ускладнення доступу до влаштування дітей до дитячих/навчальних закладів, до медичної допомоги, банківських послуг, правоохоронної та юридичної допомоги та звернень до органів влади з появою ВПО. Більшість місцевого населення також заперечує ускладнення доступу до пошуку житла, однак близько третини місцевих мешканців вважають, що він децю ускладнився і 11% - що він значно ускладнився. Про ускладнення доступу до пошуку роботи та додаткового заробітку з появою ВПО повідомили понад половина опитаних мешканців двох областей, у т.ч. 36,4% вважають, що він децю ускладнився, і 19,2% - що він значно ускладнився.

Більшість переселенців бажають залишитися у нинішньому місці проживання принаймні протягом найближчих 12 місяців: про відсутність планів на переїзд повідомили 65,2% ВПО, ще 22,1% опитаних вагалися із відповіддю на це питання. Серед бажаючих змінити місце проживання абсолютна більшість воліють повернутися до свого населеного пункту Донеччини або Луганщини, випадки висловлення бажання переїхати до іншого регіону України є рідкісними, а виїхати за межі країни – поодинокими.

Для підвищення порозуміння між переселенцями та місцевою громадою доцільно готувати до роботи із ВПО тих працівників, які безпосередньо з ними контактують, зокрема вчителів. Їм доводиться мати справу як з учнями, так і їхніми батьками, які переселились із східних областей та АР Крим. До поповнення класу новачками необхідно готувати і місцевих дітей і їхніх батьків. У вчителів відсутній відповідний методичний досвід. Тож вчителі потребують тренінгів з питань специфіки роботи з ВПО, забезпечення методичними матеріалами та інформацією про те, хто надає різнопланову безкоштовну допомогу ВПО. Учителі не завжди готові надати повний спектр юридичної, психологічної та іншої допомоги дітям та батькам.

Рекомендацій, роздаткових матеріалів і навіть психологічних консультацій щодо особливостей роботи з ВПО потребують також і працівники державних структур. Як поводити та контролювати себе у роботі зі складними клієнтами, як не приносити агресію та роздратування додому, як убезпечити себе від професійного «вигорання» – питання, які потребують обговорення та професійних рекомендацій. Для підвищення якості надання послуг держслужбовцям необхідні специфічні для кожного управлінця короткі інформаційні матеріали, психологічні пам'ятки, а також роздаткові матеріали для ВПО із інформацією про безкоштовні послуги, з номерами телефонів неурядових організацій, фондів тощо.

3. Вплив появи ВПО на соціально-економічний розвиток регіонів

Опитування ВПО і місцевого населення, проведене Українським центром соціальних реформ показало, що абсолютна більшість місцевих мешканців заперечують вплив переїзду переселенців на зростання цін. Наявність такого впливу на зростання цін на продукти харчування підтверджують лише 29,3% місцевого населення двох областей, на оренду житла – 29,3%, на ціни на одяг та взуття – 12,1%, на послуги громадського транспорту – 3,0%. Опитані експерти в цілому погоджуються з місцевим населенням. Порівняно з 2014 та 2013 рр. ціни практично на всі товари зросли в усіх регіонах, однак це, в першу чергу, є відображенням загальнодержавних тенденцій і наслідком негативних змін в економіці та падіння національної валюти в умовах конфлікту, і лише частково пов'язано з впливом переселень із зони конфлікту.

У ході опитування УЦСР 2015 р. про вплив появи ВПО на зростання цін переважно вказують представники Полтавської області, яка є лідером серед дев'яти охоплених опитуванням УЦСР 2015 р. регіонів за часткою ВПО у структурі населення. Натомість місцеві мешканці та експерти Вінницької області заперечують такий вплив. Тобто інтенсивність впливу міграції ВПО на функціонування регіональних ринків товарів та послуг є прямо пропорційною частці ВПО у загальній чисельності населення (тобто інтенсивності збільшення числа споживачів). Відповідно, вплив ВПО на функціонування ринків товарів та послуг Запорізької області можна оцінити як досить суттєвий, а на функціонування ринків товарів та послуг Івано-Франківської області – як мізерний.

Загалом, оскільки Вінницька та Полтавська області за часткою ВПО у структурі населення займають проміжне положення між Запорізькою та Івано-Франківською областями, можна із високим ступенем імовірності стверджувати, що середні показники по Вінниччині та Полтавщині, принаймні за порядком величин, відповідають середнім показникам по всіх чотирьох охоплених дослідженням областях.

4. Проблема розміщення та забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб

Питання забезпечення житлом – одне з найболючіших для ВПО. Вирішуватись воно має диференційовано залежно від планів та намірів переселенців, а також різними шляхами – від будівництва нового житла до тимчасового розміщення.

Як показує досвід інших країн, проблема забезпечення житлом – чи не найскладніша і залишається невирішеною упродовж років і навіть десятиліть. Наприклад: у Азербайджані, 32 % біженців з Нагорного Карабаху досі мешкають у тимчасовому житлі, наданому у дев'яностих роках минулого століття, так званих колективних центрах, 20 % – у родичів, 12 % – у глинобитних хатах, близько 8 % – у захоплених квартирах. Незважаючи на помітні успіхи у покращенні житлових умов, лише чверть ВПО переселилися до новозбудованого житла. Окрім того, ВПО у Азербайджані мають право лише на тимчасове користування житлом і землею. Вони не отримують житло у власність і повинні підписувати документи, які забороняють їм його продавати, дарувати чи репланувати. Власників серед них 15%, тоді як серед місцевого населення – 83%¹¹.

У Грузії більшість ВПО продовжують жити у непридатних умовах, у родичів або знайомих, у найманих квартирах, а близько 45 % – у так званих колективних центрах, що були облаштовані одразу після прибуття ВПО на початку 1990-х рр.: в лікарнях, готелях, будинках відпочинку тощо. За оцінкою спостерігачів ОБСЕ, близько 10% ВПО змогли покращити житлові умови, завдяки ініціативам уряду країни¹².

У нашій країні розміщення ВПО у зонах переселення відбувалось із переконанням того, що це тимчасове явище і тимчасова потреба. Людей часто розселяли у літніх таборах, санаторіях, у підпорядкованих місцевій владі установах. Тимчасовість затягнулась на місяці. Наприклад, у м. Жмеринка (Вінницька область) 6 сімей (8 осіб) проживають у готелі для тимчасового перебування спортсменів під час змагань. У смт Тростянець, що також у Вінницькій області, сім'я із чотирьох осіб проживає у колишньому приміщенні неврологічного відділення лікарні. У селі Заболотне (Крижопільський район Вінницької області) 10 сімей у складі 16 осіб поселені до гуртожитку.

Інший шлях розв'язання житлового питання ВПО, обраний урядом – державна допомога на оренду житла. «Ми в 2014 році розуміючи, що забезпечити всіх житлом на цей період не можемо, прийняли урядове рішення про виділення державної допомоги на оренду житла і проживання», – зазначив на парламентських слуханнях 17 лютого 2016 р. заступник міністра соціальної політики Віталій Мушчинін. За словами заступника міністра, це дозволило у 2014 та 2015 роках забезпечити виплату такої допомоги майже 685 тисячам сімей внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, в 2015 році на цю допомогу було витрачено 3,4 мільярда гривень. Станом на лютий 2016 р. зазначену допомогу отримує 213 тисяч сімей. У бюджеті на 2016 р. на такі потреби передбачено 2,9 мільярда гривень.

Отже, існує два варіанти розселення ВПО: у приватному секторі(орендовані будинки та квартири)та в об'єктах державної власності(готелі, гуртожитки, літні

¹¹Evaluation Report. Azerbaijan Internally Displaced Persons Youth Support Project "Youth Skills and Business Development". / Social Development Europe and Central Asia, January, 2013.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2015/04/24/090224b082e03900/1_0/Rendered/PDF/Evaluation0rep0business0development.pdf

¹²Шляхи вирішення проблеми внутрішніх переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду. / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_probl-a598d.pdf

табори, санаторії, пансіонати). Співвідношення розселення у приватному та державному секторах складає 90% проти 10%, відповідно¹³.

Модульне містечко у Запоріжжі для переселенців

(Аналогічні містечка відкриті у Харкові та Дніпропетровську, але головна проблема на сьогодні – їх мала наповненість мешканцями, оскільки ціна перебування надто висока і родинам дешевше винаймати помешкання у приватному секторі без зручностей).

16 лютого 2015, у Запоріжжі генеральний консул Німеччини в Україні Детлеф Вольтер відкрив транзитне містечко для вимушених переселенців. Вартість будівництва – 2,5 мільйона євро. Проект, затверджений федеральним канцлером Німеччини Ангелою Меркель і президентом України Петром Порошенком, реалізований організацією Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit за підтримки Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Усі модульні будинки укомплектовані ліжками, шафами, матрацами, постільною білизною, необхідними меблями, безкоштовним інтернетом, холодильниками та санвузлами.

Містечко «виросло» у Південному мікрорайоні Запоріжжя за два місяці. Сьогодні тут 218 модулів. Містечко складається з 10 ансамблів сімейного типу (по 10 кімнат у кожному), чотирьох житлових гуртожитків і двох адміністративних будівель. На перший погляд будинки цілком придатні для проживання. Вони обладнані сучасною побутовою технікою, меблями та санвузлами. Для кожного переселенця передбачені окремі комплекти постільної білизни та гігієнічних засобів. У містечку є загальна пральня. Також слід зазначити, що в деяких будиночках є спеціальні санвузли для людей з особливими потребами. Ще одна особливість – безкоштовний Wi-Fi.

Транзитне містечко розраховано на 544 переселенці. В модульному містечку Запоріжжя знайшли дімівку 370 людей.

Джерело: Держ.Запоріжжя: Новини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zp.depo.ua/ukr/zp/vimusheni-pereselentsi-bilshe-ne-hochut-yihati-v-zaporizku-10032016134700>

Все очевиднішою стає потреба розв'язання житлового питання на постійній основі з виробленням та реалізацією державних та регіональних програм так званого «стійкого розселення». Найбільш масштабним шляхом розв'язання житлової проблеми є будівництво нових будинків і навіть цілих містечок, відновлення закинутих військових містечок, довгобудів. Паралельно мають бути розроблені моделі надання житла в оренду чи власність вимушено переміщеним особам на пільгових умовах за умови прозорого бюджетного фінансування та прямого кредитування і допомоги міжнародних фінансових установ під міжнародним контролем.

Орбіта у Черкаській області

Орбіту у Черкаській області обживають переселенці з Донбасу. Після вибуху на Чорнобильській АЕС будівництво міста заморозили. Багато жителів звідти виїхали. Зараз купити квартиру там можна за безцінь. Цього населеного пункту немає на карті і в показниках. Після Чорнобильської аварії місто стало "примарою". Як і Прип'ять. Тільки місто Орбіта не встигли добудувати і зараз це вулиця в селі Вітове. Тут немає ані магазинів, ані аптек, ані розваг. Місто-привид Орбіта було покинуте останні 25 років. Але зараз сюди почали їхати люди. Адже придбати тут житло можна практично за копійки. Корінного населення – не більше сотні. Місто-привид обживають переселенці з Донбасу. Людмила в місті-примарі купила

¹³А. Осаовлюк. Звіт: Забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб в Україні. 27.07.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.odfoundation.eu/a/6740,zvit-zabezpechennya-prav-vnutrishno-peremishchenih-osib-v-ukrayini>

двокімнатну квартиру. Жінка з 9-річною онукою приїхала сюди з Волновахи, рятуючись від війни. У квартирі немає опалення, а з крану тече тільки технічна вода. Але Людмила і цьому рада. За цивілізацією не нудьгає. За рік в Орбіту приїхало три сім'ї переселенців. Сусіди один одному допомагають. Але місцева влада впевнена – відродити життя в Орбіті реально. Якщо в місто прийде інвестор. І людям запропонують робочі місця.

Джерело: *Сьогодні UA: Новини: Переселенці з Донбасу обживають місто-привид. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/ukraine/pereselency-iz-donbassa-obzhivayut-gorod-prizrak-672699.html>*

При спорудженні новобудов доцільно використовувати: 1) новітні технології швидкого будівництва екологічних та гіперенергозберігаючих матеріалів; 2) місцеві будівельні матеріали за умови їх наявності; 3) можливості надання пільгових кредитів від держави та іноземних кредиторів, а також державної та іноземної допомоги; 4) власні ресурси ВПО для самостійного будівництва.

Замовниками будівництва можуть виступати об'єднання забудовників ВПО. Фінансування для спорудження інфраструктури та комунікацій на території, де споруджується житло для переселенців, відповідно до «Комплексної програми підтримки переселенців» здійснюється державою. Про цей захід йдеться у п'ятому пункті одинадцятого завдання Програми: «фінансування розвитку інфраструктури населеного пункту з державного бюджету за умови виділення земельних ділянок під будівництво житла переселеним громадянам»¹⁴.

Відразу слід зауважити застереження, яке впливає із азербайджанського досвіду спорудження містечок для переселенців: вони будуються там ізольовано від існуючих поселень, що, з одного боку, як визнають експерти, допомагає зберегти упродовж років ідентичність переселенців як вихідців із певного регіону, зберігати їхнє прагнення повернутися додому, проте з іншого, – заважає їхній інтеграції у зонах нового місця проживання. У цьому контексті красномовним є також факт, що 60 % дітей ВПО навчаються у «власних» школах, тобто відокремлено від місцевих дітей¹⁵. Це посилює стигматизацію та ізоляцію ВПО.

Згадана проблема не є типовою для України, хоча іноді у місцях компактного розселення переселенців виникають певні складнощі щодо їх інтеграції. Зокрема, у с. Нова Гребля Калинівського району Вінницької області, де проживає 133 кримських татар. Це потребує додаткових зусиль з боку влади та громадськості щодо врахування деяких національних відмінностей між переселенцями та місцевим населенням приймаючої громади.

Квартирне питання

Щодо міської влади, то вона намагається підставити плече у вирішенні квартирної проблеми. Але ця допомога наразі є нерегулярною та має точковий характер, а саме: пошук житла для конкретних родин, які опинилися у вкрай скрутних обставинах. Так, за словами Ірини Малачевської, за допомогою волонтерів вдалося знайти житло у Вінниці для жінки, у якої дитина-інвалід. А одному пенсіонеру дали можливість

¹⁴Комплексна державна програма щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1094). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015-%D0%BF#n10>

¹⁵Evaluation Report. Azerbaijan Internally Displaced Persons Youth Support Project “Youth Skills and Business Development”/ Social Development Europe and Central Asia, January, 2013.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2015/04/24/090224b082e03900/1_0/Rendered/PDF/Evaluation0rep0business0development.pdf

безкоштовно пожити у готелі, поки його дружина, яка захворіла через кілька днів після приїзду до міста, лікувалась у стаціонарі.

Стосовно ж більш глобальної підтримки, то наразі, за словами заступника міського голови Вінниці Галини Якубович, напрацьовується грант під програму "Муніципальне житло". "Ми готові надати переселенцям окрему квоту, якщо буде грантова допомога, чи виділити окрему земельну ділянку, щоб будували житло. Хоча було б правильніше, якби і вінничани, і переселенці жили в одному будинку, а не будувати окремі будинки чи гуртожитки", – розповідає Якубович.

Джерело: Дєро.Вінниця. Рік у вигнанні: Як переселенці з Донбасу обживають нові ареали. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vn.depo.ua/ukr/vn/pereselentsi-svoyi-sered-svoyih-13102015211000>

Грузинські соціологи стверджують, що соціально-економічні проблеми, компактне проживання ускладнюють інтеграцію ВПО до грузинського суспільства: близько 2/5 тих, хто проживає в колективних центрах, підтримують стосунки переважно з ВПО¹⁶. Про це свідчать і результати досліджень українських науковців, відповідно до яких, найбільш вразливими у контексті соціальної інтеграції є ВПО, що надають пріоритет зв'язкам у межах найближчого оточення (родина, друзі). Зокрема, «жінки із числа ВПО, які в першу чергу покладаються на родинні та дружні соціальні зв'язки, мають вищу ймовірність відчувати стигму з боку приймаючої громади, ніж ті, що орієнтовані на підтримку з боку ГО»¹⁷.

Соціальний капітал жінок-ВПО

В залежності від того, на які соціальні мережі покладається людина, розрізняють зв'язуючий (*bonding*; від англ. – той, що «пов'язує») та об'єднуючий (*bridging*; від англ. – той, що «будує мости») соціальний капітал. Зв'язуючий соціальний капітал – це ресурс відносин індивідів з близькими характеристиками (родинні чи дружні стосунки), а об'єднуючий соціальний капітал будується на основі відносин між різними соціальними групами (зв'язки у межах громадських організацій та спільнот, формальні зв'язки).

ВПО частіше мають більший зв'язуючий, а не об'єднуючий соціальний капітал – соціальна підтримка родинних мереж стає основним ресурсом. Як показали результати аналізу бази даних дослідження «Оцінка потреб внутрішньо переміщених жінок та осіб похилого віку в Україні», проведеного ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка», соціальний капітал жінок-ВПО відрізняється від соціального капіталу жінок із загалу населення країни. Жінки-ВПО переважно покладалися на слабкі зв'язки, в той час як жінки серед загалу населення покладалися в основному на сильні зв'язки. Підтримка родичів для ВПО є важливою, але обмежує взаємодію з місцевими громадами та інститутами, що є основним джерелом формування об'єднуючого соціального капіталу. Формування соціальних зв'язків з іншими ВПО є джерелом соціально-психологічної підтримки, проте має низький потенціал у контексті доступу до ринку праці. Розбудова «об'єднуючих» соціальних мереж ВПО у приймаючих громадах є пріоритетним чинником успішної соціальної інтеграції.

Джерело: Середа Ю.В. Соціальний капітал внутрішньо переміщених осіб як чинник локальної інтеграції в Україні // Український соціум. 2015. №3 (54) [Електронний

¹⁶Шляхи вирішення проблеми внутрішніх переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентіві України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_prob-a598d.pdf

¹⁷Балакірева О.М. Ключові аспекти соціальної інтеграції і адаптації внутрішньо переміщених осіб у контексті захисту їх соціально-економічних прав / Національний форум «Стан дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні»(підсумки 2014-2015рр.), 17 грудня, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/Ключові-аспекти-соціальної-інтеграції-і-адаптації-внутрішньо-переміщених-осіб-у-контексті-захисту-їх-соціально-економічних-прав.pdf>

ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-3-2015ukr/29-41.pdf>

Міжособистісне спілкування переселенців та місцевих жителів приймаючих громад, долучення до місцевих звичаїв та традицій, проведення спільних культурно-мистецьких заходів – важлива складова соціальної інтеграції ВПО. Тим більше це важливо для України, де серед найбільш поширених проблем інтеграції ВПО до місцевих громад є збереження соціальної напруги між проукраїнськи налаштованими людьми громади, що приймає, та тими переселенцями, хто байдуже ставився до проявів сепаратизму на території Донбасу. **У зв'язку з цим доцільно розглянути можливість встановлення певних квот для надання житла у новобудовах, споруджених для переселенців, і місцевим жителям, які того гостро потребують.**

У Азербайджані увагу міжнародних спостерігачів привернуло також те, що ВПО недостатньо залучені до планування поселень та прийняття рішень про переселення. Враховуючи цей досвід, **слід інформувати та залучати всі групи ВПО чи їх представників до вирішення всіх актуальних питань**, які їх стосуються, включно із житловою проблемою, для ухвалення відповідальних та усвідомлених рішень. **Доцільно також передбачити створення механізму громадського контролю за розподілом бюджетних та донорських коштів.**

Створення соціального житлового фонду (гуртожитки, квоти у новобудовах тощо) – один із шляхів розв'язання житлової проблеми для переселенців. Головним призначенням соціального житла є його оренда вимушено переміщеними особами на пільгових умовах. У містах значної концентрації ВПО ціни на оренду квартир стрімко підскочили і стали недоступними для більшості переселенців. Про це, зокрема, говорив заступник голови військово-цивільної адміністрації Донецької області Ігор Стоко з 19 лютого на вже згадуваних парламентських слуханнях: «Хто б сказав, ще рік назад чи там 5 років назад, що квартира в Краматорську буде коштувати 3-4 тисячі гривень. При тому, що на компенсацію видається 442 гривні чи 882 гривні... Я розумію, що попит породжує пропозицію. Але треба якимось чином вирішувати це питання. А вирішувати його, це треба будувати соціальне житло». Поповнення соціального житлового фонду також можливе через перебудову невикористовуваного за призначенням державного (комунального) у житлові приміщення

У разі повернення ВПО до своїх домівок, соціальне житло для внутрішньо переміщених осіб може бути використане місцевою громадою для інших незахищених верств населення.

Окремої уваги потребує питання забезпечення житлом людей із інвалідністю. Станом на 11 лютого 2016 року обліковано 71085 внутрішньо переміщених людей з інвалідністю або понад 4% від загальної чисельності ВПО. У Мелітополі цей показник сягає 7,6%, у Миргороді – 5%. Житло має бути пристосованим для таких людей. У «Комплексній програмі підтримки переселенців» передбачено створення та реалізація проектів побудови спеціалізованих соціальних селищ із урахуванням конструктивних особливостей, пристосованих для проживання сімей, у складі яких є інваліди.

У Програмі також вказується на такий ресурс розв'язання житлової проблеми як **відродження знелюднених сіл у регіонах, які межують з Донбасом**(Харківська, Запорізька, Дніпропетровська області) та Києвом (Київська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська області). Безперечно, такий шлях забезпечення переселених громадян житлом може відбуватись лише за їхньої згоди із урахуванням можливостей перспективного працевлаштування чи самозайнятості та розвитку інфраструктури. Такі плани можна реалізувати, скориставшись пропозиціями неурядових міжнародних організацій щодо проектів будівництва поселень. На основі сучасних каркасних технологій їх можна збудувати за 6–9 місяців. Про це говорить у своєму інтерв'ю голова Луганської ВЦА Георгій Тука: *«К примеру, люди получают возможность построить*

дом с использованием современных энергосберегающих технологий, при таком поселке создается малое производство, которое позволяет семье прокормить себя и отдавать свою сельхозпродукцию компании, которая и предоставила стройматериалы. Можно выращивать овощи на вертикальных грядках, благодаря которым урожайность на небольшой площади повышается в разы.

Еще один проект — ферма по выращиванию речных креветок или индюков. Продавая продукцию, семья может за 10-15 лет выкупить право собственности на построенное жилье. По сути, такие проекты подошли бы переселенцам, считает Тука. Коттеджные поселки с использованием современных каркасных технологий можно построить за 6-9 месяцев. Жилье там получают лишь те, кто согласен работать на ферме»¹⁸.

Міжнародні інституції та міжнародні фонди можуть сприяти розробці проектів розвитку місцевих громад з будівництва постійного та соціального житла для внутрішньо переміщених осіб з урахуванням їхніх потреб і потенціалу. Інший напрямок співдії – активізація співпраці ОМС й підрозділів державної влади з неурядовими донорськими та інвестиційними організаціями, особливо щодо міжнародних проектів будівництва житла з виробничою інфраструктурою самозабезпечення ВПО.

Житло для ВПО у селах Запоріжжя

Найближчим часом на Запоріжжі введуть в експлуатацію два об'єкти, у яких зможуть оселитися майже двісті людей. Два об'єкти для розміщення тимчасових переселенців із зони АТО майже готові прийняти нових жителів. Будівлі реконструйовані під житло в рамках Програми розвитку ООН. Про це портал Депо. Запоріжжя повідомили у регіональному представництві Проекту ЄС/ПРООН в Запорізькій області.

Житло переселенці зможуть отримати в селі Ботієво Приазовського району та селище Новомиколаївка. В оновленому приміщенні в Ботієво вже замінено дах, двері, вікна, внутрішні комунікації, зроблено стяжку підлоги, облаштовано кухні, вбиральні та душові, систему електроконвекторного опалення, здійснено внутрішні оздоблювальні роботи. Цей об'єкт зможе прийняти одночасно 80 осіб.

Ще 100 вимушених переселенців можуть знайти притулок у колишній школі-інтернаті в Новомиколаївці. Це двоповерхова будівля, котра перебувала у вкрай занедбаному стані. Нині там замінено покрівлю, перекриття, відновлено систему централізованого теплопостачання, водопостачання й водовідведення, утеплено фасади, змонтовано вбиральні, душові, кухні, міжкімнатні перестінки, замінено вікна та двері, зроблено стяжку підлоги, відмостки. Наразі на об'єкті тривають внутрішні оздоблювальні роботи.

Слід зазначити, що лише 20% обсягу фінансування ремонтних робіт здійснюється за рахунок місцевих бюджетів, 80% коштів передбачено програмою ЄС/ПРООН.

Джерело: Депо.Запоріжжя. Новини. У селах Запоріжжя для переселенців посилено будують житло. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zp.depo.ua/ukr/zp/usedalah-zaporizhzhya-dlya-pereselentsiv-posileno-buduyut-zhitlo-16022016171400>

¹⁸Седова Я.Георгий Тука о причиневойны, чернойдыре ЛНР-ДНР и страхе перед НАТО на Донбассе. [Електронний ресурс]. Апостроф – 04.10.2015. Доступнийз:<http://apostrophe.com.ua/article/society/2015-10-04/georgiy-tuka-pervoprishina-voyniy---vse-eti-donbass-na-koleni-ne-postavit/2354>

5. ВПО на ринку праці

Український ринок реагує на всі виклики та проблеми, які постають перед державою. Втрата виробничого потенціалу в Донецькій і Луганській області та АР Крим призвела до скорочення робочих місць, а масштабне переміщення населення із тимчасово окупованої території та зони збройного протистояння на Сході країни – до зростання напруги на регіональних та локальних ринках праці, збільшення безробіття.

Прийнятий у березні 2015 р. Закон № 245-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб» спрямований на вирішення проблеми зайнятості внутрішньо переміщених осіб. Закон містить низку заходів сприяння зайнятості ВПО. Відповідно до Закону, а) роботодавцям за влаштування на робоче місце ВПО надається компенсація витрат на оплату праці таких осіб тривалістю до 6 місяців, а в залежності від ситуації на ринку праці регіону – до 12 місяців; б) зареєстрованому безробітному компенсуються витрати на переїзд до місцевості, де він працюватиме, та витрати на проходження медичного або наркологічного огляду, якщо це потрібно для працевлаштування; в) розширено перелік осіб із числа безробітних, які мають право на отримання ваучера для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності¹⁹.

На сприяння підвищення зайнятості ВПО спрямована також Постанова КМ України «Основні напрями розв'язання проблем зайнятості внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки», в якій проаналізовано стан та проблеми ВПО на ринку праці та визначено шляхи й напрями забезпечення зайнятості та підвищення конкурентоспроможності внутрішньо переміщених осіб у соціально-трудовій сфері²⁰.

Проте, проблема ВПО на ринку праці не вичерпується лише працевлаштуванням, а потребує аналізу з точки зору ефективного використання людського потенціалу.

Перше, що слід зазначити, аналізуючи дані Державної служби зайнятості (ДСЗ) щодо ВПО на українському ринку праці, – це невисока активність переселенців у пошуках роботи. Лише 3,75% від загального числа або 64,3 тисяч внутрішньо переміщених осіб звернулись до ДСЗ за період з 1 березня 2014 року до 31 січня 2016 року (Рис. 7, Додаток 5).

¹⁹Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

²⁰Основні напрями розв'язання проблем зайнятості внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/505-2015-%D0%BF>

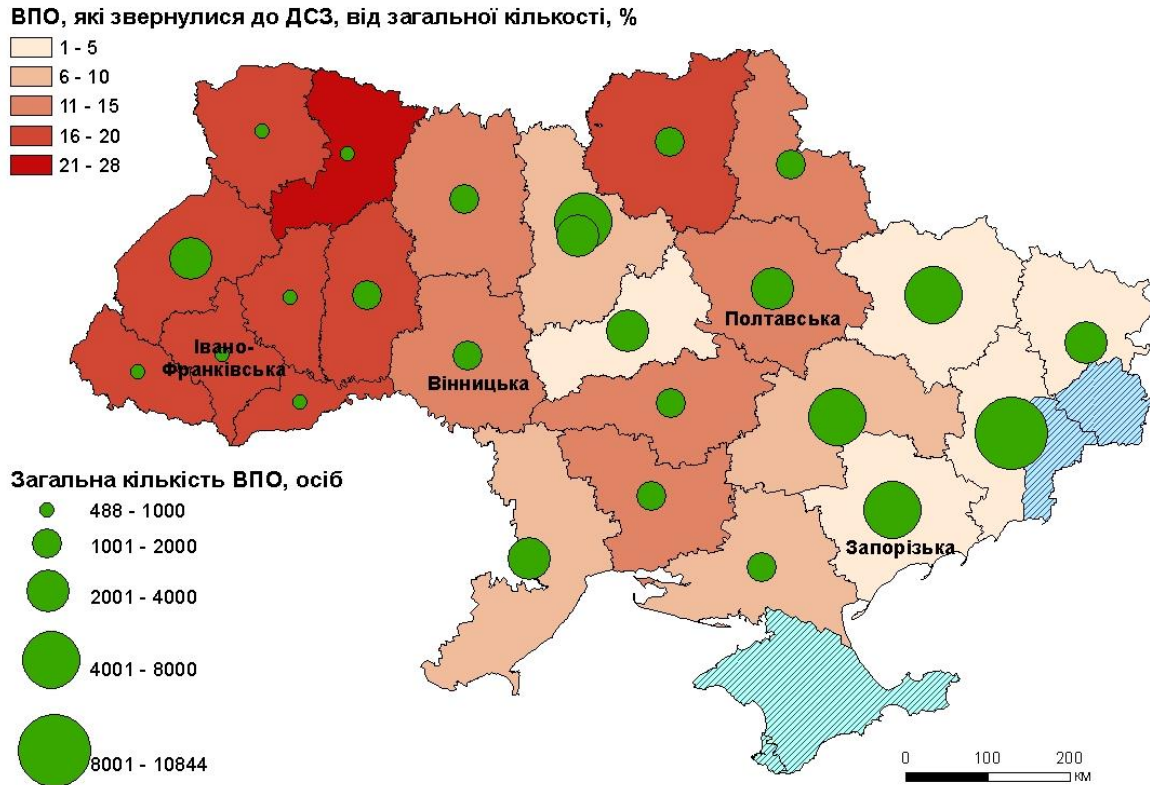

Рис. 7. Загальна кількість ВПО та відсоток ВПО, які звернулися до ДСЗ в областях України

Більш активними були переселенці Західної України: Рівенської (27,7%), **Івано-Франківської** (19,7%), Львівської (18,6%), Волинської (18,5%) областей. У всіх цільових областях частота звернень до ДСЗ перевищує середньо український показник. Проте, **Запорізька** область, як і інші регіони вселення, що географічно менш віддалені від тимчасово окупованих територій, має низький показник звернень вимушено переміщених осіб до ДСЗ – 4,2%. Кількість ВПО у **Запорізькій** області майже у 30 разів більша, ніж на **Івано-Франківщині**, а кількість тих, хто звернувся до ДСЗ, – лише у 6 разів (табл. 3). Частка ВПО, які звернулись до ДСЗ у **Вінницькій** та **Полтавській** областях складає 10-11%.

Така низька активність пошуку роботи переселенцями може бути пояснена різними причинами: зорієнтованість на швидке повернення додому, непоінформованість про законодавчу підтримку працевлаштування ВПО, необхідність догляду за членами сім'ї, неможливість знайти роботу за фахом, небажання розривати попередні трудові відносини, невідповідність рівня заробітної плати очікуванням переселенця, відсутність документів, сумніви щодо ефективності діяльності служби зайнятості, відсутність наміру змінювати професію тощо. Низький рівень звернень до ДСЗ може також пояснюватись зайнятістю у тіньовій економіці, що тягне за собою вилучення значного людського потенціалу з української економіки.

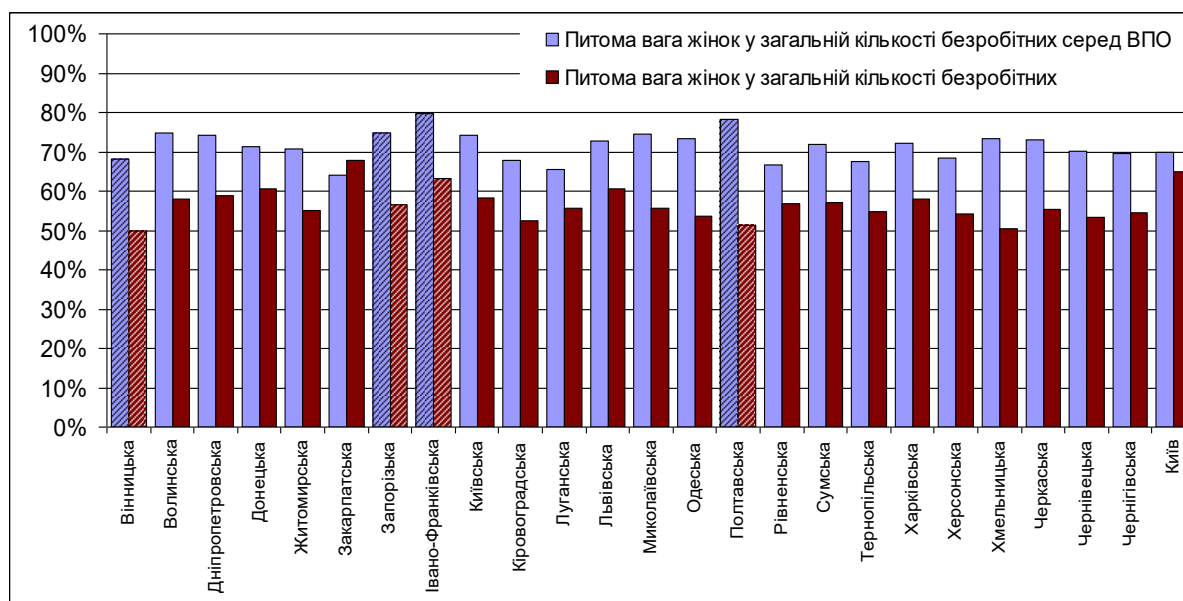
Таблиця 3. Інформація про надання послуг Державною службою зайнятості внутрішньо переміщеним особам по окремих областях України

(за даними Державної служби зайнятості за період з 1 березня 2014 року по 31.01.2016 р.)

Назва області	Загальна кількість ВПО (на 04.02.2016)*	Отримували послуги ДСЗ	
		Кількість	Відсоток від загальної кількості ВПО
Вінницька	13 251	1 361	10,3%
Запорізька	118 878	4 968	4,2%
Івано-Франківська	4 116	809	19,7%
Полтавська	30 684	3 417	11,1%
Україна	1 714 719	64 297	3,75%

*За даними Міністерства соціальної політики

Основну частку працездатного населення з числа ВПО складають жінки. Безробітними з числа переселенців також у переважній більшості є представники жіночої статі. Якщо серед зареєстрованих безробітних всіх категорій питома вага жінок становила 56,4%, то серед безробітних з числа ВПО – 71,7%, і при цьому, коливалася від 64% у Закарпатській області до 79,6% в **Івано-Франківській** області. Високі показники частки жінок у загальній кількості безробітних серед ВПО демонструють також **Полтавська** (77%) та **Запорізька** (75%) області. Дещо нижчий, ніж в інших регіонах, цей показник у **Вінницькій** області – 67% (Рис. 8). Ці дані свідчать про недостатню інтегрованість жінок з числа ВПО до ринку праці.

Рис. 8. Питома вага жінок у загальній кількості безробітних у областях України

Результати дослідження, проведеного восени 2015 року громадською організацією Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка серед жінок ВПО у віці від 18 до 59 років свідчать про несприятливу ситуацію, що склалась із використанням трудових ресурсів з числа жінок ВПО на ринках праці у приймаючих громадах. Несприятливість ситуації особливо виражена на тлі вікової структури опитаних, серед яких більшість складають жінки віком до 40 років. Більшість респондентів працювала до того як покинути місце постійного проживання. Дві третини

переселенок належали до економічно-активного населення. Серед цієї групи більше ніж половина – працювала (61%) і лише 5% були безробітними. До економічно неактивного населення із числа ВПО до переїзду належала майже третина опитаних жінок ВПО, серед яких 12,7% перебували у відпустці по догляду за дитиною, 6,9% були на пенсії і частина з них працювала, 6,1% навчались та ін. Після переїзду структура групи економічно активного населення зазнала суттєвих змін (Рис. 9).

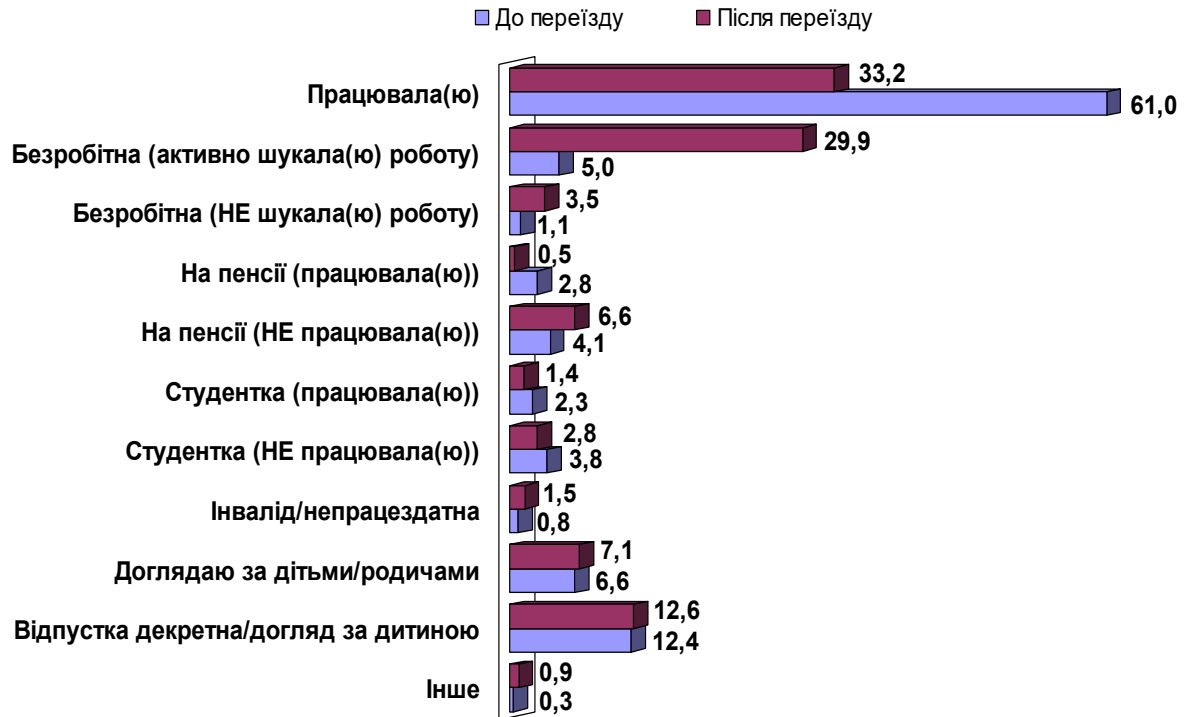

Рис. 9. Оцінка відторгнення від ринку праці серед жінок ВПО до і після переміщення, % (жінки віком від 18 до 59 років, n=802)

Джерело: Результати опитування жінок ВПО проведеного ГО Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка (1000 респондентів, жовтень 2015 р.)²¹.

На момент опитування дві третини переселенок були економічно активними, із яких одна половина (33,2%) працювала, а друга – була безробітною і активно шукала роботу (29,9%). Частка тих, хто працював скоротилась вдвічі (з 61,0% до 33,2%) внаслідок зростання групи безробітних майже у шість разів (з 5% до переїзду до 29,9% після переїзду). Загалом частка економічно активного населення серед жінок ВПО скоротилась на 2,9% за рахунок збільшення групи безробітних, які не шукають роботу (з 1,1% – до переїзду до 3,5% – після переїзду) та становила 36,6% під час опитування.

Особливо вразливою категорією, якій властивий високий ризик відторгнення від ринку праці, є жінки з дітьми. Це показали результати іншого дослідження, проведеного на початку 2015 року Українським інститутом соціальних досліджень ім. О.Яременка за технічної підтримки Фонду народонаселення ООН в Україні серед жінок та людей похилого віку ВПО²². Географія опитування включала 16 областей України, в тому числі і **Запорізьку та Полтавську області**.

²¹Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань на тему: «Стан дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України та на території, неконтрольованій українською владою в зоні проведення антитерористичної операції». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2016/02/Dopovidna_VPO_final.pdf

²²Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань на тему: «Стан дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території

За результатами дослідження виявлено, що на момент опитування серед жінок, які мають дітей віком до 17 років, повний робочий день працювало менше третини. Було встановлено, що самотні жінки ВПО, які мають дітей віком до 17 років, довше знаходяться у пошуках роботи, порівняно з тими, хто проживає у домогосподарствах, де є інші дорослі, які можуть надавати допомогу по догляду за дитиною. Період перебування поза межами ринку праці серед категорії самотніх матерів ВПО, за оцінками результатів аналізу, міг тривати до 6 місяців, що відповідає межі довготривалого безробіття за методологією МОП²³.

Сприяння працевлаштуванню цієї категорії ВПО з метою одержання стабільного джерела доходу має стати пріоритетним напрямом діяльності для державних органів влади та громадських організацій. . Водночас у законах України, що були ухвалені на підтримку та допомогу ВПО не вказано на вразливість груп переселенців за гендерною ознакою. Про це, зокрема, йдеться у документах Управління Верховного комісара ООН у справах біженців²⁴.

Серед працездатної частини ВПО значною є питома вага молоді. Вікова структура безробітних з числа ВПО майже не відрізняється від структури безробітних інших категорій. Зокрема частка молоді у віці до 35 років серед переселенців становить понад 40%, що відповідає показнику серед загальної кількості безробітних. У цільових областях показник частки молодих людей віком до 35 років близький до середнього українського, за винятком **Івано-Франківської** області, де він складає 33,4% (Рис. 10).

Питома вага осіб віком більше 45 років дорівнює 29% і є нижчою, ніж серед загальної кількості безробітних, яка становить третину. За даними Державної служби зайнятості деталізована вікова структура безробітних із числа ВПО, як видно з діаграми, має такий вигляд: 7,8% – особи віком до 24 років, понад 14% – від 25 до 29 років, близько 19% – 30-34 роки, майже третину становлять особи 35-44 років, 29% – особи, старші 45 років, зокрема 6,2% – старші 55 років . Таку вікову структуру можна характеризувати як прогресивну, що вказує на значний потенціал людського капіталу, оскільки молодь є більш мобільною та креативною частиною трудових ресурсів, має сучасну освіту та здатна до нових видів діяльності²⁵.

Внутрішньо переміщені особи працездатного віку мають високий освітній та кваліфікаційний рівень, оскільки більшість із них здобула вищу освіту. За даними Державної служби зайнятості, розподіл ВПО за освітою суттєво відрізняється від освітнього рівня загальної кількості безробітних: особи з вищою освітою становлять понад 70%, із професійно-технічною – 19%, із початковою та середньою – 11%. У той час як серед всіх безробітних частка осіб з вищою освітою становить менше 45%, із професійно-технічною – 35%, із середньою – 20%. Характерним є те, що частка переселенців з вищою освітою є переважаючою в усіх регіонах за винятком Житомирської (47,1%) та Тернопільської (47,5%) областей. Серед цільових областей вона найбільша на **Полтавщині** – 63,1% та на **Запоріжжі** – 61,3%, дещо менша на **Івано-Франківщині** (58,3%) та **Вінниччині** (54,1%).

України та на території, неконтрольованій українською владою в зоні проведення антитерористичної операції». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2016/02/Dopovidna_VPO_final.pdf

²³ Там само.

²⁴ UN High Commissioner for Refugees (UNHCR). International Protection Considerations Related to the Developments in Ukraine – Update III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org/docid/56017e034.html>

²⁵ Антонюк В. Внутрішньо переміщені особи на сучасному ринку праці: проблеми та перспективи їх зайнятості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipk-dszu.kiev.ua/laboratory/statti/st_Antonjk.pdf

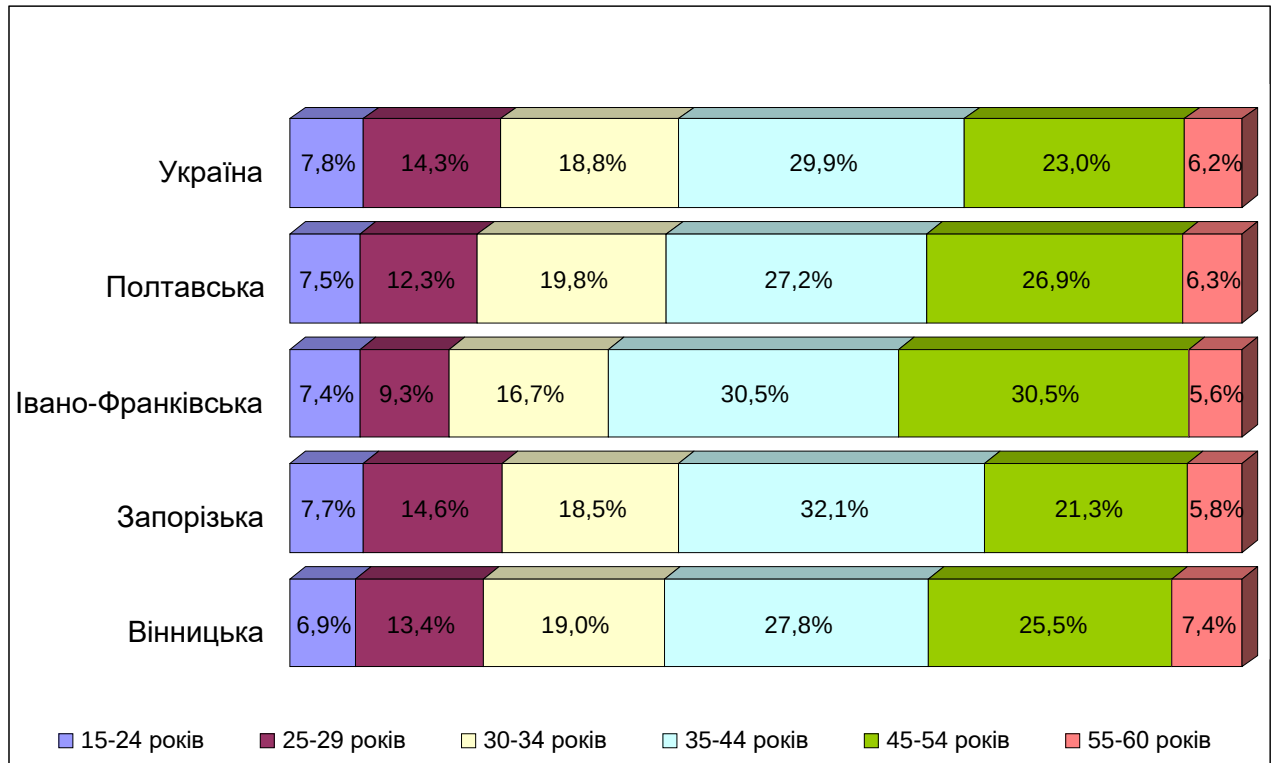

Рис. 10. Вікова структура безробітних з числа ВПО

У професійній структурі безробітних з числа ВПО більше половини становлять фахівці, професіонали, службовці, третину – особи із робітничими професіями, майже 10% – особи без професійної підготовки, в той час, як у структурі інших категорій безробітних переважають представники робітничих професій, а питома вага некваліфікованих працівників перевищує 14%²⁶.

Високий освітній та кваліфікаційний рівень ВПО свідчить про значний нагромаджений людський капітал, який може стати самостійним чинником розвитку високотехнологічних галузей промисловості та послуг з інтенсивним використанням знань у районах концентрації внутрішньо переміщених осіб.

Державною службою зайнятості за період з 1 березня 2014 року до 31 січня 2016 р. забезпечено працевлаштування 17 649 ВПО, що складає лише 1% від загальної кількості переселенців та 27,5% від тих, хто звернувся до ДСЗ (додаток 7). У **Івано-Франківській** та **Вінницькій** областях результативність звернень до ДСЗ вища, а в **Запорізькій** – нижча, ніж у середньому по Україні – 39,2, 32,5, 21,3% відповідно. У **Полтавській** області частка працевлаштованих ВПО, від числа тих, хто скористався послугами Державної служби зайнятості – близька до середньої по країні – 26,4% (Табл. 4).

²⁶Офіційний сайт Державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=351058>

Таблиця 4. Працевлаштування внутрішньо переміщених осіб по окремих областях України

(за даним Державної служби зайнятості за період з 1 березня 2014 р. до 31 січня 2016 р.)

Назва області	Загальна кількість ВПО (на 04.02.2016)	Кількість ВПО, які отримували послуги ДСЗ	Працевлаштовані усього (у т.ч. за договорами ЦПХ* та самостійно)		
			Кількість	Відсоток від загальної кількості ВПО	Відсоток від тих, хто звернувся до ДСЗ
Вінницька	13 251	1 361	442	3,34%	32,48%
Запорізька	118 878	4 968	1 056	0,89%	21,26%
Івано-Франківська	4 116	809	317	7,70%	39,18%
Полтавська	30 684	3 417	901	2,94%	26,37%
Україна	1 714 719	64 297	17 649	1,01%	27,45%

6. Напрямки економічної інтеграції ВПО до приймаючих громад

6.1. Формування навичок ефективного пошуку роботи

Питання працевлаштування – одне із головних для внутрішньо переміщених осіб. Експерти радять перш ніж займатись їхньою перепідготовкою та підвищенням кваліфікації, проводити тренінги та консультації, спрямовані на адаптацію у новому середовищі, зокрема психологічні, з орієнтацією на необхідність пошуку роботи та докладання власних зусиль для зміни ситуації на краще. **Переселенцям часто не вистачає навичок ефективного пошуку роботи.** Багато людей до вимушеного переселення тривалий час працювали на одному місці або не мали потреби працювати взагалі. Жінки, які після тривалого перебування у декретній відпустці, вирішили знайти роботу на новому місці, також не мають необхідних навичок. Їм не вистачає практики пошуку вакансій, складання резюме, презентації себе на співбесіді. Варто починати із профорієнтації, формування навичок самопрезентації та результативного пошуку роботи. Цим практичним навичкам слід також навчати і при перепідготовці чи підвищенні кваліфікації.

Питання удосконалення системи реєстрації, обліку, систематизації збору даних щодо кваліфікації ВПО та оцінки потреб працевлаштування чи самозайнятості є одним із ключових. ВПО – не гомогенна спільнота як у віковому, освітньому, етнічному, так і професійному відношенні, що слід максимально враховувати на різних етапах працевлаштування.

У системі обліку рекомендується враховувати:

- Дані про освітньо-кваліфікаційні характеристики ВПО, їхні професійні навички та потреби;
- Дані про підприємців, яких доцільно виділити в окрему цільову групу, присвячену малому та середньому бізнесу;
- Медичний статус;
- Наміри щодо працевлаштування чи започаткування власного бізнесу;
- Дані моніторингу після працевлаштування.

Не менш актуальним є організація ефективного поширення інформації для ВПО про права і обов'язки, можливості, зокрема пов'язані із реально діючими проектами сприяння самозабезпечення, та їх доступу до інформаційних ресурсів органів влади, включно із щоденно оновлюваною загальнодержавною базою вакансій. Це розширить можливості працевлаштування, а чітка система реєстрації та обліку серед іншого дозволить прорахувати можливий вплив ВПО на ринок праці у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

У Вінниці переселенці створили громадське об'єднання «Спільна справа»

Дороговказом для переселенців на Вінниччині стало громадське об'єднання «Спільна справа», яке започаткували самі переселенці. Маючи річний досвід адаптації, один із ініціаторів об'єднання – колишній мешканець Сєвєродонецька Вадим Мукомол каже: багато проблем вдалось би уникнути, якби весь масив інформації по допомозі було акумульовано на одному ресурсі. Тож має плани об'єднати в єдину базу волонтерів, донорів та державні структури, створивши он-лайн довідник для «вимушено переміщених осіб».

Житло, робота, влаштування дітей у дитсадки та школи, соціальна і психологічна адаптація, організація побуту – основні проблеми, які доводиться вирішувати вимушеним переселенцям зі сходу. Очікувати «манни» від держави не варто – проявляти активність слід самим.

Джерело: Громадське радіо. У Вінниці переселенці створюють громадське об'єднання «Спільна справа». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hromadskeradio.org/2015/04/16/u-vinnyci-pereselenci-stvoryuyut-gromadske-obyednannya-spilna-sprava>

6.2. Створення можливостей для професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації

Важливим напрямком підвищення конкурентоспроможності ВПО на українському ринку праці є професійна перепідготовка та підвищення кваліфікації. У листопаді 2014 року було видано Указ Президента № 875/2014, яким КМ України доручено забезпечити у двомісячний строк затвердження «Програми працевлаштування та професійного навчання на 2015 – 2016 роки». «Метою програми є забезпечення зайнятості та підвищення конкурентоспроможності на ринку праці внутрішньо переміщених осіб шляхом професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації. Забезпечення роботою цих осіб сприятиме зниженню соціальної напруги у суспільстві, вирішенню питань матеріального забезпечення осіб відповідних категорій»²⁷.

Професійна структура ВПО з Донецької та Луганської областей відображає структуру господарства цих регіонів, де вугільна та металургійна промисловість відігравали важливу роль. Можливості працевлаштування зайнятих у цій галузі в інших регіонах обмежена не лише через напруженість на ринку праці, а й через їх меншу значимість у економіці як в сенсі обсягів виробництва, так і зайнятості населення. У зв'язку з цим достатньо гостро постає питання організації професійного навчання вивільнених працівників на спеціальності, що є конкурентоспроможними у регіонах їх нинішнього проживання.

Професійна перепідготовка та підвищення кваліфікації – це напрямок розширення можливостей працевлаштування ВПО, присутній чи не у всіх державних документах, програмах, наукових статтях, різноманітних звітах. Зокрема, у рекомендаціях Міжнародної науково-практичної конференції «Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості» одним із шляхів стимулювання створення нових робочих місць для ВПО зазначено **«проведення професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації внутрішньо переміщених осіб з урахуванням промислової специфіки регіону, де вони перебувають, та актуальних потреб ринку праці»**²⁸. Актуальність вказаного підходу не викликає ніяких сумнівів. Разом з тим, накопичений за останні два роки досвід проведення курсів професійної перепідготовки, тенденції розвитку регіональних та локальних ринків праці, існуючий та прогнозований попит на професії в Україні та світі зумовлює **необхідність урахування широкого кола чинників, здатних вплинути на ефективність та результативність здійснення роботи із професійної перепідготовки.**

Державна служба зайнятості здійснює роботу із професійного навчання ВПО. Шість відсотків тих, хто звернулись до ДСЗ, пройшли таке навчання. Серед цільових

²⁷Програма працевлаштування та професійного навчання внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=A26F50C68CB5833678CCB7E066D57AD8.a pp1?art_id=170779&cat_id=102036.

²⁸Рекомендації Міжнародної науково-практичної конференції «Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості», 27 лютого, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Recomendations_format-fin.pdf

областей найвища частка таких, які скористались подібною послугою, на **Івано-Франківщині**: 10%. Це один із найвищих показників в Україні (Рис. 11). У **Полтавській, Запорізькій та Вінницькій** областях – показники нижчі від середньо українських – 3% та 4% відповідно.

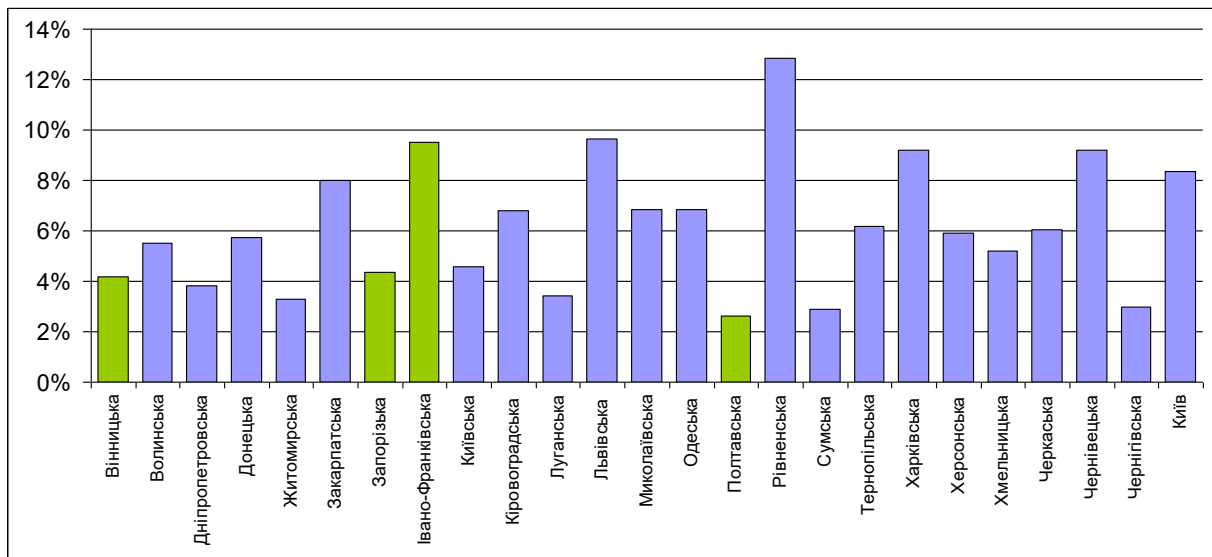

Рис. 11. Внутрішньо переміщені особи, які проходили професійне навчання, % від кількості ВПО, які звернулися до ДСЗ

У результатах соціологічного дослідження «Оцінка попиту на професії», що виконувалось у рамках проекту «Економічне та соціальне відновлення Донбасу» Програми Розвитку ООН в Україні, зокрема зазначається, що **можливості перенавчання досить обмежені, оскільки ринку праці бракує, в першу чергу, досвідчених спеціалістів**²⁹. Такого спеціаліста неможливо підготувати «з нуля» за короткий термін. Доцільніше підвищувати кваліфікацію людей, які вже мають певний досвід або відповідну освіту: наприклад, навчати роботі на новому обладнанні. **Найбільш продуктивний шлях – здобуття практичного досвіду під опікою досвідченого наставника.**

Лімітуючим чинником масового навчання ВПО є специфічність вимог роботодавців, отже, процес перепідготовки має відбуватися з урахуванням побажань конкретного роботодавця та професійних знань і навичок конкретного слухача. **Необхідність перенавчання має надходити разом із планом реалізації трудової кар'єри.**

Безумовно, прогнозувати потребу у структурі робочої сили в умовах економічної кризи, анексії територій, проведення антитерористичної операції і, враховуючи це, здійснювати перепідготовку – справа складна. Проте, беручи до уваги сучасні тенденції національного та світового ринків праці, фахівці рекомендують врахувати зростання попиту на деякі професії та їх поєднання.

На думку багатьох експертів, спостерігається **зростання попиту на мультифункціональних спеціалістів**, тобто таких, які мають кілька спеціальностей, вмінь, навичок, які готові здобувати необхідні знання для виконання нових завдань. Ця тенденція притаманна для всіх професій. Відтак, **для ВПО доречно було б здобути додаткову спеціалізацію, суміжну з основною, а також знання та навички,**

²⁹Оцінка попиту на професії, які затребувані на ринку праці. Результати дослідження в рамках проекту «Економічне та соціальне відновлення Донбасу». / Київський міжнародний інститут соціології, вересень-жовтень, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kiis.com.ua/materials/pr/20151230_PROON/Report_Employment_KIIS_final_ukr.pdf

необхідні для підвищення конкурентоздатності на ринку, наприклад, з ефективної комунікації, з роботи із необхідними у професії комп'ютерними програмами тощо.

Серед переліку категорій працівників, на які існує попит у всіх регіонах України, – **висококваліфіковані та досвідчені працівники в будь-якій сфері**, вузькопрофільні спеціалісти, передусім у промисловості, IT-спеціалісти рівня Middle та Senior, спеціалісти з Інтернет-маркетингу, оператори call-центрів.

Експерти прогнозують збереження попиту на **високоєфективних, умотивованих спеціалістів у сфері продажу** з досвідом роботи в системних структурних компаніях, які здатні продуктивно працювати навіть в умовах спаду виробництва та зменшення купівельної спроможності населення.

У зв'язку з підписанням угоди про асоціацію з ЄС, в українських виробників з'явилися можливості виходу на ринки європейських країн, що зумовлює потребу у **професіоналах з міжнародної торгівлі** та актуалізує володіння іноземними мовами, а відтак – їх викладання.

Старіння населення – один із чинників стійкого **попиту на працівників молодшого медичного персоналу**. Про це свідчать і результати вже згаданого соціологічного дослідження. Зокрема, у **Запорізькій області** серед професій, на які спостерігається попит на ринку праці, знаходимо лікарів та медсестер, працівників сфери продажу різного рівня (зокрема у сфері споживацьких товарів, будівельних, B2B), IT-спеціалістів, кваліфікованих робітників (токарі, оператори верстатів з ЧПУ, фрезерувальники, зварники, монтажники металоконструкцій), операторів call-центрів, спеціалістів з Інтернет-маркетингу (включно з SEO та ін.). У **Полтавській області** затребуваними є працівники сфери обслуговування та торгівлі (зокрема продовольчі товари, фармацевтика), пасажирські та вантажні перевезення, трактористи та комбайнери, бухгалтери, інженери, водії, кваліфіковані робітники (зокрема швачки), кухарі.

У двох згаданих цільових областях, як і в Україні в цілому, відчувається **потреба у кваліфікованих робітниках**, незважаючи на скорочення виробництва та закриття підприємств. Це пояснюється не лише згортанням системи професійно-технічного навчання та постарінням досвідчених працівників, а й малою оплатою роботи, низькою престижністю цих спеціальностей серед молоді.

Структура попиту на ринку праці як у цільових, так і в інших регіонах України має більше спільного, аніж відмінного. Динаміка руху вакансій, що заявляються роботодавцями у регіональні центри зайнятості, свідчить про домінування високої частки вакансій, що потребують від пошукувачів середнього та низького рівня кваліфікації. Так, у випадку з **Полтавською областю** це – підсобний робітник, водій автомобільних засобів, тракторист-машиніст, продавець продовольчих товарів, продавець непродовольчих товарів. При цьому, на даний сегмент низькокваліфікованої праці спостерігається високе навантаження і з боку безробітних, що пояснюється високою плінністю кадрів за даними професіями, зумовлену високою інтенсивністю праці, несприятливими умовами праці та порівняно невисоким рівнем заробітної плати.

У **цільових областях**, як і в більшості регіонів України ринок є **перенасиченим юристами, економістами, бухгалтерами**. Хоча певний попит на ці категорії фахівців зберігається і зараз, але на одну вакансію претендує багато пошукачів. Конкурентною перевагою може бути значний досвід та солідна підготовка.

Слід мати на увазі, що статистика Державної служби зайнятості лише частково відображає реальну ситуацію на ринку праці, оскільки якраз оперує здебільшого низькооплачуваними вакансіями чи такими, що потребують невисокої кваліфікації. У структурі вакантних робочих місць превалюють вакансії, пов'язані, передусім, із задоволенням ситуативних поточних потреб регіональних ринків праці у працівниках певних професій.

Оскільки освітній рівень ВПО досить високий – переважна частина пропозицій регіональних ринків праці є малопривабливою для них. Недаремно у **Полтаві та Запоріжжі** експерти зауважили, що внутрішньо переміщені особи часто мають навіть вищий рівень кваліфікації, ніж місцеві мешканці, особливо у сфері промислового виробництва. Тому і перепідготовка та підвищення кваліфікації мають здійснюватися із урахуванням цих реалій.

Вінницький центр зайнятості

Здебільшого, до центрів зайнятості на Вінниччині звертались висококваліфіковані працівники: 33% переселенців становили вищі державні службовці, керівники, менеджери і професіонали і лише 10% – претендували на найпростіші професії. Зрозуміло, що працевлаштувати бажаючих із індустриальних регіонів у аграрному регіоні було проблематично.

«Є у нас працевлаштовані бухгалтером, слюсарем, ремонтником, лаборантом, начальником цеху, інженером-будівельником, майстром, вихователем, і електро-зварювальником, і акушером», — говорить начальник Вінницького обласного центру зайнятості.

Джерело: Громадське радіо. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hromadskeradio.org/2015/04/16/u-vinnyci-pereselenci-stvoryuyut-gromadske-obyednannya-spilna-sprava>

На думку експертів, є декілька напрямків, на які варто спрямовувати зусилля, де короткотермінове навчання може дати бажаний результат. Попит на робочу силу наразі спостерігається у сфері торгівлі та послуг, де успішність залежить не стільки від спеціальних знань, скільки від рівня комунікативних навичок працівника, його організованості, мотивації та націленості на результат. Тренінги з ефективного продажу, з опанування навичок ведення переговорів, презентацій, спілкування по телефону, принципи клієнтоорієнтованості, сценарії продажу, вміння переконувати, вміння працювати з запереченнями, схеми роботи в бізнес-структурах. можуть бути результативними³⁰.

Розширення можливостей працевлаштування забезпечується також **опануванням навичок Інтернет-торгівлі**. Існує попит на інших спеціалістів, пов'язаних із комп'ютерними технологіями, які не потребують довготривалої підготовки, скажімо, **супровід соціальних груп, Інтернет-маркетинг, дизайн та верстка сайтів (зокрема Інтернет-магазинів), тестування програм**.

Перевагами пошукачів, які претендують на вакансії секретарів та помічників керівника, є володіння не лише навичками роботи з оргтехнікою, а й **знання англійської мови, діловодства, документообігу, кадрової роботи**.

Підвищення кваліфікації у бухгалтерів, якщо таке здійснювати, слід, в першу чергу, пов'язувати із змінами у законодавстві та із новою версією програми «1С:БУХГАЛТЕРІЯ 8». Ця програма малознайома багатьом бухгалтерам з Донбасу, які користувались програмою «Акцент».

Для різних категорій працівників важливим є вміння правильно розмовляти, презентувати, протистояти стресам, ефективно використовувати час, працювати у команді, знати найбільш вживані комп'ютерні програми (**Microsoft Office, Skype, хмарні технології Google**), іноземні мови, **володіти навичками міжособистісного спілкування та письмової комунікації, бути здатним вирішувати проблеми**.

³⁰Оцінка попиту на професії, які затребувані на ринку праці. Результати дослідження в рамках проекту «Економічне та соціальне відновлення Донбасу». / Київський міжнародний інститут соціології, вересень-жовтень, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kiis.com.ua/materials/pr/20151230_PROON/Report_Employment_KIIS_final_ukr.pdf

Опанування цих вмінь та навичок здатне посилити можливості працевлаштування пошукачів.

6.3. Відновлення/започаткування підприємництва

Головний вектор державної політики, спрямованої на ВПО, був і залишається значно зорієнтованим на тимчасовий соціальний захист та гуманітарну підтримку ВПО і очікування моменту повернення до місць постійного проживання на Донбасі та у АРК по завершенні конфлікту. Такі цілі були обумовлені хибним переконанням, у тому числі й вищого керівництва держави, що антитерористична операція буде завершена в короткі терміни. Із загостренням ситуації на Сході, руйнуванням інфраструктури та житла, невизначеністю перспектив повернення стало зрозумілим, що пріоритетним у політиці щодо ВПО має стати адаптація та соціально-економічна інтеграція. Коригування цілей політики відбувалось у липні 2015 року у Постанові КМУ №505 від 8.07.2015, що стало новим кроком у формуванні політики зайнятості та підприємництва ВПО. Постановою затверджено «Основні напрямки розв'язання проблем зайнятості внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки»³¹. Головною метою заходів, передбачених цим документом, є сприяння зайнятості та підвищення конкурентоспроможності ВПО на ринку праці. Серед іншого згадується і можливість підтримати підприємницьку ініціативу ВПО – клієнтів ДСЗ, які започатковують власну справу.

Інструментом стимулювання підприємницької діяльності є одноразова виплата допомоги по безробіттю для започаткування власної справи. Проте, цей захід спрямований на підтримку підприємницької активності початківців, але не відповідає інтересам підприємців, які втратили бізнес на Сході країни. **Слід мати на увазі, що це дві взаємопов'язані, але водночас різні проблеми, які потребують окремого розгляду і заходів та інструментів розв'язання.**

Означити масштаб проблеми відновлення підприємницької діяльності ВПО досить складно, оскільки кількість ВПО-підприємців не встановлена. Необхідна система реєстрації, обліку та оцінки потреб підприємців із числа ВПО і зокрема жінок-підприємців... Кількість ВПО-підприємців можна лише приблизно оцінити, порівнюючи число МСБ та ФПО у 2013 та 2015 рр., що і було зроблено в межах дослідження, здійсненого на замовлення CIPE Україна фахівцями Центру соціального партнерства та лобювання Національного університету «Києво-Могилянська академія»³². За даними Державної служби статистики, у 2013 році на Донбасі нараховувалось 40,1 тисяч підприємств-юридичних осіб. З них – 131 великих підприємств, 2247 – середніх підприємств та 37 738 малих підприємств. Відповідно до результатів даного аналізу при формуванні політики підтримки підприємництва ВПО необхідно враховувати попередній потенціал у 37 тисяч малих підприємств, а також 800 тисяч ФОП.

Якщо порівняти кількісні показники ФОП у Донецькій та Луганській областях у 2013 та 2015 роках, то можна зробити висновок, що їх чисельність зменшилась у 4 рази і становить приблизно 211 тисяч (на підконтрольній території Донбасу) проти 800 тисяч у 2013 році. Проте слід мати на увазі, що це лише орієнтовна кількість.

За оцінками експерта ГО «Конгрес Східна Україна», який опитував різні групи підприємців Донбасу, у 2014 році третина підприємців (переважно середні та малі) прийняли рішення про оперативну евакуацію активів і змогли їх перевести на безпечні території. Ще третина або втратила активи, або вимушена була домовлятися із сепаратистами про їх консервацію. Третина продовжила підприємницьку діяльність,

³¹Основні напрямки розв'язання проблем зайнятості внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/505-2015-%D0%BF>

³²Панцир С.І., Шуміхін С.В., Різніченко К.М. Зелена книга політики підтримки малого підприємництва внутрішньо переміщених осіб. – К., 2015. – 51 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2015/09/CIPO-A4-new-333-2.pdf>

домовившись із сепаратистами про сплату «податків»³³. Отже, лише третина підприємців змогли частково або повністю перевезти активи та майно. Проте, це не супроводжувалось синхронним відновленням підприємницької діяльності у місцях переселення.

Демотивуючим чинником відновлення підприємницької діяльності є пріоритет повернення. Сам статус ВПО орієнтує підприємців на очікування державної підтримки та моменту повернення, а не на відновлення бізнесу та господарську активність.

Низька підприємницька активність ВПО, з числа підприємців, які здійснювали підприємницьку діяльність до переселення, значно зумовлена також загальноекономічним контекстом: економічний спад, банківська криза, а відтак - обмежений доступ до фінансово-кредитних ресурсів, здорожчання кредитів, низька купівельна спроможність населення. Навіть ті ВПО-підприємці, яким вдалось перевести активи, утримуються від відновлення підприємницької діяльності через відсутність умов для ведення рентабельного бізнесу у зоні переселення. Вони віддають перевагу найманій праці. Власне, цим і можна пояснити досить низькі показники ДСЗ по відкриттю безробітними ВПО власної підприємницької справи – **приблизно 1% від всіх ВПО, які звернулись до служб зайнятості.**

Перед ВПО-підприємцями постають також додаткові проблеми доступу до фінансово-кредитних ресурсів, пов'язані із довоєнною діяльністю, скажімо, непогашеною заборгованістю, а також обмеженістю доступу до ресурсів громад, обмеженістю програм ДСЗ тощо.

Рік у вигнанні: Як переселенці з Донбасу обживають нові ареали

Якщо у соціальному плані влада, наскільки можливо, допомагає адаптуватись, то адаптація бізнесу на новому місці залишається справою винятково його власників. "Люди сюди приїжджають не останні – ті, хто впевнені у своїх силах, впевнені, що зможуть заробити на життя. Я знаю таких, у яких в Луганську та Донецьку залишилося нерухомості на мільйони, у яких підприємство на 30-40 найманих працівників. Вони можуть створювати робочі місця, вони багато чого можуть. Але на пустому місці це зробити важко. Тому багато з них йде працювати по найму", – розповідає колишній мешканець Сєвєродонецька Вадим Мукомол, який мешкає в Вінниці.

Сам він, за власними словами, знаходиться у більш вигідному становищі, адже як IT-фахівцю йому потрібні лише "комп'ютер та мізки", тож із переїздом на нове місце робота не припинилася. Натомість власникам виробництва, каже переселенець, потрібна реальна підтримка. **У Вінниці ж підтримка – інформаційна.** Міська рада розтиражувала буклети з інформацією для тих, хто бажає започаткувати у Вінниці власний бізнес. Також для переселенців було розроблено реєстр потужностей, які підприємства та установи здавали в оренду, а також ділянок, які могли бути орендовані на конкурентних засадах.

Підприємцям-переселенцям у **Вінниці** спростили процедуру перереєстрації з окупованої території на територію, підконтрольну українській владі.

Джерело: Дєро.Вінниця. Рік у вигнанні: Як переселенці з Донбасу обживають нові ареали.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vn.depo.ua/ukr/vn/pereselentsi-svoyi-sered-svoyih-13102015211000>

За таких економічних умов ведення бізнесу, державна підтримка МСБ набуває вирішального значення. Серед заходів, здатних поживити відновлення бізнесу у районах нинішнього проживання ВПО-підприємців слід зазначити перш за все **можливість отримання кредиту.** У результаті вже згадуваного дослідження,

³³Там само.

проведеного на замовлення CIPE Україна, опитані респонденти **висловились за такі інструменти підтримки ВПО-підприємців з боку держави:**

- Компенсацію відсоткової ставки по кредитах комерційних банків;
- Надання грантової чи безповоротної фінансової допомоги на придбання основних фондів (засобів виробництва, сировини тощо);
- Програми пільгової оренди приміщень і основних фондів/лізинг та надання безвідсоткових товарних кредитів.

Запроваджуючи пілотні проекти надання пільгових кредитів для стимулювання розвитку підприємницької діяльності тимчасових переселенців, в тому числі за рахунок міжнародних проектів та іноземних фінансових інституцій, **доцільно стимулювати галузі, які відповідатимуть стратегії розвитку регіону, міста чи району та які не матимуть негативного впливу на довкілля.**

Окрім того, респонденти вважають, що більшою мірою на їхні проблеми впливає **байдужість та бездіяльність** місцевої влади та соціальних служб, а ніж байдужість чи негативне ставлення з боку місцевих підприємців, банків. **Це свідчить про доцільність та необхідність проведення заходів з формування здатності органів місцевої влади надавати підтримку розвитку приватного сектору шляхом проведення тренінгів і семінарів, обміну візитами та вивчення найкращого досвіду.**

Серед інших **інструментів підтримки та заохочення підприємців із числа ВПО** слід зазначити:

- Забезпечення доступу ВПО до інформаційних ресурсів влади у державних та муніципальних установах, зокрема до інформації щодо можливостей ведення бізнесу; оголошення в ЗМІ про можливості для ВПО;
- Забезпечення доступу ВПО до ресурсів бізнесу у приймаючих громадах;
- Інтеграція бізнесу ВПО в місцеву підприємницьку спільноту (галузеві спілки, місцеві спілки, отримання поради від колег-підприємців, нагородження відзнаками на кшталт «Підприємець року» тощо);
- Запровадження податкових канікул та процедур податкового компромісу для власників малого та середнього бізнесу;
- Консультування та юридична допомога з відновлення бізнесу та відновлення втрачених під час переселення документів;
- Удосконалення підприємницьких навичок (навчання, тренінги, консалтинг тощо);
- Поширення історій підприємницького успіху ВПО.

Для започаткування підприємницької справи ВПО найбільш ефективними заходами є:

- Тестування здібностей щодо започаткування власної справи;
- Організація курсів підготовки до підприємницької діяльності з урахуванням стратегії місцевого та регіонального розвитку, екологічної сталості та прагнень початківця-підприємця;
- Спеціальні курси з основ обліку та оподаткування діяльності малого підприємництва, мікроекономічних питань, маркетингу, менеджменту та практичних вмінь щодо бізнес-планування;
- Економічна та фінансова експертиза бізнес-ідей ВПО (краш тест);
- Допомога у реєстрації;

- Доступ до постійної консультативної підтримки з усіх питань, пов'язаних із підприємництвом, навчання (онлайн сервіси, наставництво з боку місцевих підприємців, тренінги, рівний-рівному);
- Створення сприятливих умов (соціальний бізнес інкубатор тощо);
- Забезпечення доступності суб'єктів малого підприємництва до кредитних ресурсів, зокрема за рахунок розроблення та виконання регіональних програм мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва та за рахунок грантів для запуску малого та середнього бізнесу;
- Розгляд можливостей надання безвідсоткових кредитів для підприємців-початківців, а також сприяння зв'язкам із фінансовими інституціями для подальшої фінансової підтримки;
- Надання грантів на розвиток інфраструктури з підтримки бізнесу, а саме бізнес-інкубаторів і бізнес-центрів, а також бізнес-асоціацій.

Окрім спеціалізованих для кожного виду діяльності знань та навичок, слід озброїти підприємців-початківців базовими знаннями про основи підприємницької діяльності, зокрема про її юридичні, податкові аспекти, способи пошуку клієнтів. Для тих, хто хоче започаткувати власний бізнес, потрібно також вміти писати бізнес-план та прораховувати свої витрати і прибутки. У будь-якому разі, курси для підприємців мають бути дуже сфокусованими на конкретних практичних знаннях та навичках, які знадобляться початківцю.

6.4. Тимчасова зайнятість. Громадські роботи. Дистанційна робота

З метою сприяння підвищенню рівня зайнятості та зниження рівня безробіття серед внутрішньо переміщених осіб доцільно також створювати можливості тимчасової зайнятості, у тому числі для жінок, зокрема здійснювати пілотне впровадження програм «гроші за роботу». Упровадження проектів, спрямованих на розвиток тимчасової зайнятості для вимушено переміщених осіб, може здійснюватися спільно із міжнародними організаціями.

У Постанові 505 пропонується забезпечити тимчасову зайнятість внутрішньо переміщених осіб, у тому числі шляхом проведення відновлювальних робіт на постраждалих територіях.

Ще один варіант створення робочих місць для вимушено переміщених осіб – вивчення можливостей роботи на умовах міні-вахти (1–2 доби на тиждень) з проживанням у приміській зоні, містах-супутниках, на територіях сусідніх областей. У цьому випадку можливе розселення у сільській місцевості осіб, які цього бажають.

Традиційним способом зайнятості є громадські та інші роботи тимчасового характеру. Така форма пропонується Державною службою зайнятості і охоплює від 1,8% тих, хто звернувся до Служби у Києві до 18% у Кіровограді. Серед цільових областей показник коливається від 15% у Полтавській до приблизно 9% у Вінницькій, Запорізькій, Івано-Франківській областях (Рис. 12).

З метою підвищення конкурентоспроможності окремих категорій ВПО та удосконалення механізмів стимулювання роботодавців до створення нових робочих місць доцільно поширювати **гнучкі форми зайнятості**. Однією з таких форм може і має стати **дистанційна праця**. Найбільше ця форма буде приваблива для тих, хто перебуває в ситуації вимушеного виконання сімейних обов'язків (догляд за дитиною, за інвалідом, за хворим тощо) або для тих, у кого нема альтернативного чи додаткового джерела для існування.

Такий вид роботи стає все більш розповсюдженим у розвинутих країнах та набуває популярності в Україні. За даними британської дослідницької компанії Vanson Bourne, 37% компаній економічно розвинутих країн Європи та Америки пропонують своїм співробітникам віддалену роботу. В Україні частка таких компаній близько 21%. Використання праці одного віддаленого працівника дозволяє економити компанії 17 тисяч гривень на оренді офісних приміщень та оргтехніці. У масштабах України економія складає 1,7 млрд гривень.

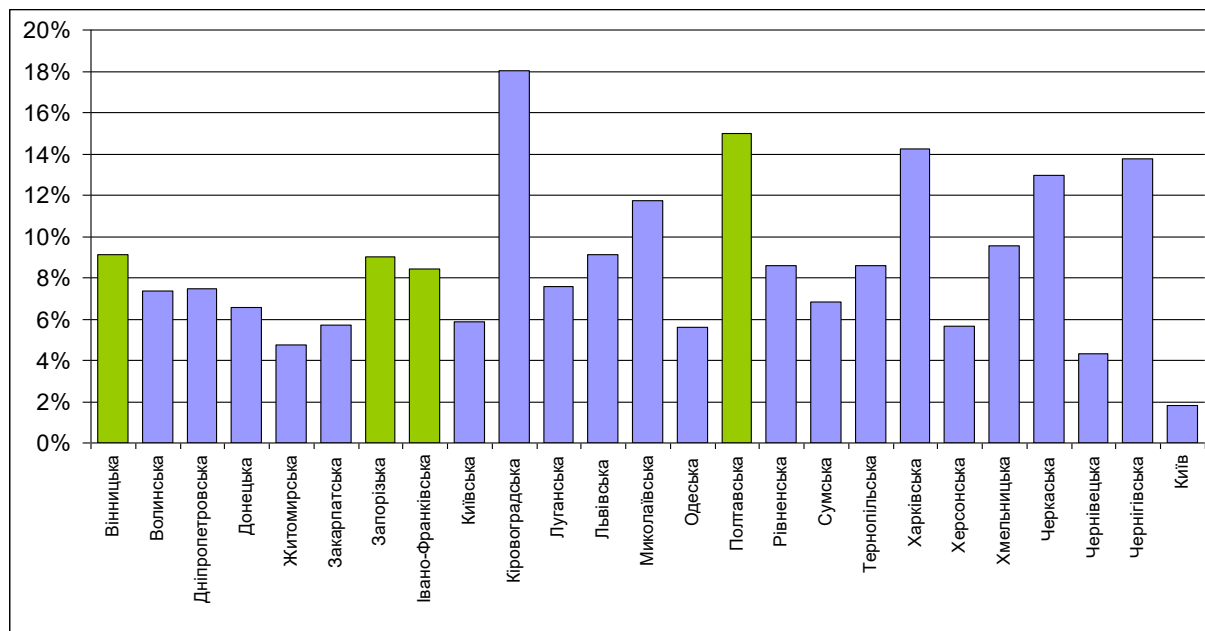

Рис. 12. Внутрішньо переміщені особи, які брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру, % від кількості ВПО, які звернулися до ДСЗ

В Україні ця тенденція, як і в світі, поширюється вражаючими темпами. Як показало дослідження IDC (International Data Corporation), кількість працедавців, які наймають працівників з домашнім місцем роботи, щороку збільшується на 15-20%³⁴:

До таких кроків вітчизняні компанії підштовхнула криза, яка примусила економити на всьому, у тому числі на офісах. Як показує практика, робота "з дому" дозволяє компанії знизити видатки на персонал майже удвічі, а видатки на утримання нерухомості – більше як на третину. Є компанії, які мають лише дистанційних працівників. Вісім з десяти таких працівників мають вищу освіту. У п'яти відсотків працівників, які працюють вдома, зарплата вища, ніж у офісних працівників. Найбільш активно дистанційно використовуються послуги бухгалтерів та економістів. Але це стосується також роботи в ІТ сфері, в Інтернет-комерції та Інтернет-маркетингу, роботі, що полягає у відповідях на телефонні дзвінки клієнтів, у просуванні сайтів, адмініструванні груп у соціальних мережах. Так працюють і менеджери з продажу, дизайнери листівок, візиток, різного роду макетів, ілюстратори друкованої продукції, тестувальники програмного забезпечення, перекладачі, репетитори (по Скайпу), психологи-коучі та ін. Звичайно, дистанційна робота не є серед найбільш затребуваних, вона скоріше нішева. Пропозиція віддаленої роботи більша у великих містах. **Хоч цільові міста проекту**

³⁴Робота на відстані набирає популярності серед вітчизняних компаній. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/chvert-biliih-komirciv-v-ukrayini-pracyuyut-z-domu.html>

ПРОМІС належать до категорії середніх та малих міст, проте слід враховувати і таку опцію для працевлаштування.

Для ВПО такий тип зайнятості дозволяє підтримувати конкурентоспроможність та професійний рівень. Для роботодавця запровадження зазначеного механізму дозволить ефективно планувати кадрову політику, залучати або зберігати висококваліфікованих спеціалістів та створювати чи утримувати робочі місця із мінімальними затратами.

Експерти дуже рекомендують **орієнтувати безробітних на самозайнятість**. Самозайнятість може бути рішенням для працівників прикладних професій: наприклад, дрібних ремісників (пошив та ремонт одягу та взуття, ремонт житла тощо), спеціалістів сфери обслуговування (перукарів, косметологів, кухарів, спеціалістів з догляду за дітьми, людьми похилого віку, тваринами, домашньої обслуги).

Також однією із прийнятних форм зайнятості для ВПО є так звані **«транзитні» робочі місця**. В Україні «транзитні» робочі місця створювались винятково для осіб із інвалідністю у складі спеціальних робочих місць в умовах захищеної зайнятості. Таке робоче місце є компонентом підготовки людини з інвалідністю до подальшого працевлаштування на відкритому ринку праці та має на меті дати можливість особі із інвалідністю набути навичок та досвіду виконання роботи.

Проте створення таких робочих місць потребують і інші категорії населення, зокрема, внутрішньо переміщені особи з Донбасу, особливо без досвіду роботи, **в першу чергу молодь, матері з маленькими дітьми** для адаптації їх до трудової діяльності, повернення до систематичної зайнятості, тобто на первинний ринок праці. Однак створення та функціонування «транзитних» робочих місць в Україні також потребує законодавчого удосконалення³⁵.

³⁵Мовчан О. Сучасні проблеми у сфері зайнятості населення Донецької та Луганської областей та шляхи їх подолання / Україна: аспекти праці. – № 2, 2015. – С. 23-27. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uap.in.ua/download/all/Випуски_15_року/UAP%232_2015.pdf

7. Розвиток територій найбільшої концентрації переселенців

Одна із стратегій соціально-економічної інтеграції ВПО – розвиток територій з найбільшою концентрацією переселенців. Зокрема, це стосується **розширення інфраструктурних можливостей місцевих громад відповідно до кількості прийнятих ВПО** з метою уникнення негативного ставлення до переселених громадян, забезпечення соціальної злагоди та соціальної згуртованості у місцевих громадах. Створення соціально-економічних передумов для розвитку територій масового проживання внутрішньо переміщених осіб має відбуватись у тому числі із залученням трудового потенціалу внутрішньо переміщених осіб.

Створення нових робочих місць – першочергове завдання для таких територій. Це можливо як через розширення існуючих виробничих потужностей, так і через будівництво нових підприємств у регіонах та містах України, де має місце найбільше зосередження ВПО. **Економічну доцільність таких підприємств можна посилити забезпеченням преференцій для реалізації продукції** на зовнішніх та внутрішніх ринках з урахуванням споживчого попиту. Система квотування новостворених робочих місць для переселенців дозволить забезпечити роботою певну частину бажаючих працювати. **Потенційним джерелом фінансування розширення виробничої бази чи побудови нових підприємств є іноземні інвестиції, процес входження яких має бути максимально спрощеним.**

Українська економіка гостро потребує інвестицій і для зазначеної мети в тому числі. Але незважаючи на нестачу коштів для розбудови економіки, необхідності скорочення безробіття, залучення прямих іноземних інвестицій все ж не повинно йти за будь-яку ціну, скажімо, шляхом зниження природоохоронних стандартів і створенням своєрідного «притулку для забруднень».

Можливі впливи на довкілля повинні враховуватись відразу при розгляді можливих проектів розміщення прямих іноземних інвестицій, а не ліквідовуватись потім. Владним структурам необхідно інтегрувати природоохоронні цілі в політику розвитку ключових галузей економіки, зокрема, промисловості, сільського господарства, транспорту, туризму, і чітко дотримуватись їх при розробці, просуванні та реалізації інвестиційних стратегій та програм.

Українському уряду, регіональним та місцевим органам влади необхідні аналітичні та методологічні напрацювання, які б забезпечували їх необхідними підходами до обґрунтованого прийняття рішень щодо прямих іноземних інвестицій з урахуванням економічних, природоохоронних та соціальних засад сталого розвитку. Як досягти максимального ефекту від прямих іноземних інвестицій (економічної стабільності, нових технологій, зростання прибутків та зайнятості населення) та мінімізувати негативні впливи (деградацію довкілля, монополію ТНК, соціальні та культурні втручання) – основне завдання таких напрацювань.

Обізнаність та поінформованість громади є важливим чинником сталого розвитку певного територіального утворення. Місцеві громади, які найбільше зазнають впливу, і не завжди позитивного, від реалізації інвестиційних проектів, мають також залучатися до процесу прийняття рішень.

Залучаючи інвестиції потрібно також враховувати пріоритетність галузей першочергового інвестування. Про це йдеться і у Постанові №505, в якій передбачено діяльність Міністерства економічного розвитку з **визначення найефективніших для інвестування галузей та спрямування коштів міжнародних та волонтерських організацій на розширення сфери застосування праці ВПО та відбір обласними адміністраціями інвестиційних проектів за критерієм створення робочих місць**

для ВПО. При цьому, з одного боку, привабливим є розвиток галузей, які не потребують великих інвестиційних витрат – наприклад харчова промисловість, а з іншого боку – пріоритетними мають стати високотехнологічні галузі.

Необхідна державна програма заходів щодо здійснення структурної перебудови економіки у напрямку пріоритетного розвитку високотехнологічних виробництв. Знаннєємна високотехнологічна промисловість України залишається малопривабливою для іноземного капіталу. Це вказує на низьку ефективність державної політики щодо формування сприятливого інвестиційного клімату у високотехнологічних галузях промисловості, або на відсутність послідовної програми пріоритетного розвитку знаннєємних секторів економіки. Держава має розробити програму залучення інвестицій у регіони найбільшої концентрації ВПО. Необхідна підтримка високотехнологічних галузей. Пріоритетного розвитку повинні набути ті високотехнологічні галузі, які здатні стимулювати зростання інших секторів та галузей господарства. Слід також зосередитись на тих високотехнологічних виробництвах, які здатні забезпечити переоснащення традиційних галузей української економіки: харчової, легкої, металургійної, хімічної промисловості.

Створення умов для заохочення приватного сектора та зарубіжних виробників інвестувати більше коштів до високотехнологічних знаннєємних галузей – важливе стратегічне завдання владних структур.

Участь міжнародних організацій може полягати у допомозі пошуку найефективніших для інвестування видів економічної діяльності для залучення інвестицій із врахуванням Закону України „Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” та можливості для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Міжнародні проекти можуть також допомогти в укладанні «карти інвесторам» для цільових міст.

8. Оцінка програм допомоги ВПО та обізнаності щодо них

У досліджуваних регіонах діють різноманітні програми допомоги ВПО, підтримані як міжнародними донорами, так і місцевими органами влади.

Так, Програмою розвитку ООН за фінансової підтримки Уряду Японії та в партнерстві з урядом України, регіональною та місцевою владою, а також у співпраці з іншими агентствами ООН в Україні впроваджується проект «Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні». Проект реалізується у восьми областях, у тому числі у двох областях, включених до дослідження – Запорізькій та Полтавській. В рамках проекту передбачається підтримка програм зайнятості для ВПО; розвиток самозайнятості та підприємництва серед ВПО; надання психологічної та юридичної допомоги ВПО та представникам приймаючих громад; зміцнення місцевого діалогу між приймаючими громадами та ВПО; надання допомоги урядовим структурам. Зокрема, проводиться навчання спеціальностям, які користуються попитом на ринку праці, у тому числі вивчення англійської мови, здійснюються тренінги для бажаючих започаткувати підприємницьку діяльність, надаються гранти на відкриття і розвиток власної справи³⁶. Розмір гранту залежить від кількості робочих місць, які створює підприємець і може досягати 225 тисяч гривень. В рамках даного проекту Кременчуцький міський комітет молодіжних організацій в Полтавській області з 21 вересня 2015 року розпочав реалізацію підпроєкту «Психологічні та соціальні послуги для внутрішньо переміщених осіб Полтавської області», метою якого є сприяння психологічній адаптації та соціальній інтеграції ВПО шляхом надання психологічної допомоги на безоплатній основі.

УВКБ ООН надає фінансову допомогу для вразливих родин ВПО, зокрема батьків-одинаків, родин з трьома або більше дітьми, а також недієздатних осіб та осіб із спеціальними потребами. Програма була започаткована у чотирьох областях, у тому числі Вінницькій, згодом охопила ще низку областей, у тому числі Запорізьку, і нині поступово поширюється на всі області України, до яких відбувається переселення.

Програма розвитку ООН у співпраці з благодійним фондом «Творчий центр ТЦК», благодійним фондом «Гореніє» та Всеукраїнською організацією зі справ вимушених переселенців надає малі гранти для започаткування та/або відновлення підприємницької діяльності для ВПО, які проживають у восьми областях, у тому числі в Запорізькій та Полтавській. Кошти гранту можуть бути використані, на купівлю обладнання для виробництва товарів; забезпечення інструментами для надання послуг; збільшення штату персоналу або розширення бізнесу; оренду приміщень для виробництва товарів та надання послуг; забезпечення ресурсами для виробництва товарів та надання послуг; купівлю франшизи за договором комерційної концесії (франчайзингу) з відповідним обладнанням; придбання ліцензій та дозволів у разі, якщо цього потребує окремий вид підприємницької діяльності. Максимальний розмір гранту на реалізацію одного бізнес-проєкту становить до 225 тисяч гривень при створенні не менше чотирьох робочих місць, до 150 тисяч гривень – при створенні не менше трьох робочих місць, до 100 тисяч гривень – при створенні двох робочих місць та до 75 тисяч гривень – при індивідуальній підприємницькій діяльності. Підприємці, які отримують грант, мають зробити власний внесок у реалізацію проєкту (в грошовій чи

³⁶Офіційний сайт Полтавської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua/news/poltavska-oblast-rozpochinaie-spivpracyu-z-programoyu-rozvitku-onn-u-sferi-dopomogi-vnutrishno->

іншій формі, наприклад, працею, наданням обладнання, приміщення тощо) у розмірі не менше 25% вартості проекту³⁷.

У рамках програми ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» у досліджуваних областях реалізовується низка проектів підтримки ВПО у співпраці з місцевими органами влади. Зокрема, у Вінницькій області реалізовується проект «Центр адаптації переселенців та підприємців із зони АТО та Криму у Вінницькій області», мета якого – створення в області умов для організації чи перенесення бізнесу переселенцями із зон конфлікту. Фінансування проекту здійснюється за рахунок коштів Європейського Союзу (90%) та обласного бюджету (10%).

Міжнародний Комітет Червоного Хреста з гуманітарної допомоги за сприяння Міністерства соціальної політики у співпраці з українським Товариством Червоного Хреста реалізує в Україні програми підтримки найуразливіших категорій переселенців, в першу чергу людей похилого віку. Програми передбачають забезпечення продуктами харчування, а також, у разі необхідності, коштами, щоб людина сама могла собі купити їжу.

Міністерством соціальної політики України разом із громадською ініціативою «Крим SOS» та Міжнародною організацією «Stabilization Support Services» за підтримки уряду Великобританії реалізується Програма позаштатних радників з питань ВПО, яка розрахована до 30 квітня 2016 року. Метою програми є соціальний захист ВПО та інших незахищених громадян України в різних населених пунктах нашої держави.

Підтримку переселенців здійснюють благодійні фонди, зокрема фонд Міжнародний благодійний фонд «Карітас України», фонд «Український світанок» Руслани Лижичко, українські та зарубіжні волонтери. У Запорізькій області працює Регіональний фонд підтримки підприємництва, важливим напрямком роботи якого є допомога підприємцям-ВПО з Донецької та Луганської областей.

Міжнародна організація з міграції, зокрема Представництво МОМ в Україні, надала грошову допомогу найбільш уразливим категоріям вимушених переселенців, які зареєструвались у Мінсоцполітики і проживають у дев'яти областях, у тому числі у Вінницькій та Полтавській, як негайне реагування на необхідність задоволення базових потреб ВПО, які залишилися без житлових і матеріальних засобів для безпечного та гідного життя в переміщенні. Ця допомога доповнювала державну підтримку вимушених переселенців, щоб вони могли покрити свої основні нагальні потреби, включаючи, зокрема, житло, одяг, непродовольчі товари, предмети гігієни, ліки та харчування. Допомога надавалася сім'ям, у складі яких є особи віком 75 років і старше або інваліди першої/другої груп чи інваліди дитинства, а також сім'ям з трьома і більше дітьми. В окремих випадках допомога могла бути надана також сім'ям, які складаються з матері-одиначки та двох дітей. Обсяг допомоги складав дві виплати по 1000 грн. та 1650 грн. на кожного члена сім'ї, котра відповідала прийнятим критеріям. «Необмежений умовами спосіб» надання грошової допомоги дозволив ВПО вибрати на власний розсуд товари чи послуги, які вони хотіли придбати.

Загалом МОМ в рамках проектів, які ця організація реалізує, підтримує переселенців у 21 з 24 областей континентальної України, у тому числі в усіх чотирьох включених до дослідження областях. При цьому в Івано-Франківській області МОМ здійснює лише надання гуманітарної допомоги, у Вінницькій і Полтавській областях – гуманітарної допомоги та допомоги із самозайнятстю, а у Запорізькій області, крім вищезгаданих заходів, також і сприяння в рамках проектів розвитку громад³⁸.

³⁷Офіційний сайт Програми розвитку ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2015/08/31/-html>

³⁸Офіційний сайт Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iom.org.ua/ua/dopomoga-mom-vymushenyim-pereselencyam-v-ukrayini>

Згідно з результатами опитування УЦСР 2015 р. обізнаність ВПО щодо програм допомоги є низькою. Про регіональні програми допомоги ВПО знають лише 13,7% ВПО, серед організацій, які надають допомогу, ВПО найчастіше згадували «Червоний хрест». Лише 11,8% опитаних переселенців знають про наявність органів самоорганізації ВПО, однак жоден із опитаних не зміг дати чіткої відповіді на питання про те, які проблеми ці організації вирішують. Серед ВПО-жінок частка обізнаних з діяльністю органів самоорганізації переселенців є майже удвічі меншою, а обізнаних з програмами допомоги – більш ніж удвічі меншою порівняно з ВПО-чоловіками.

Як урядовим структурам України і місцевим органам влади, так і міжнародним організаціям слід проводити роботу по підвищенню рівня інформування ВПО, особливо жінок, щодо можливостей отримання допомоги. В цьому контексті надзвичайно важливою є співпраця з громадськими організаціями ВПО.

9. Висновки та рекомендації

Окреслення та розробка підходів до вирішення проблем ВПО має виходити з того, що неоднорідна динаміка подій на Сході країни унеможливорює швидке і безпечне повернення десятків тисяч людей до своїх домівок. Пріоритетним у політиці щодо ВПО має стати адаптація та соціально-економічна інтеграція. Більшість заходів, що вживались до цього часу, були заходами нагального реагування. Тепер потрібно шукати довгострокові рішення, спрямовані на забезпечення житлом, працевлаштування, соціальну інтеграцію ВПО, реалізацію позитивного потенціалу вимушеної внутрішньої міграції населення з урахуванням особливостей окремих регіонів та уроків міжнародного досвіду.

Стратегія державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб має спиратися на диференційний підхід до різних категорій переселенців. Реалізація диференційного підходу до різних категорій переселенців потребує, перш за все, чіткої єдиної реєстрації ВПО, з обліком всіх різновидів допомоги, включно із допомогою, наданою міжнародними проектами, фондами, програмами. Необхідний також постійний моніторинг настроїв ВПО та їх намірів щодо подальших планів по переміщенню. Для цього необхідно запровадити систематичні опитування ВПО з цих питань.

Інтеграція переселенців, які не бажають повертатися, включає допомогу в облаштуванні у нових місцях проживання та сприянні толерантності між переселенцями й місцевим населенням. Для сімей, які планують залишитися, слід здійснювати забезпечення житлом шляхом: надання фінансової підтримки при купівлі чи ремонті власного житла; ремонту центрів колективного розміщення та передачі прав власності на житло мешканцям; будівництва нового житла з передачею прав власності. Доцільним є застосування критеріїв пріоритетності надання житла (багатодітні, неповні сім'ї, тощо). Разом з тим слід уникати ізольованого розселення ВПО, оскільки це стоїть на заваді інтеграції переселенців у зонах нового місця проживання. Міжособистісне спілкування переселенців та місцевих жителів приймаючих громад, долучення до місцевих звичаїв та традицій, проведення спільних культурно-мистецьких заходів – важлива складова соціальної інтеграції ВПО.

Одночасно слід проводити інформаційну кампанію серед населення України щодо неупередженого і толерантного ставлення до вимушених переселенців зі Сходу України. У ЗМІ періодично з'являються повідомлення про конфлікти між внутрішньо переміщеними особами та місцевим населенням. Однак, немає обґрунтованих підстав говорити про масовість таких конфліктів і результати дослідження це підтверджують – скоріш за все окремі резонансні випадки набувають широкого розголосу. Відповідно, слід мінімізувати вплив певних подій на формування громадської думки, водночас заохочувати проведення спільних дій на розвиток громади, використовувати соціальну рекламу на телебаченні, у соціальних мережах, на білбордах. Окрім того, як урядовим структурам, так і міжнародним організаціям слід працювати із освітянами, представниками місцевих органів влади (особливо із працівниками служб, які займаються оформленням пенсій та соціальної допомоги) у напрямку підвищення рівня обізнаності відповідних працівників щодо потреб ВПО, уникнення упередженого ставлення до переселенців, зміцнення порозуміння між громадами та вимушеними мігрантами.

Слід інформувати та залучати всі групи ВПО чи їхніх представників до місцевого самоуправління у громадах компактного проживання, до вирішення усіх актуальних для них питань, включно із житловою проблемою, для ухвалення відповідальних та усвідомлених рішень. Обов'язково слід забезпечувати представництво жінок, оскільки їх частка серед ВПО є суттєво вищою. Окрім того саме жінки у багатьох випадках є головними годувальниками для членів сім'ї ВПО і краще знають про потреби жінок-переселенок.

Доцільно також передбачити створення механізму громадського контролю за розподілом бюджетних та донорських коштів. Для активної участі ВПО у житті місцевих громад слід заохочувати створення органів самоорганізації населення.

Для стимулювання розселення ВПО у сільській місцевості доцільно на державному рівні розглянути питання про виділення необхідних коштів для додаткової підтримки на облаштування переселенців. Також сім'ям, які погодилися на переселення до демографічно депресивних регіонів, слід надавати землю у довгострокову оренду з правом подальшого викупу та допомагати у започаткуванні ведення власного підсобного господарства (надання засобів обробітку землі, насіння тощо).

Поява великої кількості внутрішньо переміщених осіб створила додаткову напругу на ринках праці регіонів переселення. Разом з тим, переселенці мають значний сформований людський капітал, потенціал якого повністю не використовується на тих територіях, де вони перебувають. Високий професійно-кваліфікаційний потенціал ВПО міг би стати чинником інноваційного розвитку регіонів України, економіка яких вкрай потребує модернізації. Потенційним джерелом фінансування модернізації наявної виробничої бази чи побудови нових високотехнологічних підприємств є іноземні інвестиції. Процес входження ПІІ має бути максимально спрощеним, але із обов'язковим урахуванням природоохоронних стандартів. Участь міжнародних організацій може полягати у допомозі пошуку найефективніших для інвестування видів економічної діяльності для залучення інвестицій.

Питання працевлаштування – одне з головних для внутрішньо переміщених осіб. Сприяння працевлаштуванню та самозайнятості повинно здійснюватися різноманітними шляхами: формуванням навичок ефективного пошуку роботи; професійною перепідготовкою та підвищенням кваліфікації з урахуванням господарської специфіки приймаючого регіону та актуальних потреб ринку праці; створенням можливостей для відновлення чи започаткування підприємницької діяльності ВПО; пошуком можливостей тимчасової зайнятості, у тому числі для жінок; вивчення резервів роботи на умовах міні-вахти, дистанційної праці, громадських робіт тощо.

Серед працездатної частини ВПО значною є питома вага молоді, найбільш мобільної та креативної частини трудових ресурсів, здатної до нових видів діяльності. Сприяння працевлаштуванню цієї категорії ВПО, а також жінок, які суттєво переважають у статевій структурі переселенців, має стати пріоритетним напрямом діяльності для державних органів влади, та громадських організацій.

Як урядовим структурам України і місцевим органам влади, так і міжнародним організаціям слід проводити роботу для підвищення рівня інформування ВПО щодо можливостей отримання допомоги. У цьому контексті надзвичайно важливою є співпраця із громадськими організаціями ВПО.

Зведена таблиця рекомендацій щодо соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, які переселилися із тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції до Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської, Полтавської областей представлена у Додатку 8.

Приклади успішного вирішення проблем соціально-економічної інтеграції ВПО

Вінницька область

Вінниця

Як жінки-переселенки роблять бізнес на Вінниччині

Жінки-переселенки зі Сходу та Криму отримали стартові гранти на відкриття власної справи. Серед підтриманих проектів – перукарні для тварин, грибні ферми, поліграфія та інші цікаві ідеї.

У **Вінницькому** прес-клубі пройшла конференція, присвячена переселенкам зі Сходу, які на новому місці створили власну справу. Проект під назвою «Інтеграція внутрішньо переміщених жінок через започаткування бізнесу та самозайнятості» реалізувався ГО «Прогресивні жінки» протягом трьох місяців.

На жінок припадає найбільше труднощів - каже віце-президент організації Наталя Козлова. «Зазвичай вони піклуються про дім, дітей. А якщо немає чоловіка, то ще потрібно шукати роботу. Вінниччина – це не Донбас: у нас немає шахт, важких підприємств, і зарплати менші. Фінанси – це перше, про що думають переселенці на новому місці. Тому ми запропонували переселенкам зі Сходу та Криму такий цікавий проект: зробити власну справу, а не працювати наймом. У проекті брали участь 21 жінки, які пройшли інтенсивні тренінги з основ бізнесу. І 12 із них – отримали стартовий «капітал» для впровадження власної ідеї. Загалом було виділено 101 тисяча гривень. А середній розмір гранту – 6-9 тис. грн. Кошти на гранти отримали від Агентства ООН у справах біженців у рамках Програми малих грантів, яка впроваджується Данською радою у справах біженців.

Перукарня

Інна Шавєрнєва переселенка з Луганської області, Старобільськ, відкрила у **Вінниці** перукарню. Зараз вона єдиний перукар, але згодом планує розширитися. «У Луганську я працювала перукарем, але приїхавши у Вінницю не змогла знайти роботу з вільним графіком. Вдома немає на кого залишити дітей, тому я почала шукати шляхи вирішення цієї проблеми. Побачила оголошення від «Прогресивних жінок», і вирішила: я хочу започаткувати власну справу. У моїй перукарні роблять стрижки різної складності для чоловіків, жінок та дітей. В перспективі – найм нових працівників. З малої Батьківщини приїхали ще дівчата, яким ніде працювати. А я люблю Вінницю, яку можу вже назвати своїм новим домом.

Грибні ферми

Кримчанка Юлія Гаврилюк переїхала із теплої Ялти у село **Степанівка**. Вона працює лідером бізнес-групи косметичної компанії «Mary Kay». Але Юлія з чоловіком вже давно мріяли зробити «грибний» бізнес. «Я ніколи б не подумала, що з комфортної квартири у Ялті доведеться переїхати у село... Мені дістався дім у спадок, і разом із чоловіком ми переїхали сюди та здивувались: на Вінниччині мало де можна купити гливи (гриби). Тому ми вирішили зробити на цьому власну справу: облаштували підвал, вирили траншеї, провели комунікації, закупили міцелі. Скоро буде перша партія. Згодом будемо наймати селян, в яких немає роботи. Важливо розкрутитися, розширитися.

Ексклюзивний дитячий одяг

Світлана Солдатко, переселенка з Донецька, працювала маркетологом. Але у **Вінниці** за спеціальністю знайти роботу не змогла. Тому вона зробила бізнес на

пошитті одягу для дітей та ексклюзивних речей. «Я давно захоплююсь шиттям одягу, – розповідає Світлана. – Але це було лише хобі, бо я працювала маркетологом. У вільний час робила ексклюзивні речі для знайомих та шила одяг для своїх діточок, яких в мене троє. Раніше я робила вишивку, витинанку, яскраві орнаменти на постільній білизні. Створювала в'язані ляльки, ведмедиків Тедді. Після того як я сходила на курси по трикотажу від «Прогресивних жінок», я можу робити будь-яку одягу та іграшки для дітей».

Агентство з реклами та поліграфічних послуг

Луганчанка Світлана Дмитрієва покинула рідні місця із «пустими валізами». Після 10 років досвіду у поліграфії, вона вирішила у **Вінниці** зробити з цього власну справу. «Напередодні війни хотіла відкрити власне поліграфічне агентство у Луганську, – каже Світлана. – Дякувати Богу, я так не зробила. Я приїхала у Вінницю розгублена із маленькою сумочкою, але бажанням досягти більшого. Місцеві жителі мене зустріли якнайкраще: допомагали, розповідали де й що тут. А «Прогресивні жінки» навчили мене правилам бізнесу. У моїй фірмі я виконую рекламні та поліграфічні завдання. Поки що зробила шість замовлень, але навіть і не думаю зупинятися».

Усі жінки не бояться труднощів, бо вони тепер не самі. – Коли ми проходили тренінги, – каже Інна Шавернєва. – Ми всі добре здружилися. Тепер є кому подзвонити, з ким зустрітися та на кого залишити діточок, якщо потрібно. Навіть в бізнесі підтримуємо один одного: ходимо у перукарні, замовляємо одягу для дітей та інше. Всі жінки, що отримали гранти найближчі кілька років планують жити на Вінниччині. Як каже віце-президент ГО «Прогресивні жінки» Наталя Козлова, ведення власної справи сприятиме інтеграції жінок-переселенок в місцеву громаду.

Виробництво шкіряних сумок

Ірина Зимина та Тетяна Вакулч, та їх подруга, три молоді дівчини майже рік тому приїхали у Вінницю з Донецька. Дівчата не стали чекати з моря погоди, а відкрили свою власну справу, про яку мріяли.

На заощадження купили вживане швейне обладнання. Зараз вони створюють ексклюзивні шкіряні сумки, рюкзаки та гаманці. Секретами свого успіху дівчата поділились з журналістом телеканалу «Україна»: «Всі деталі ми вирізаємо вручну, потім майстер все зшиває. Намагаємось, щоб в наших моделях був присутній мінімалізм. Щоб сумка була не важка та її легко можна було носити на плечах» – розказує Ірина Зимина. Поки дівчата не мають прибутків від бізнесу. Але вони не опускають руки та планують через рік розширитись.

Розвивати свій бізнес дівчатам допомагають іноземні гранти. Європейські громадські організації підтримують у такий спосіб вимушених переселенців із зони АТО та Криму.

Джерело: 20 хвилин. Новини. Як жінки-переселенки роблять бізнес на Вінниччині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/Podii/yak-zhinki-pereselenki-roblyat-biznes-na-vinnichchini-10474007.html>

Мені необхідно почуватися потрібною, і тому я завжди працювала

Ельмаз знаходить хвилинку, щоб із нами привітатись, і швидко повертається до кухні, де вона разом зі своєю матір'ю зайнята приготуванням традиційних кримськотатарських страв. Приватний будинок, який вони винаймають у тихому передмісті Вінниці, наповнений смачними ароматами. Апетитні тістечка з'являються з духової шафи, придбаної МОМ.

«У Криму ми готували тільки для себе, а зараз треба заробляти цим на життя», – розповідає Ельмаз. 1989 року вона переїхала з родиною до Криму з Узбекистану, куди її сім'ю було депортовано у 1944 році. На подолання труднощів після повернення пішло багато часу.

«Ми тільки почали спинатись на ноги, коли довелося знову переїжджати», — зітхає мати Ельмаз, Аваз. Сім'я поїхала з Криму залишивши все. Корів мусили продати втричі дешевше за ціну, за яку колись їх придбали.

Чоловік Ельмаз, Ридван, займається ремонтами квартир разом із іншим кримським татариним-переселенцем та місцевими будівельниками. МОМ забезпечила його столярними інструментами для започаткування свого бізнесу.

«Протягом перших шести місяців тут у мене не було роботи і це було дуже тяжко, — говорить Ельмаз. — Мені необхідно почуватися потрібною, і тому я завжди працювала, іноді навіть на кількох роботах відразу». Спочатку вона плела дитячий одяг і продавала його в маленькому магазинчику, відкритому іншою переселенкою, жінкою з Донбасу. Пізніше, коли МОМ допомогла Ельмаз, надавши холодильник і духову шафу, у неї з'явилась можливість почати готувати традиційні кримськотатарські страви на продаж.

У той час, коли страви Ельмаз стали вже досить популярними в місцевих магазинах, сім'я взяла участь у тренінгу з мікропідприємництва для внутрішньо переміщених осіб, проведеному місцевою неурядовою організацією «Джерело надії» — партнером МОМ у рамках проекту, фінансованого Норвегією. Після успішного захисту бізнес-плану, Ельмаз і Ридван збираються придбати більшу плиту і холодильник, а також столи і деяке обладнання для того, щоб розширити свій бізнес і навіть найняти кількох співробітників.

«Мій батько був шеф-кухарем, але він не дозволив мені піти його шляхом, — ділиться своєю історією Ельмаз. — Я здобула освіту трикотажника і працювала помічником у магазині, менеджером складу, а також у приватному кондитерському магазині. Але обдурити долю неможливо, і ось тепер я — шеф-кухар».

Джерело: Мені необхідно почуватися потрібною, і тому я завжди працювала. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://iom.org.ua/ua/meni-neobhidno-rochuvatysya-potribnoyu-tomu-ya-zavzhdy-pracyuvala>

Інформаційна підтримка студентів-переселенців

9-11 жовтня 2016 у **Вінниці** відбувся Всеукраїнський Форум вимушених студентів-переселенців «Криза переміщення — Студентські голоси», що реалізується Спілкою молодіжних організацій Вінниччини (СМОВ). Захід вінницька спілка організувала за підтримки відділу преси, освіти та культури посольства США в Україні. Представник дипмісії заявила, що США готові підтримувати подібні проекти в Україні.

Дорожня карта та створення громадської організації допоможе студентам-переселенцям влаштуватися далі в житті, - сказала помічник аташе відділу преси, освіти і культури Посольства США Віра Максимова.

Мета форуму: допомогти вимушеним студентам-переселенцям адаптуватися у нових умовах. Захід об'єднав 30 молодіжних лідерів серед студентів-переселенців з усієї країни, що прагнуть самостійно впливати на власне майбутнє.

*Протягом трьох днів студенти відвідали тренінги на теми: «Як молодь може впливати на прийняття суспільно важливих рішень», «Що таке робота громадських організацій та адвокації». Також візьмуть участь у форумі-театрі на тему «Боротьба з стереотипами і толерантність» та разом з психологом піднімуть тему соціальної і психологічної адаптації. Варто зазначити, що крім даного проекту Спілкою молодіжних організацій **Вінниччини** реалізовано ще кілька потужних грантових проектів. Так, минулими президентськими виборами було впроваджено просвітницький проект, що стосувався активізації виборців. На сьогодні СМОВ за підтримки Європейської комісії в рамках комплексної програми освіти, підготовки*

кадрів, молоді і спорту Еразмус+ готує проект іґта3, що стосується поліпшення працевлаштування молоді на основі їхніх потреб і можливостей.

Джерело: Інформаційна Вінниччина. Студенти-переселенці об'єднуються для боротьби за свої права». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://i-vin.info/news/studenty-pereselentsi-ob-yednayutsya-dlya-borotby-za-svoyi-prava-13303>

Світлана Дмитрієва, Громадська організація Об'єднання переселенців «Спільна справа»: «Добро заражает людей добром, это как такой хороший «вирус»».

Світлана покинула рідне місто Луганськ і спочатку проживала у Житомирі, а потім перебралася до **Вінниці** і кінці листопада 2014 року, яку тепер вважає своїм містом. Сьогодні вона не просто переселенка, але і волонтер, допомагає ВПО. Засновники громадської організації «Спільна справа» перші свої засідання проводили і місцевій кав'ярні, потім місцевий «Атомайдан Вінниччини» надав волонтерам свій офіс. На базі організації проводяться психологічні тренінги і юридичні консультації.

Громадська організація Об'єднання переселенців «Спільна справа» успішно співпрацює з волонтерськими організаціями України та місцевими органами самоврядування, центрами зайнятості, міжнародними організаціями. Світлана відзначає, що коли до них приходять ВПО, і розуміють, що з ними працюватиме такий самий переселець, як і він, атмосфера довіри з'являється значно швидше.

Джерело: Правозахисна Рада України. Переселенець UA. Светлана Дмитриева, ОО «Объединение переселенцев «Общее дело». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://perecelenec.com.ua/ru/novosti/pomoshh-pereselencam/>

Жмеринка

23 переселенці з Донбасу живуть у Жмеринському гуртожитку.

У Жмеринському обласному соціальному гуртожитку знайшли спокій після бомбардувань переселенці з Луганської та Донецької областей. Хтось тут вже півроку, інші тільки-но приїхали. Але кожен чекає, що у їхніх містах та селищах все втихне і вони знову повернуться додому

Оксана народилася на Вінниччині, але батько – військовий і сім'я переїхала на Донеччину. Жінка гуртує біля себе усіх вимушених переселенців з Донбасу, які переїхали на Жмеринщину. А таких лише у місті 20 сімей і стільки ж у районі. У соціальному гуртожитку проживає ще двадцять троє. Наймолодший — двомісячний Богданчик. Він народився вже тут, у Жмеринському пологовому будинку. Найповажніша наша співмешканка — вчителька біології з Алчевська. «У неї 50 років викладацького стажу, а на схилі літ вимушена тікати з рідного міста, бо її учні зі зброєю в руках вирішили розколоти країну» — розповідають мешканці гуртожитку.

Живуть переселенці як одна дружна родина. На господарстві мають одну пральну машину, електричну плитку, електрочайник. Склали графік користування цими побутовими приладами, щоб не заважати один одному. На умови не скаржаться. Як діти, радіють, що тричі на тиждень можуть прийняти теплий душ, що, правда, у душовій для спортсменів, адже на цьому ж поверсі займаються учні дитячої спортивної школи. Хоч поруч з їхніми кімнатами спортзал і чути кожен забитий гол, сім'ї переселенців не звертають увагу на шум. Кажуть, що після вибухів і безкінечних ночей у підвалах їм уже нічого не страшно.

Оскільки окремого центру для переселенців у Жмеринці ще немає, усі збираються у гуртожитку. Тут, у холі, за чашкою чаю, обговорюють нагальні проблеми або просто душевно спілкуються. А на Масляну жінки випікали млинці і всіх пригощали. «Ми винаймаємо квартиру в Жмеринці, але приходимо у гуртожиток, щоб підтримати один одного. Зараз у кожного скрута, потрібна робота, дітей влаштувати у садок чи школу... А тут багато хто вже має досвід спілкування з

місцевими чиновниками та службами і з радістю допомагає приїжджим» — каже жінка з Горлівки.

Переселенці розуміють, що їхні проблеми одразу не вирішуються. Дякують міській владі за підтримку і навіть хваляться, що міський голова платить за деяких мешканців гуртожитку комуналку.

Джерело: 33-й канал. 23 переселенці з Донбасу живуть у Жмеринському гуртожитку. Наймолодшому лише 2 місяці. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://33kanal.com/publications/23-pereselenci-z-donbasu-zhivut-u-zhmerinskому-2746.html>

Хмільник

Ресурс для переселенців.

Туристичний бізнес і відпочинок. Борис Бронфман, власник туристичного бізнесу у Євпаторії, мусив покинути разом з родиною рідне місто, коли зрозумів, що окупація Криму надовго. «Не хочу знову жити в совку» - каже Борис. Спочатку розглядали варіант Бердянська, довго думали, куди податися, щоб мати власну справу, вивчали карту України, зрозуміли, що туризм і відпочинок може бути пов'язаний не лише з морем, зрештою, обрали м. Хмільник. Продали власність у Євпаторії і перебралися до Хмільника, який має великий туристичний потенціал, придбали житло, зробили ремонт. Сподівається на успішний розвиток справи на новому місці і радіє, що вдалося зберегти цілою всю родину.

Джерело: Ресурс для переселенців. Серце родом из Украины. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://idps.in.ua/pereselentsyi-serdtse-rodом-yz-ukraynyi/>

Ладизин

Фотовиставка в рамках проекту «National Geographic»

Переселенка з Донецька Олена Білоус, яка зараз мешкає в Ладизині стала учасницею фотовиставки в рамках проекту «National Geographic», яку презентовано в Одесі. Про це розповідається в сюжеті «Громадське ТБ. Одеса». Фотовиставку представлено у Літературному музеї Одеси. Особливістю даного проекту є те, що тематика фоторобіт стосується життя вимушених переселенців в Україні. Автори представлених фотографій теж є переселенцями. Такий проект започаткував часопис «National Geographic-Україна» декілька місяців тому. Учасники його побували у модульних містечках для переселенців у Харківській області і відобразили їхнє життя у своїх роботах.

Серед 20-ти учасників проекту була ладизжанка Олена Білоус. Дівчина проживає у подільському містечку з червня 2014 року. Сама вона родом з Донецька. В Ладизині дівчину знають, як гарного фотографа, тому вона із задоволенням взяла участь у цьому фотопроєкті. Цей проект дав мені віру в себе» — каже Олена. Дівчина має мрію – стати фоторепортером і своєю творчістю допомагати вимушеним переселенцям.

Джерело: Вінниця інформаційна. Переселенка, яка живе в Ладизині, стала учасницею проекту «National Geographic» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://i-vin.info/news/pereselenka-yaka-zhyve-v-ladyzhyni-stala-uchasnytseyu-proektu-national-geographis-13421>

Козятин

Сироварня біля Козятина

«Завести кози біля Козятина сам Бог велів», - каже родина колишнього шахтаря і перукарки із Луганська, котра оселилася у передмісті Козятина. Назва самого міста надихнула на думку, чим заробляти. Молода родина з трьома маленькими дітьми не

сидять склавши руки, а почали власний бізнес. Андрій Явтушевський каже, що козоводство в Україні має свою нішу, конкуренції практично немає, тож вони з дружиною вирішили її заповнити. Тож купили два десятки породистих кіз, збудували для них хлів. Дружина Марина вивчила рецептуру та технологію у Інтернеті і взялися до роботи.

Молоді сири продаються одразу, а тверді мають пройти витримку до двох місяців. Клієнтуру також запрошують через Інтернет, запрошують на дегустацію та екскурсію, пропонуючи своєрідну туристичну атракцію на міні-сироварню, щоб покупці бачили, в яких умовах готується продукт.

За підрахунками фермерів, повернути вкладені кошти зможуть за рік, було б швидше, аби отримали допомогу на розвиток від держави. Поки що їм допомагають дружньо налаштовані сусіди. Незабаром планують почати виробництво елітних сирів, на котрі завжди є попит.

Джерело: Сімейна сироварня: бізнес переселенців - Вікна-новини - 18.08.2015.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=EMEDdhQU8bg>

Запорізька область

Запоріжжя

«Власна справа» (бізнес-освіта вимушених переселенців)

Нашою цільовою аудиторією є широке коло громадян віком від 16 років, які є вимушеними переселенцями та біженцями з Луганської, Донецької області та АР Крим.

Професійна структура цільової аудиторії: люди різних професій та безробітні.

Безумовно, головним результатом проекту «Власна справа» є допомога в занятті своєї корисної ніші для колишніх безробітних/вимушених переселенців. Зайняти потрібну нішу, бути корисним собі, родині, суспільству, якраз і допоможе бізнес-навчання. Проведення ряду освітніх заходів для навчання азам підприємництва їх працевлаштування на кінці проекту допоможе зареєструватися суб'єктами малого підприємництва, і, надалі, відстежувати, підтримувати їх у провадженні підприємницької діяльності.

Державі як і **Запорізькій громаді** і владі, не слід відгороджуватися від проблеми трудової зайнятості колишніх безробітних/вимушених переселенців.

Бізнес починається з ідеї. Генератори ідей завжди цінувалися в суспільстві. Ми працюємо тільки з актуальними і соціально значущими бізнес-ідеями, що відрізняються своєю конструктивністю, новизною та актуальністю. Для цієї мети з майбутніми підприємцями будуть опрацьовані такі варіанти підбору видів діяльності після навчання:

- Максимальне використання наявної спеціальності та досвіду практичної роботи. Адже щось більшість з них вміє робити.
- Використання можливого хобі для отримання доходу.
- Поради та рекомендації друзів, знайомих.
- Можливість отримання та якісне виконання маленького конкретного замовлення від комерційного підприємства. У цьому випадку новостворений СПД отримує гарантований збут своєї продукції і доступ до варіантів розвитку своєї діяльності.

Короткострокові перспективи від реалізації проекту:

- Зняття проблем, пов'язаних із соціально-психологічною напруженістю у суспільному середовищі;
- Допомога у створенні нових робочих місць, працевлаштування після курсів для біженців, вимушених переселенців, які зареєстровані у центрах зайнятості (обучити - 1220 осіб).
- Просування ідей малого бізнесу, захист прав суб'єктів підприємницької діяльності, консультування за принципом «юридичної швидкої допомоги».

Довгострокові перспективи від реалізації проекту:

- Сприяння створенню нових додаткових робочих місць для вимушених переселенців (працевлаштувати - 700 осіб, зареєструвати СПД - 520 осіб). По завершенню проекту ми плануємо розвивати нашу програму і далі. Ми створили бізнес-інкубатор у Запоріжжі на базі економічного факультету Запорізького національного університету. Бізнес-інкубатор - це інституція, що займається наданням стартапів для знов зареєстрованих підприємців, подальшим супроводжуванням їх бізнесу і інтеграцією не тільки в запорізьке бізнес-середовище, а й інтерналізацією малого підприємництва. Малі підприємці зможуть фінансово утримувати не тільки свої родини, але бути корисними громадянському суспільству.
- Підвищення патріотизму в суспільстві, українці повинні бути багатими як морально так і фінансово;
- Створення демократичного мислення в суспільстві, заснованого на європейських цінностях.

Джерело: Найкращі соціальні проекти України: «Власна справа» (бізнес-освіта вимушених переселенців). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forum.o2.ua/ua/projects/149>

Мелітополь

Переселенцям-іменинникам у Мелітополі влаштували свято

В одному із розважальних закладів міста Мелітополя маленькі переселенці з Донецької та Луганської областей відсвяткували день іменинника. Зі святом дітей, котрі народилися в травні і червні, привітали представники фонду Unicef, Товариства Червоного Хреста, міська влада та мелітопольські меценати. За святковим столом вітали 21 дитину у віці від року до 14 років. Сьогодні у місті перебувають родини з Луганська, Донецька, Горлівки, Ясинуватої, Авдіївки, Волновахи їх родини виїхали давно і в Мелітополі вже адаптувалися.

Марина приїхала з Докучаєва Донецької області в лютому нинішнього року. Тоді бомбили околиці міста, але коли снаряди стали розриватися в п'ятистах метрах від будинку, сім'я вирішила виїхати. Разом з Мариною приїхали батько, мама і троє дітей п'яти, десяти і дванадцяти років. Малюків відразу влаштували в дитячий садок і школу. Сім'я живе в орендованій квартирі. Марина зазначила, що тут їх прийняли радо, але сім'я мріє скоріше повернутися додому.

16-річний Тарас з Горлівки. У Мелітополь він приїхав з батьками і своїми дев'ятьма братами і сестрами. Рік тому багатодітна сім'я виїхала до моря в надії, що війна незабаром закінчиться. Цього не сталося, тому родина вирішила зупинитися в Мелітополі. Найстарший дитині вже 17 років, а молодшенька народилася у місті на березі моря. У Горлівці залишилися родичі, які не бажають виїжджати, хоча складна обстановка в шахтарському місті не змінилася на краще. Малюки із задоволенням гралися на подвір'ї закладу, гралися і спілкувалися в мирній обстановці. Іменинникам підготували подарунки - альбоми для малювання, акварельні фарби, зошити, канцелярські товари, олівці. Фонд Unicef оплатив витрати свята для дітей.

Джерело: Товариство Червоного Хреста Личаківського району: Новини: Переселенцям-іменинникам у Мелітополі влаштували свято. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lviv-redcross.at.ua/blog/2015-07-12-5907>

Тренінги з працевлаштування переселенців у Мелітополі

У листопаді 2015 року Центральна міська бібліотека ім. М. Лермонтова організувала і провела тренінги з працевлаштування для безробітних та вимушено переміщених осіб. В тренінгах також могли взяти участь всі, хто бажає мати власну справу.

Бібліотека – учасник спільного проекту «Працевлаштування і розвиток трудових ресурсів у бібліотеках», котрий реалізується у рамках Української ініціативи з підвищення впевненості (UCBI), який фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) і адмініструється IREX/Україна в рамках програми «Бібліоміст».

Тренінги склалися з двох модулів.

1-й модуль: «Принципи працевлаштування і ефективний пошук роботи» складався з двох частин і проводився протягом двох днів.

Після завершення цього блоку заняття учасники отримали такі практичні знання і навички:

- Підготувати резюме і супровідний лист відповідно до вакансії;
- Правильно підготувати діловий електронний лист для подання документів;
- Згідно правил зробити перший дзвінок до роботодавця;
- Якісно підготуватися до співбесіди;
- Уникнути помилок у пошуку роботи;
- Врахувати особливості працевлаштування ВПО.

2-й модуль: «Відкриття власної справи».

Після завершення цього блоку учасники отримали такі практичні знання:

- Реєстрація як приватного підприємця;
- Співпраця з державними установами у сфері роботи підприємців;
- Інформація про пошук джерел фінансування для відкриття власної справи;
- Використання Інтернету для проведення комерційної діяльності.

Джерело: Наш город плюс. Новості: в Мелітополі проведуть тренінги по трудоустройству для безработных и переселенцев. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.mspravka.info/news/106691>

Енергодар

Цього літа в Енергодарі працюватиме міжнародна група волонтерів

Учасники будівельного табору «Будуємо Україну разом!» відремонтують кілька об'єктів у столиці енергетики. «Руйнуємо стіни між людьми, відновлюємо стіни помешкань!» Під таким гаслом уже майже два роки працюють учасники волонтерського будівельного табору «Будуємо Україну разом!». Це кількадесят свідомих активних молодих українців, котрі почали свою роботу восени 2014-го з допомоги жителям Донбасу, чії домівки були зруйновані.

Довідка. Проект «Табір «Будуємо Україну разом» організовано благодійною організацією «Львівська Освітня Фундація» у партнерстві з NED (National Endowment for Democracy) і реалізується в рамках проекту «Українська ініціатива зміцнення суспільної довіри» (UCBI), що фінансується Агентством США з

міжнародного розвитку (USAID). Рух зародився у Львові, як один з напрямків благодійної організації «Львівська Освітня Фундація». До звільненого Краматорська прибула група з 50 волонтерів із Західної і Центральної України, до роботи долучилися 40 місцевих активістів, загальними зусиллями за тиждень відновили 24 помешкання.

Ініціатива продовжилася і розширила сферу діяльності і влітку цього року волонтерські табори «Будуємо Україну разом» пройдуть у містах Східної і Центральної України. До географії руху потрапив і Енергодар.

На минулому тижні волонтери «Львівської Освітньої Фундації» відвідали місто. Разом з місцевими активістами Віктором Бучневим та Павлом Яценком вони оглянули Енергодар, окреслили напрямки роботи, поспілкувалися зі студентами в інституті ім. Р.Хеноха, скаутами, радою ветеранів і представниками влади.

«Формат нашої роботи такий: в Енергодар приїде 20-25 волонтерів з різних куточків України, а також із-за кордону – Грузії, Польщі, Австрії, Нідерландів, США та Канади. Ми сподіваємось залучити десь стільки ж місцевих волонтерів. Плануємо розбити наметове містечко в районі профілакторію АЕС. З цим нам погодились допомогти місцеві скаути. Ми зустрічалися з секретарем міської ради з приводу дозволу на розміщення нашого табору та можливості допомоги, і заручилися підтримкою влади. Табір перебуватиме в Енергодарі рівно тиждень – з неділі по неділю. Ми житимемо в наметовому містечку. Щодня з 9 ранку до 2-3 години дня працюватимемо на об'єктах в місті. Хочу зазначити, це фізична робота – у громадських місцях, в помешканнях, які потребують відновлення. Друга половина дня – це культурна програма, екскурсії (дуже хотілось б потрапити на атомну електростанцію). А вечори у таборі проходять у найкращих традиціях туристичного відпочинку – вогнища, спілкування, пісні під гітару. Також за можливості проведемо спортивні змагання», – розповідає один із координаторів проекту «Будуємо Україну разом» Андрій Левицький.

Джерело: РОС.М. ІНФО. Етим летом в Энэргодаре будет работать международная группа волонтеров. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rost-info.com.ua/публикации/этим-летом-в-энергодаре-будет-работать.html>

Івано-Франківська область

Івано-Франківськ

Зі Сходу на Захід: як подружжя з Луганська відкрило ресторацію у Франківську

Дар'я та Олег виїхали з Луганська ще навесні 2013 року. Спершу – до Львова, а згодом – до Франківська. Відкрили студентське кафе в Інституті туризму, а три місяці тому – ресторацію «Комільфо». У Франківську родина мешкає вже півтора року. Саме тут їм вдалося відкрити власну справу. Тож на питання, що привело їх до міста, відповідають: робота.

В Луганську Олег і Дар'я понад десять років працювали в ресторанному бізнесі. У студентській їдальні в Інституті туризму подружжя намагається пропонувати цікаві страви за помірними цінами: «Я знаю, які продукти можуть надати об'єму, смаку, де що поєднати, використати цікаві сучасні назви». «Так, і чабату італійську печемо. Спартаки, медівники, круасани, і навіть курячі шашлички на грилі. Можуть же бути в сезон курячі шашлички за помірною ціною, правильно? Але студент – це такий споживач, якому завжди дорого».

Заклад діє також як навчально-виробничий комплекс для студентів, де проводять майстер-класи. Олег пригадує, як навчали студентів готувати океанічну рибу дорадо. Ідея ресторації «Комільфо» в тому, що все виготовляють власноруч: хліб, морозиво, вареники, квас, лимонад.

Господарі відзначають відсутність перспектив у себе вдома, що стало ще однією з причин, чому подружжя не сильно вагалось, чи виїжджати до Львова, щойно виникла можливість. Ми, хоч і їздили по Україні, але західніше Києва до переїзду не були ніколи. Найбільше подружжя хвилює те, що старенькі батьки лишилися там. І діти хочуть поїхати до бабусі. Але батькам вже по сімдесят, ціле життя провели там, і в такому віці вже немає ні бажання, ні сил щось змінювати.

Джерело: Зі Сходу на Захід: як подружжя з Луганська відкрило ресторацію у Франківську. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufra.com.ua/liudy/745-komilfo.html>

«Нам ніхто нічого не винен»: як переселенці у Франківську планують створити агротехнопарк

Наталя Вишневецька, Олеся Архіпова та Сергій Никоноров - переселенці з Донецька, засновники організації «Д.О.М. 48.24» в Івано-Франківську. У їхніх планах – соціальний бізнес, що створить робочі місця для переселенців, руйнувати стереотипи про приїжджих з Донбасу і Криму і повністю включитися в життя Прикарпаття.

Цифри у назві організації означають географічні координати – у Донецька та Івано-Франківська вони приблизно ті ж самі. Колись мешканці Донбасу й Криму, а тепер – Івано-Франківська, поставили собі за мету позбутися тавра «внутрішньо переміщені особи». Для них жити в цьому місті означає не просити допомоги, а бути самодостатніми й корисними тут. Адже у складі організації – переважно ті, хто був доволі успішним і впевненим у завтрашньому дні до війни.

Засновники познайомилися через Фейсбук. «Якось восени я прокоментувала якийсь пост у групі «Донбасс – это мы», одній з найбільших груп патріотів України, – і відгукнулися кілька людей, які також перебували в Івано-Франківську», – розповідає Наталя Вишневецька з Донецька, яка зараз працює в організації «Тепле місто». Спершу створили спільноту «Український Донбас. Переселенці в Івано-Франківську», у якій збирали гроші на допомогу військовим та їхнім сім'ям, ділилися порадами з життя в новому місті. 2 листопада зібралися на мітинг проти псевдо виборів у Донецьку і Луганську. Вже невдовзі їм стало тісно у соцмережі.

Наталя Вишневецька: Ми вирішили створити організацію, яка б стала містком між державними органами та самими переселенцями, дослідила їхні проблеми та сприяла вирішенню. Всіх нас турбують проблеми житла, роботи, бізнесу – організація має вирішувати ці задачі». Активісти прагнуть змінити стереотип про переселенців як людей, що лише шукають допомоги.

Члени організації думають над створенням соціального бізнесу, який би дав робочі місця іншим переселенцям. Конкурувати за роботу з івано-франківцями їм не хочеться. Найамбітніша їхня ідея – організувати будівництво агротехнопарку неподалік міста. «На цій території мають бути житлові будинки для переселенців і поруч – кілька невеличких ферм», – розповідає Сергій Никоноров. Кілька членів організації мають досвід будівництва екоферм та енергоефективних будинків. «На гроші, що генерує цей бізнес, можна оплачувати житло в місті або допомагати тим, хто цього потребує. Також бізнес вирішить проблему зайнятості», – додає Наталя Вишневецька.

Ще одна ідея, що народилася в групі, – це дитячий садок для дітей переселенців. Навіть не садок, а клуб розвитку або курси, уточнює Олеся. «Із садками в місті проблема, а серед переселенців є люди, які могли б дивитися за дітьми, і є ті, хто в цьому зацікавлений», – пояснює Наталя.

Окрім цього, активісти планують створити серію відеороликів для руйнування стереотипів про переселенців, а також телефон гарячої лінії взаємодопомоги. Сергій Никоноров наголошує: «Нам же нічого ніхто не винен».

Джерело: UFRA. Новини Франківська: Зі сходу на захід «Нам ніхто нічого не винен»: як переселенці у Франківську планують створити агротехнопарк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufra.com.ua/podiyi/604-dom4824.html>

Коломия

Фотовиставка «Коломия очима переселенців»

11 березня 2016 р., в приміщенні Івано-Франківського краєзнавчого музею "Всеукраїнське об'єднання "Українці Донбасу і Криму" відкриває фотовиставку "Коломия очима переселенців зі Сходу та Криму".

Фотовиставка, яку презентують автори-переселенці, засвідчує, що перед їхніми очима Коломия постає у світлих, яскравих образах. Це доволі просто пояснити: їх очі не хочуть бачити будь-які негаразди і руйнування в писанковій Коломиї, бо ж око фотокамери вихоплювало ті моменти, яких жадала душа автора, пише Репортер. Коломия очима переселенців – це куточок землі української, де вони знайшли не просто притулок, а відчули людське тепло, підтримку та розуміння біди, в яку вони потрапили.

Автори фотографій – члени відокремленого підрозділу ГО "Всеукраїнське об'єднання "Українці Донбасу і Криму" в Коломиї: Євгенія Салахова (Алчевськ, Луганська область), Оксана Суботовська (Донецьк), Олеся Голод (Крим, м. Ялта), Лілія Золотарьова (м. Антрацит, Луганська область), Діти-переселенці з м. Антрацит Луганської області: Іван Золотарьов, учень 7 класу СШ №1 в м. Коломиї та Поліна Золотарьова, учениця 5 класу СШ №1 в Коломиї.

Чого прагнуть ці люди? – миру та злагоди в країні, добробуту та розквіту нашої Івано-Франківщини, бути причетними до змін на краще життя, відчувати себе частинкою єдиної громади та вписати в свою біографію яскраві сторінки нового життя на Коломийщині.

Джерело: Агенція новин «Firtka.if.ua». Переселенці зі Сходу та Криму презентують в Івано-Франківську фотовиставку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firtka.if.ua/?action=show&id=101489>

Альтруїстичний егоїзм

Сім'я Катерини Ветюгової переїхала до Коломиї з Севастополя. Питання про нове місце проживання не стояло – поїхали відразу в Коломию, звідки родом чоловік і де сім'я по кілька разів на рік відпочивала.

На запитання, що спонукало зайнятися в Коломиї волонтерством, Катерина жартома відповідає, що банальний егоїзм, адже «кожна людина по суті своїй егоїст, тож я розмірковую так: чим швидше українська армія переможе на Донбасі, тим швидше відвоюють Крим і тим швидше ми повернемося додому». Тож узявши відповідний дозвіл у коломийської міської влади, жінка активно розгорнула волонтерську діяльність. Не соромилася вийти у центр Коломиї напроти ратуші з плакатом про збір коштів на допомогу воїнам АТО. Для привернення уваги перехожих продавала ще й повітряні кульки з квітів.

Найбільші труднощі, з якими на Прикарпатті зіткнулася волонтерка, – це інший менталітет. «Люди тут соромляться розповісти про біди... Навіть родичі поранених на війні соромляться звернутися, взяти гроші у фонду, який призначений на цю справу. Їх треба за руку тягнути...», – каже Катерина.

Жінка живе в Коломиї з серпня. І від того часу вже провела багато акцій на допомогу бійцям АТО. Почалося все з гімназійного класу її доньки, який з подачі Катерини закупив дві буржуйки та теплий одяг для солдатів. Згодом до діяльності волонтерки почали долучатися парафії, трудові колективи, цілі під'їзди багатоповерхівок, школи,

окремі сім'ї. Проте жінка постійно наголошує, що добрі справи, які вона організовує, – це не її заслуга, а досягнення простих коломиян.

Віднедавна сім'я Катерини почала кулінарну лінію – закуповують продукти і виготовляють вдома напівфабрикати. Спектр страв досить широкий – можна писати кулінарну книгу в умовах АТО: борщові заправки, заморожені смажені котлети, густі супи-пюре, перетертий мед з горіхами та імбиром... Усе це жінка заготовлювала з чоловіком та донькою після роботи ввечері. Тепер уже має активних помічників з-посеред коломиян, які не входять ні в які організації, просто «мовчки допомагають».

Джерело: Паралелі. Інтернет видання. Новини: Альтруїстичний егоїзм. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.paralleli.if.ua/news/50094.html>

Яремче

Що чекає переселенців зі Сходу на Заході України

В Яремче переселенцям допомагають благодійна організація «Карітас», координаційна рада в Івано-Франківську і фонд Яремчанської міськради.

«Допомагаємо з житлом, харчуванням, засобами особистої гігієни. Люди вільно звертаються тут в лікарню, оскільки зміна клімату сильно впливає на багатьох, особливо на дітей. У нас тут трохи холодніше, ніж на сході. Крім того, з однією з сімей переїхала дитина-інвалід», - розповіла директор Центру соціальних служб для молоді.

На питання, як йдуть справи з працевлаштуванням людей, вона відповіла: «Ми працевлаштовуємо переселенців через міський центр зайнятості, крім того, вони самі знаходять собі роботу, в основному це робота в приватних готелях. Є й такі люди, яким тут подобається настільки, що вони замислюються про зміну місця проживання. Однак це складно. Яремче - місто курортне, будинки тут дорогі. Простіше ситуація, наприклад, у Коломиї та Снятині».

Переселенка з Луганської області Анна (ім'я змінено з метою безпеки) поділилася зі мною своєю історією. «Ми приїхали в Яремче з Луганської області в день виборів Президента, 25 травня, нас відправили близькі, бо боялися провокацій і терактів, які очікувалися в цей день на Луганщині. Приїхали шістьох – троє дорослих і троє дітей, буквально з одною сумкою речей. Чоловіки наші залишилися в рідному місті. Думали, пробудемо тут тиждень і повернемося. Але вийшло інакше», – сказала вона.

Луганчани не зв'язувалися ні з якою благодійною організацією, просто приїхали, а потім попросили про допомогу Яремчанську мерію. Якийсь час жили в санаторії, потім їм надали варіант житла, однак вдома були неопалювані, а тут якраз почалися дощі, температура опустилася до +10, і діти захворіли на ангіну. Тому переселенки орендували тут три невеликі кімнати, їм допомогли з оплатою і надали одноразову допомогу продуктами. Крім того, їм пообіцяли допомогти з оплатою житла і надалі, але поки що це не стовідсоткова гарантія. Так що пошуки варіантів тривають.

Нам пропонували варіанти працевлаштування, проте ми знайшли роботу самі - прибиральницею в приватному готелі. Роботи, звичайно, багато, оскільки люди тут неймовірно охайні – я ніколи не очікувала, що через день доведеться прати навіть ганчірки для миття підлоги – однак господар дуже добре до нас ставиться. А найголовніше – тут тихо, ніхто нікого не вбиває за російську мову і не закопує, як це розповідають у страшилках на сході».

На питання, чому вирішили перебратися саме в Яремче, Анна відповіла, що просто давно хотіли побувати в Карпатах, а місто порадили знайомі.

Джерело: Регіональне інтернет-видання: Що чекає переселенців зі сходу на заході: .[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zmist.if.ua/novyny-prykarpatia/5146-shcho-chekaie-pereselentsiv-zi-skhodu-na-zakhodi-ukrainy-yaremche-foto.html>

Полтавська область

На Полтавщині надають безоплатну юридичну допомогу переселенцям

Центри безоплатної правової допомоги для переселенців працюють у Полтаві, Миргороді, Кременчуці та Комсомольську. На базі Благодійної організації "Світло надії" відкрито новий напрям діяльності – Центр безоплатної первинної правової допомоги для внутрішньо переміщених осіб, повідомляє Держ.Полтава, посилаючись на прес-службу БО "Світло надії". Юристи організації готові консультувати жителів Донеччини, Луганщини, а також АР Крим з основних юридичних питань. Головна мета проекту - допомогти внутрішньо переміщеним особам соціально адаптуватися на Полтавщині у зв'язку з їх переїздом, та надати їм кваліфіковану безоплатну правову допомогу.

Фахівці "Світла надії" допоможуть у роз'ясненні юридичних процедур, розкажуть, як правильно оформлювати заяви, скарги та іншу документацію. Клієнти організації зможуть отримати інформацію стосовно доступу до медико-соціальних послуг та життєво-необхідних лікарських засобів, що мають надаватися особам, які хворі на цукровий діабет, ВІЛ, гепатит, ниркову недостатність, тощо.

Окрім того, юристи допоможуть у вирішенні питань, пов'язаних з правопорушенням в доступі до соціальних послуг, таких як:

- Влаштування у дошкільні заклади, школи, училища, ВУЗи;
- Прийом на роботу;
- Отримання соціальних виплат.

Джерело: Держ.Полтава: На Полтавщині надають безоплатну юридичну допомогу переселенцям. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poltava.depo.ua/ukr/poltava/na-poltavshchini-nadayut-bezoplatnu-yuridichnu-dopomogu-pereselentsyam-13102015170300>

Інформаційний проект «Життя з нової сторінки»

«Життя з нової сторінки» – цикл відеосюжетів, присвячений проблемам тимчасово переміщених осіб, що нині перебувають на Полтавщині. Інформаційна кампанія «Життя з нової сторінки» проводиться ГО «Полтавське Громадське Телебачення» в рамках проекту «Сприяння плюралізму та діалогу в українському суспільстві», що реалізується Фондом Східна Європа за підтримки ChildFund Deutschland та Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччини.

Журналісти відзняли декілька оригінальних відео-сюжетів про життя переселенців та їхньої адаптації на новому місці проживання у наших містах. Ці короткі документальні ролики на теми висвітлюють гострі соціальні явища у суспільстві, з якими стикаються внутрішньо-переміщені особи – такі як жахливі наслідки минулого у обставинах життя на територіях, близьких до воєнних дій, тяжкий період початку нового життя у новому місті, адаптація, пов'язана з проблемами наявності житла, комфорту, працевлаштування та навчання дітей таких осіб, байдужість або готовність місцевого населення допомогти своєму ближньому.

Разом з цим, журналісти показали приклади роботи координаційних центрів та соціальних служб, які беруть рішення багатьох проблем таких сімей на себе, сутність роботи яких тримається на добрій волі наших ініціативних співгромадян-робітників співіснування вимушено-переселених осіб у нових громадах на новому місці їхнього проживання. Локація зйомок - м.Полтава, м.Харків та м.Київ.

«Ми вважаємо, що ті проблеми, з якими стикаються зараз наші співгромадяни зі сходу, кількість яких наразі від 30-50 тис. до 150 тис. у кожній області, недостатньо висвітлюються засобами ЗМІ для інформування та активізації суспільства, - розповідає ідеолог та координатор проекту Ксенія Малік, - громадяни просто іноді не уявляють, скільки людей, які покинули своє налагоджене та комфортне життя і переїхали до наших міст, живе просто поруч із ними на сусідніх вулицях або за містом, вірніше, намагаються вижити. Дехто - без жодних знайомих, коштів та навіть особистих речей.

Цей проект сприятиме подоланню стереотипів у свідомості громадян України щодо переселенців як до осіб з пострадянським та проросійським мисленням, а також сприятиме формуванню толерантності до них, налагодженню шляхів порозуміння між мешканцями західної, центральної та східної України, зняттю соціальної напруги у суспільстві

Джерело: Джерело: Ресурсний центр «Гурт». Життя з нової сторінки: як живеться переселенцям зі Сходу (відео) . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/news/informator/30266/>

Фермер-переселенець зі Щастя будує нове життя на Полтавщині

Сім'ю Ахмеда Камалова війна змусила змінити місце проживання вже вдруге. Вісім років тому фермер із жінкою та синами виїхав з рідної країни до міста Щастя Луганської області. Проте і там невдовзі розгорнулися бойові дії. Ахмед був змушений залишити рідний дім і те, що наживав роками.

Винайнявши дві вантажівки, він вивіз зі Щастя худобу, зерно та інші статки і приїхав із сім'єю на Полтавщину. Місцевий фермер Микола Хворост допоміг переселенцям знайти землю в Чутівському районі площею 2 га. Ахмед каже, що для випасу худоби йому необхідна територія в 25 разів більша, проте поблизу немає таких великих вільних земель. Тому поки що сім'я фермерів мешкає в селі Новофедорівка, що неподалік Чутового, у старенькій домівці, умови проживання в якій залишають бажати кращого. З ранку до пізнього вечора батько та сини важко працюють, аби підтримувати життя на фермі. Жінки теж невтомно пораються по господарству.

Про минуле Ахмед намагається не згадувати. «Ви думаєте як це – все кинути та поїхати... Навіть не хочу згадувати», – каже голова сімейства. Онучка дідусь вчить любити країну, в якій тепер мешкають вимушені переселенці. Трьохрічний Заур вже вивчився фразам «Слава Україні», «Героям Слава» і знає деякі вірші українською мовою.

«Україна – гарна країна. Не займайся криміналом – працюй. Нагодує, всіх нагодує», – вважає Ахмед.

Джерело: 0532.UA. Сайт города Полтава. Новости: Фермер-переселенець зі Щастя будує нове життя на Полтавщині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.0532.ua/article/1032410>

Полтава

Навчальна програма для Студентів-переселенців в межах проекту «Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми ВПО»

Відбувся випуск студентів безкоштовного курсу «Frontend-developer: навчальна програма для переселенців». Навчальний курс тривав 4 місяці, з грудня 2015 року по березень 2016. Ініціатива реалізована Проектом Програми розвитку ООН «Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми ВПО в Україні» за фінансової підтримки Уряду Японії. У Одесі та Полтаві навчання впроваджується компанією Beetroot AB. 60 студентів-переселенців, які зараз проживають в Одесі та **Полтаві**, отримали нові навички в сфері 'Frontend development'.

Студенти отримали знання не лише в сфері Web-розробки, але також пройшли курс з міжособистісного спілкування та самопрезентації, взяли участь у тренінгах з розвитку кар'єри та мали можливість покращити своє знання англійської. «Ця програма є частиною комплексної роботи ПРООН у сфері допомоги працевлаштуванню переселенців. **Полтава** та **Одеса** – це лише два з шести обласних центрів, де реалізується дана ініціатива. В цілому більше 400 переселенців отримують нові знання в сфері ІТ. Ми дуже раді, що ця програма стала не тільки платформою для навчання, але і майданчиком для нових зв'язків та знайомств, які допоможуть учасникам у майбутньому», – наголосила Олександра Целіщева, експерт проекту ПРООН з питань працевлаштування.

На сьогодні 9 випускників програми вже працевлаштовані в компанії Beetroot AB, а 11 проходять стажування в таких компаніях як TWLA, Beetroot AB та CoreValue. «Під час навчання я отримав можливість побачити на власні очі, як працює справжня ІТ-компанія! Тепер я впевнений, що в майбутньому хочу працювати в цій сфері. Завдяки навчальній програмі я опанував основи 'Frontend development', отримав загальне враження щодо web-розробки, а тепер попереду безперервна самоосвіта та пошук роботи. До початку конфлікту на Сході я працював у сфері логістики, і я дуже вдячний ПРООН за цей курс і можливість змінити своє життя», – розповів один із учасників навчання.

Джерело: Новини Полтавщини. Усе більше переселенців обирають кар'єру в ІТ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://np.pl.ua/2016/03/use-bilshe-pereselentsiv-obirayut-karjeru-v/>

Кременчук

Проект "Нові сусіди"

На початку вересня організація "**Кременчуцький** інформаційно-просвітницький центр "Європейський клуб" отримала фінансову підтримку на реалізацію проекту "Нові сусіди. Інтеграція ВПО до місцевих громад Полтавщини" від Уряду Японії та Програми розвитку ООН з фокусом на **Кременчуцькому**, **Полтавському**, **Гадяцькому**, **Миргородському**, **Лубенському** районах.

Учасники – люди, які вміють/хочуть навчитися бути журналістами, лідерами та зацікавлені в розвитку своїх громад; шукачі/збирачі нових ідей; готові виділити час на участь у проекті та наполегливо працювати протягом усього часу своєї участі (виконуватимуть завдання); не мають упереджень щодо ВПО або готові долати упередження та стереотипи; люблять подорожувати і знайомитися з новими людьми. Далі учасники отримують завдання і дедлайн для його виконання.

Вступний семінар було проведено 3 грудня 2015. Грудень 2015 - січень 2016 - робота по збиранню інтерв'ю та організація заходів з ВПО. Кінець січня 2016 - другий семінар. Обговорення текстів, інтерв'ю та меседжів інформаційної кампанії та друкованих продуктів (книжка/листівки) + еволюція проведених зустрічей-діалогів: ефективність, вплив, успішність, можливості вдосконалення. Розробка макетів листівок та білбордів.

Після семінару - видання збірки історій та поширення їх в локальних громадах. Обов'язкові публічні презентації.

Джерело: PREZIS: «Проект нові сусіди». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prezi.com/user/ydfiz5dywfk8/>

Участь у проекті «Нові сусіди»

Для молоді із Полтави, Лубен, Кременчука, Миргорода та Гадяча, яка мріє про журналістську професію або хоче спробувати себе у ролі перемовників організовано безкоштовний тренінг "Нові сусіди", пов'язаний з інтеграцією внутрішньо переміщених осіб до місцевих громад Полтавщини.

Студенти Гадяцького училища культури ім. І.П.Котляревського спеціалізації «Видовищно-театралізовані заходи» Альона Полтавець та Лариса Пшенична взяли участь у проекті «Нові сусіди». У рамках проекту студенти відвідали тренінги та лекції, які сприяли розумінню становища внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Збір учасників проекту відбувся в місті Кременчук 3 грудня 2015 року. Продовжилося спілкування на базі відпочинку «Успіх», яка знаходиться у с.Куцеволівка в сосновому бору на березі Дніпра

Кожен учасник одержав домашнє завдання – взяти інтерв'ю у переселенців із Донбасу, які оселилися в їхніх громадах. Кінцевим результатом є створення двох історій про людей, які переїхали з Донбасу і стали новими сусідами для мешканців міста Гадяча. Учасники тренінгу стануть авторами збірки історій успіху та адаптації переселенців на новому місці, побудови стосунків між новими сусідами, історій про довіру і людяність.

Джерело: Гадяцьке училище культури ім. М.П. Котляревського. Новини: Участь у проекті «Нові сусіди». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://guc.org.ua/участь-у-проекті-нові-сусіди/>

Миргород

За підтримки ПРООН в Миргородському центрі соціальних служб створюють робочі місця для ВПО

У травні 2015 року стартувала спільна пілотна ініціатива Проекту ПРООН в Україні «Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні» та Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Миргородської міської ради.

Мета ініціативи полягає в тому, щоб допомогти внутрішньо переміщеним особам знайти роботу на новому місці проживання. За підтримки ПРООН в **Миргородському** Центрі соціальних служб з'явилася можливість для працевлаштування п'яти осіб з числа переселенців – вони стали соціальними працівниками. Директор Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Володимир Кір'ян. Зараз пріоритетом вже є працевлаштування переселенців, а не гуманітарна допомога. Важливо зазначити, що багато переселенців приходять із проханням допомогти відкрити власну справу. Також є запит на відкриття пунктів психологічної допомоги. При тому є звернення від переселенців, які готові «очолити» цей напрямок та допомагати тим, хто приїжджає до **Миргорода**.

На сьогодні – найбільш гостро стоїть питання працевлаштування. Особливо серед тих переселенців, які вирішили «осісти» в **Миргороді**, і хочуть продовжувати свою власну справу. Ми вже маємо кілька таких звернень і для нас дуже важливо допомогти цим людям.

Серед інших планів – залучати благодійні та грантові програми. Оскільки спільними зусиллями ми можемо допомогти більшій кількості людей. За час співпраці із ПРООН Центр отримав надійного партнера, який допоміг вдало реалізувати проект.

Джерело: За підтримки ПРООН в Миргородському центрі соціальних служб створюють робочі місця для ВПО. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2015/05/27/-0.html>

«Нові сусіди» у Миргороді

«Нові сусіди» – таку назву має черговий соціальний проект, який реалізують у Миргороді. Він передбачає інтеграцію дорослих і дітей, які знайшли тимчасовий притулок у місті-курорті. Про це повідомили у Миргородській міській раді.

«Нові сусіди» – це соціальна ініціатива, яку реалізують працівники Миргородського Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді для внутрішньо-переміщених

осіб. Нині у Миргороді більше 3 тисяч внутрішньо-переміщених осіб, для яких соціальні працівники Центру організовують творче дозвілля. У межах проекту влаштували святковий захід. Діти і дорослі зібралися за творчим дозвіллям: виготовляли новорічні прикраси, спілкувалися, переглянули сферичне кіно. У планетарій глядачів запросили освітяни з Маріуполя. Подружжя Бондаренків переїхали до Миргорода і запроваджують у Миргороді освітній розвивальний проект "Мобільний планетарій".

Ініціативу «Нові сусіди» реалізують за підтримки Програми Розвитку ООН в Україні в рамках Проекту «Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні» та Уряду Японії у партнерстві з регіональною та місцевою владою.

Джерело: Новини Полтавщини. Головне: У Миргороді реалізують проект «Нові сусіди» . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://np.pl.ua/2016/01/u-myrhorodi-realizovuyut-sotsialnyi-proekt-novi-susidy/>

Комсомольськ

У Комсомольську на Полтавщині з'явилася нова громадська організація "Переселенці спільними зусиллями".

Першим публічним заходом ГО, що об'єднала тамтешніх вимушених переселенців із тимчасово окупованих територій України, стала зустріч із керівництвом міста. На ній повпреди новоствореного об'єднання наголошували: засновуючи його, переселенці не мають наміру виокремлюватися, відділяти себе від територіальної громади міста. Навпаки, чіткіше окреслюючи спільні проблеми, задля їх вирішення хочуть іще тісніше співпрацювати з місцевою владою, волонтерами, всіма небайдужими людьми. А ще подякували комсомольцям за значну матеріальну і моральну підтримку.

У наймолодшому місті Полтавщини зареєстровано 729 родин вимушених переселенців. Усі вони мають дах над головою. Причому 26 сімей мешкають у міському готелі "Славутич". За допомогою благодійників там створили для цього належні умови. Не менш важливо й те, що в Комсомольську, де розташовані два гірничо-збагачувальні комбінати, майже немає безробіття, а рівень оплати праці тут -- найвищий на Полтавщині. Тож вихідці з Донбасу та Криму забезпечені роботою, а також соціальним супроводом, медичною допомогою, їхні діти продовжують навчання.

На згаданій зустрічі міський голова Сергій Супрун запевнив присутніх у тому, що вони не залишатимуться без уваги влади та відповідних служб і надалі.

Джерело: Голос України. Інформаційний портал: Переселенці з Донбасу згуртувалися у місті гірників. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gołosukraine.com/publication/u-regionah/parent/42864-pereselenci-z-donbasu-zqurtuvalisya-u-misti-qirnik/#.VvcEPZNvXW0>

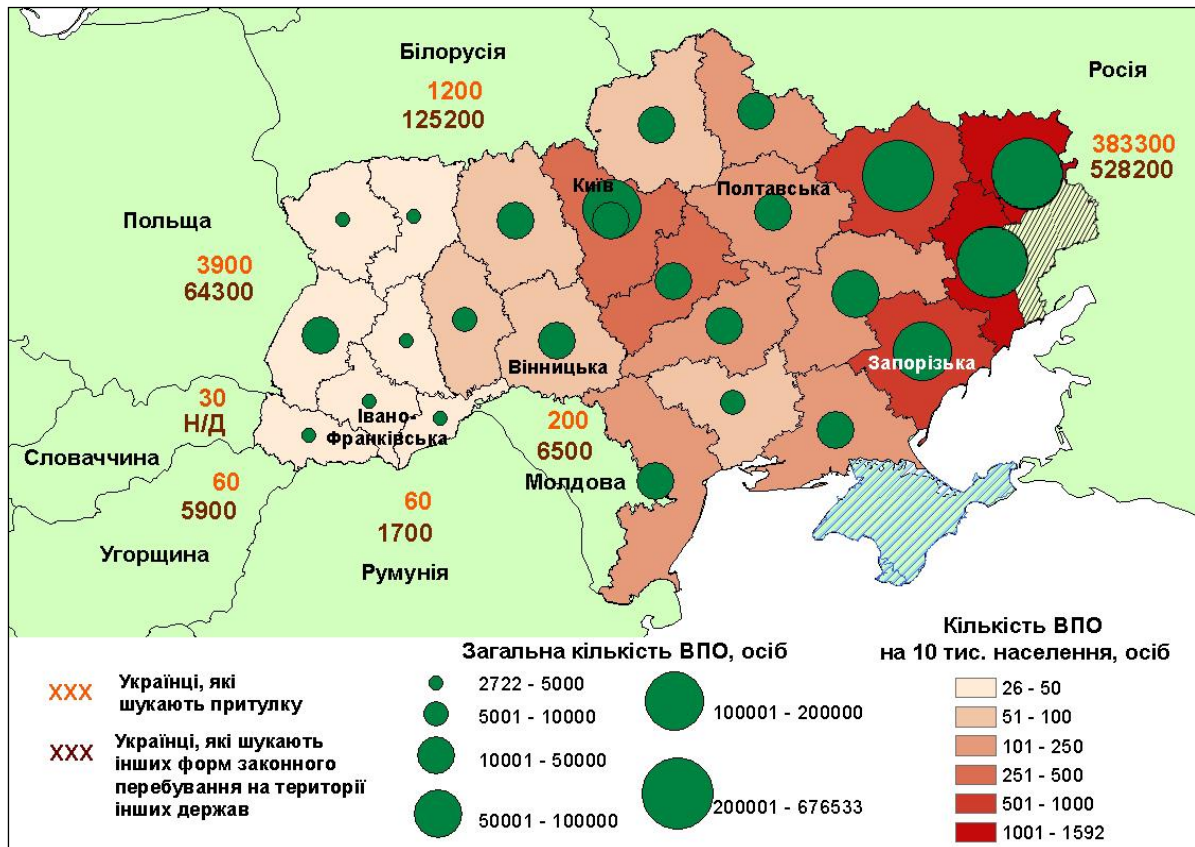
Додатки

Додаток 1. Країни світу із найбільшою кількістю ВПО, 31 грудня 2015 р.

№	Назва країни	Кількість ВПО, осіб ³⁹
1.	Сирія	6 600 000
2.	Колумбія	6 270 436
3.	Ірак	3 290 310
4.	Судан	3 182 286
5.	Ємен	2 509 068
6.	Нігерія	2 095 812
7.	Південний Судан	1 696 962
8.	Україна	1 678 587
9.	Демократична Республіка Конго	1 500 000
10.	Пакистан	1 459 000
11.	Сомалі	1 223 000
12.	Афганістан	1 174 300
13.	Туреччина	954 000
14.	М'янма	644 000
15.	Індія	612 000
16.	Азербайджан	564 000
17.	Лівія	500 000
18.	Центральноафриканська Республіка	452 000
19.	Ефіопія	450 000
20.	Бангладеш	426 000

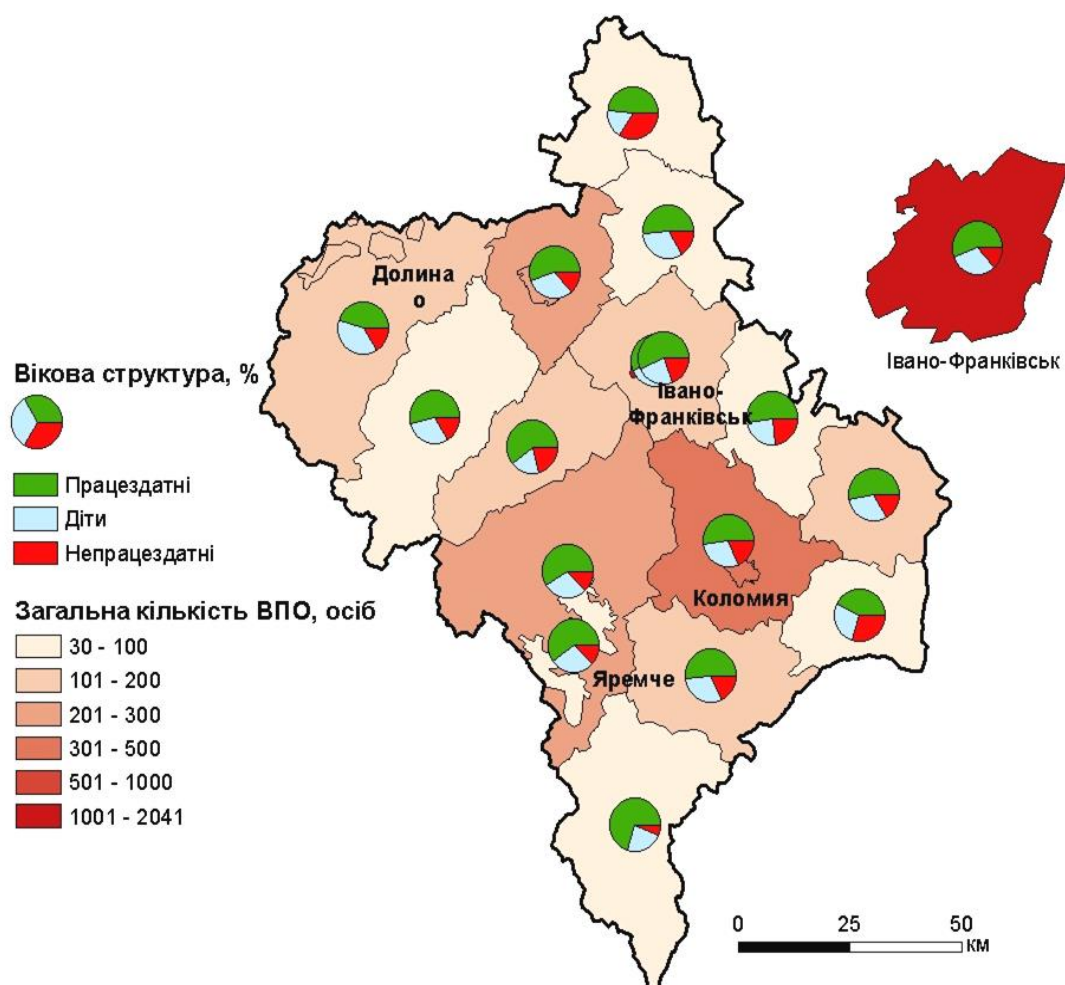
³⁹International Displacement Monitoring Center. Latest IDP numbers by country. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internal-displacement.org/database>

Додаток 2. Кількість ВПО за областями України та чисельність українців, які шукають притулку чи інших форм законного перебування у сусідніх державах⁴⁰

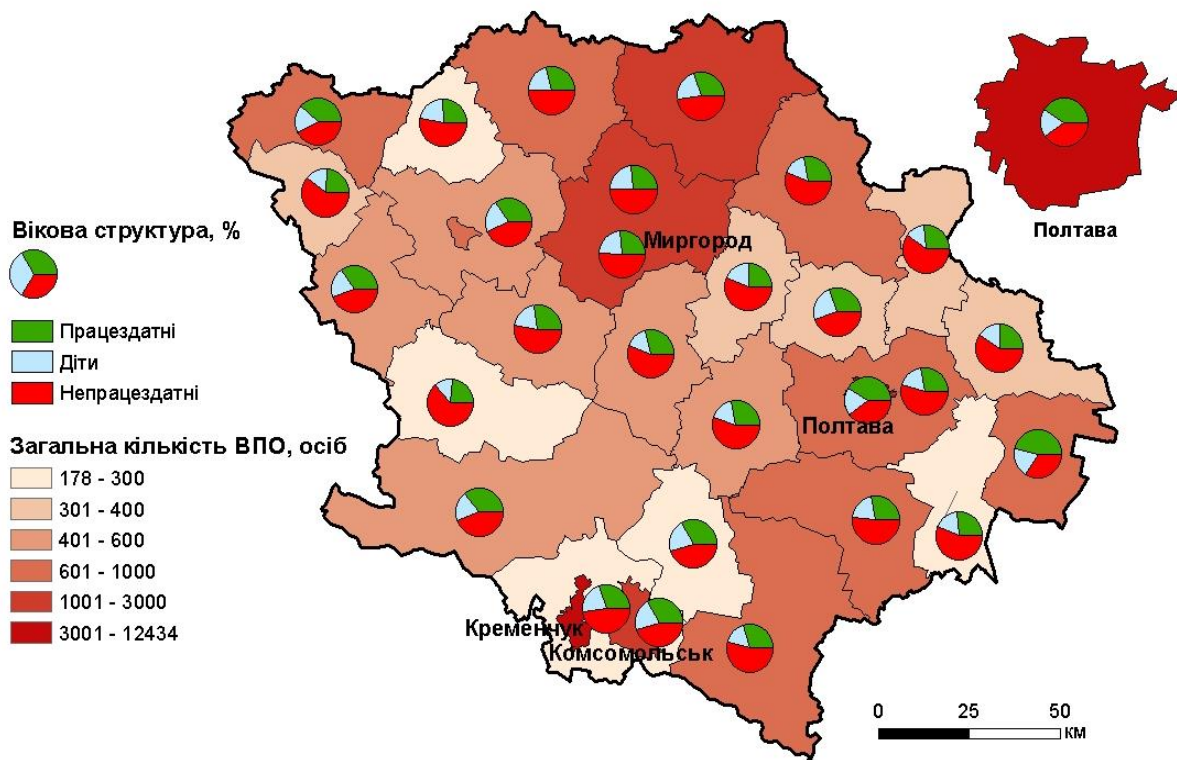
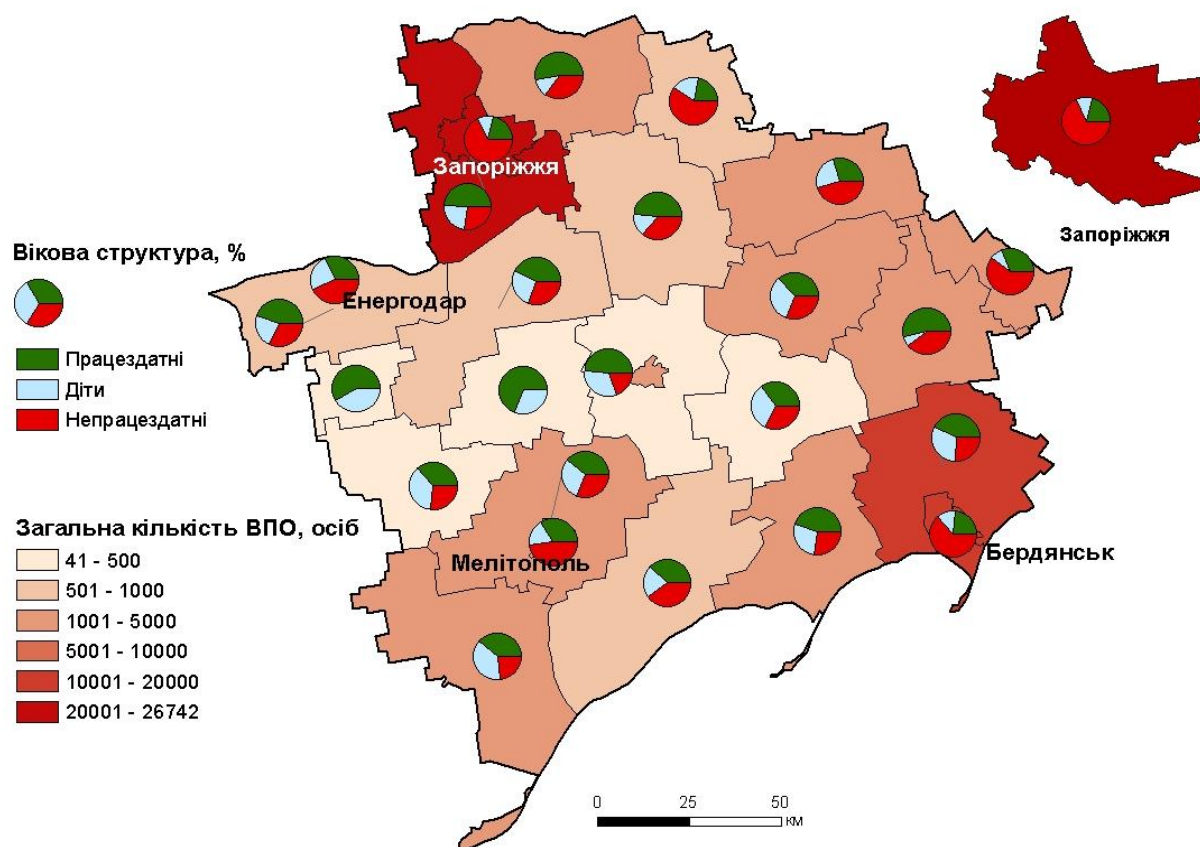

⁴⁰Офіційний сайт Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/uk/component/content/article/2-uncategorised/1261-karta-vnutrishnyoho-pereselennia-angliyskoju>

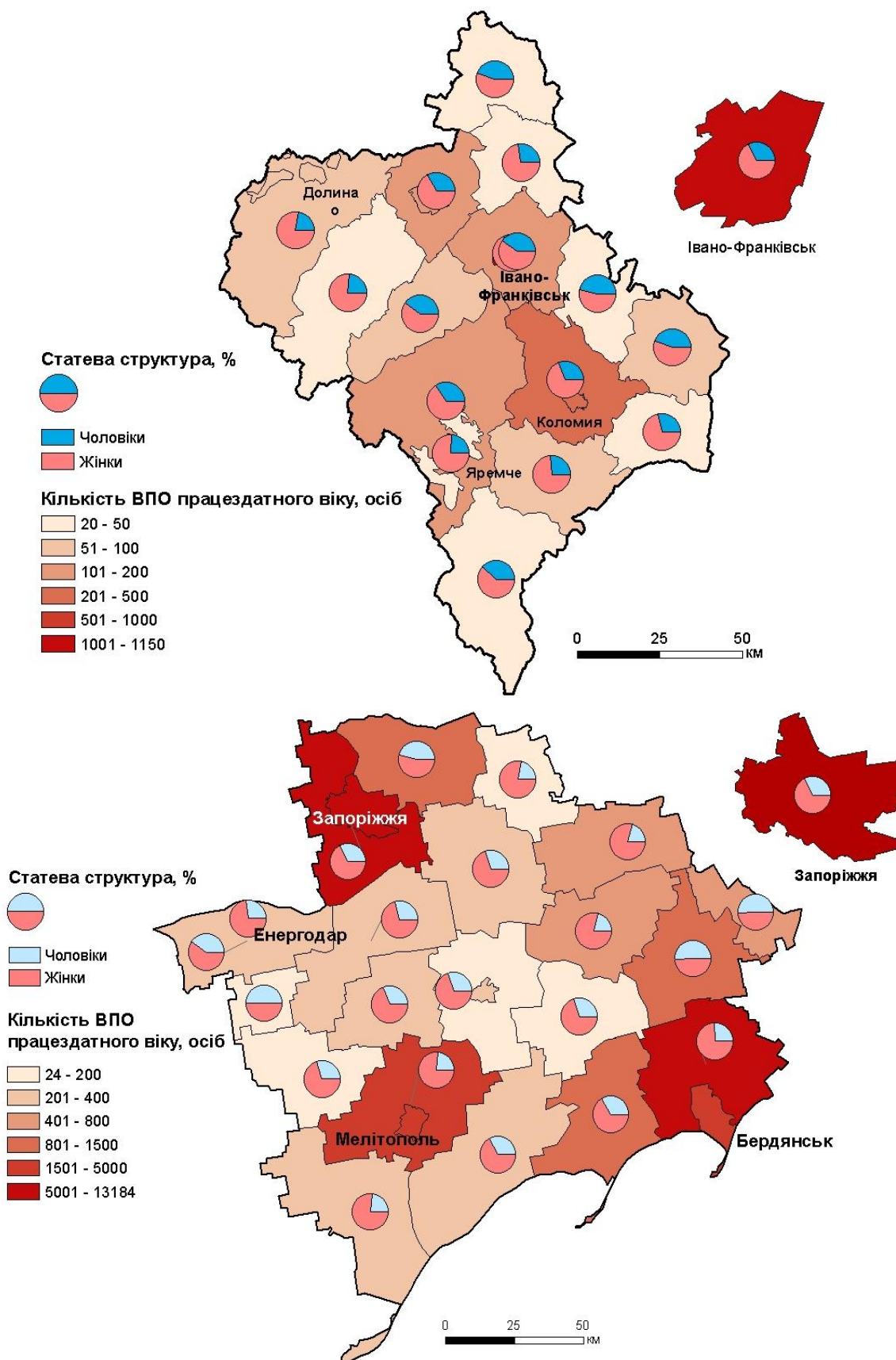
Додаток 3. Загальна кількість та вікова структура ВПО в Івано-Франківській, Запорізькій, Полтавській областях

Продовження додатку 3

Додаток 4. Статева структура ВПО працездатного віку в Івано-Франківській та Запорізькій областях

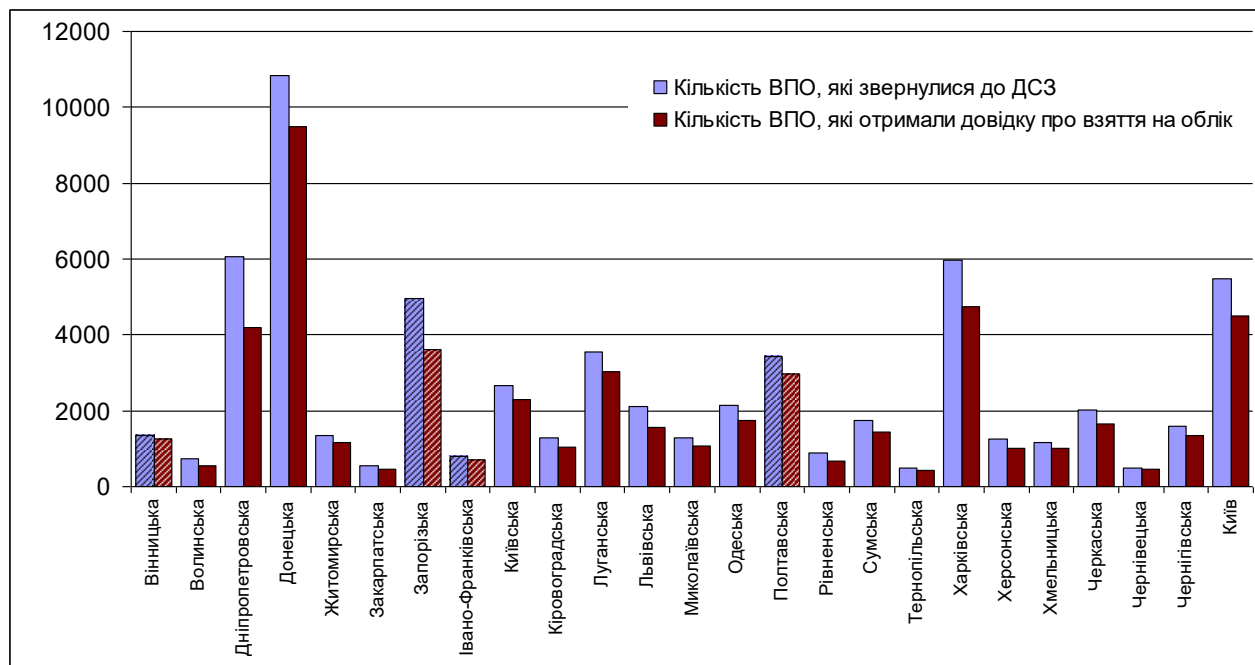
Додаток 5. Інформація про надання послуг Державною службою зайнятості внутрішньо переміщеним особам по областях України

(за даними Державної служби зайнятості
за період з 1 березня 2014 року по 31.01.2016 р.)

Назва області	Загальна кількість ВПО (на 04.02.2016)*	Отримували послуги ДСЗ	
		Кількість	Відсоток від загальної кількості ВПО
Вінницька	13 251	1 361	10,3%
Волинська	4 033	746	18,5%
Дніпропетровська	76 457	6 074	7,9%
Донецька	676 533	10 844	1,6%
Житомирська	10 496	1 362	13,0%
Закарпатська	3 462	563	16,3%
Запорізька	118 878	4 968	4,2%
Івано-Франківська	4 116	809	19,7%
Київська	48 318	2 666	5,5%
Кіровоградська	12 268	1 283	10,5%
Луганська	251 231	3 553	1,4%
Львівська	11 337	2 106	18,6%
Миколаївська	8 612	1 289	15,0%
Одеська	35 703	2 145	6,0%
Полтавська	30 684	3 417	11,1%
Рівненська	3 204	887	27,7%
Сумська	15 283	1 730	11,3%
Тернопільська	2 722	500	18,4%
Харківська	212 557	5 974	2,8%
Херсонська	14 226	1 254	8,8%
Хмельницька	6 793	1 172	17,3%
Черкаська	14 369	2 011	14,0%
Чернівецька	3 149	488	15,5%
Чернігівська	10 011	1 601	16,0%
Київ	127 026	5 494	4,3%
Україна	1 714 719	64 297	3,75%

*ЦПХ – Цивільно-правового характеру

Додаток 6. Кількість внутрішньо переміщених осіб, які звернулися до ДСЗ та ВПО, які отримали довідку про взяття на облік

Додаток 7. Працевлаштування внутрішньо переміщених осіб по областях України

(за даним Державної служби зайнятості за період з 1 березня 2014 р. по 31 січня 2016 р.)

Назва області	Загальна кількість ВПО (на 04.02.2016)	Кількість ВПО, які отримували послуги ДСЗ	Працевлаштовані усього (у т.ч. за договорами ЦПХ* та самостійно)		
			Кількість	Відсоток від загальної кількості ВПО	Відсоток від тих, хто звернувся до ДСЗ
Вінницька	13 251	1 361	442	3,34%	32,48%
Волинська	4 033	746	249	6,17%	33,38%
Дніпропетровська	76 457	6 074	1 790	2,34%	29,47%
Донецька	676 533	10 844	1 990	0,29%	18,35%
Житомирська	10 496	1 362	465	4,04%	34,14%
Закарпатська	3 462	563	209	6,04%	37,12%
Запорізька	118 878	4 968	1 056	0,89%	21,26%
Івано-Франківська	4 116	809	317	7,70%	39,18%
Київська	48 318	2 666	742	1,54%	27,83%
Кіровоградська	12 268	1 283	372	3,03%	28,99%
Луганська	251 231	3 553	1 098	0,44%	30,90%
Львівська	11 337	2 106	617	5,44%	29,30%
Миколаївська	8 612	1 289	458	5,32%	35,53%
Одеська	35 703	2 145	647	1,81%	30,16%
Полтавська	30 684	3 417	901	2,94%	26,37%
Рівненська	3 204	887	334	10,42%	37,66%
Сумська	15 283	1 730	447	2,92%	25,84%
Тернопільська	2 722	500	202	7,42%	40,40%
Харківська	212 557	5 974	2 193	1,03%	36,71%
Херсонська	14 226	1 254	392	2,76%	31,26%
Хмельницька	6 793	1 172	328	4,83%	27,99%
Черкаська	14 369	2 011	601	1,24%	29,89%
Чернівецька	3 149	488	130	4,13%	26,64%
Чернігівська	10 011	1 601	358	3,58%	22,36%
Київ	127 026	5 494	1 311	1,03%	23,86%
Україна	1 714 719	64 297	17 649	1,01%	27,45%

*ЦПХ – Цивільно-правового характеру

Додаток 8. Рекомендації щодо соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, які переселилися із тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції до Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської, Полтавської областей

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
Запровадження єдиної системи реєстрації переселенців, що дозволить визначити обсяг потреб переселенців та спланувати надання соціальних виплат, а також запобігти можливим зловживанням державною та донорською допомогою	Збір даних щодо кількості та становища ВПО для реєстрації, укладеної за чіткими принципами з обліком всіх різновидів допомоги, включно із допомогою, наданою міжнародними проектами, фондами, програмами	Органи місцевої влади (ОМВ)	Усі міста
	Реалізація диференційного підходу до різних категорій ВПО		
	Постійний моніторинг настроїв ВПО та їх намірів щодо подальших планів з переміщення		
Економічна інтеграція ВПО до приймаючих громад			
Формування навичок ефективного пошуку роботи	Консультації та тренінги із профорієнтації , формування навичок самопрезентації, результативного пошуку роботи, написання резюме, супровідного листа, підготовка до співбесіди, ділових телефонних перемовин. Можлива тема тренінгу: <i>«Принципи працевлаштування і результативний пошук роботи»</i>	Міські центри зайнятості, міжнародні проекти	Усі міста
Здійснення професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації внутрішньо переміщених осіб із урахуванням потреб місцевого ринку праці та нових тенденцій, що з'являються на ринку праці	Організація процесу перепідготовки з урахуванням побажань конкретного роботодавця та професійних знань і навичок конкретного слухача	Міські центри зайнятості, потенційні роботодавці, представники бізнесу, ОМВ, міжнародні проекти	Вінниця, Запоріжжя, Бердянськ, Мелітополь, Івано-Франківськ, Полтава, Кременчук
	Підвищення кваліфікації людей, які вже мають певний досвід або відповідну освіту : наприклад, <i>навчання роботи на новому обладнанні, знайомство із змінами у законодавстві, чи з новою програмою</i> , приміром, з новою версією програми «1С:БУХГАЛТЕРІЯ 8», яка є малознайомою багатьом бухгалтерам з Донбасу, які користувались програмою «Акцент»		
	Здобуття практичного досвіду під опікою досвідченого		

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	наставника Створення можливостей для підготовки за перспективними напрямками, за якими короткотермінове навчання може дати бажаний результат: сфера торгівлі та послуг , у тому числі в Інтернет-торгівля (<i>тренінги із ефективного продажу, з опанування навичок ведення переговорів, презентацій, спілкування по телефону, принципи клієнтоорієнтованості, сценарії продажу, вміння переконувати, вміння працювати з запереченнями, схеми роботи в бізнес-структурах</i>), комп'ютерні технології , які не потребують довготривалої підготовки, (<i>супровід соціальних груп, Інтернет-маркетинг, дизайн та верстка сайтів, зокрема Інтернет-магазинів, тестування програм</i>)		Усі міста
Посилення можливості працевлаштування, особливо для жінок та молоді	Здобуття додаткової спеціалізації , суміжної із основною, а також знань та навичок, необхідних для підвищення конкурентоздатності на ринку, наприклад: - з ефективної усної та письмової комунікації; - міжособистісного спілкування та самопрезентації; - знання найбільш вживаних комп'ютерних програм (<i>Microsoft Office, Skype, хмарні технології Google</i>); - з уміння працювати в команді, протистояти стресам, ефективно використовувати час; - бути здатним вирішувати проблеми тощо Організація навчання навичкам роботи із оргтехнікою, діловодству, документообігу та кадровій роботі для жінок, які претендують на вакансії секретарів та помічників керівника Проведення тренінгів з розвитку кар'єри для студентської молоді з числа ВПО	Освітні установи, міжнародні проекти , міські центри зайнятості	Усі міста
Відновлення підприємницької діяльності ВПО	Створення системи реєстрації, обліку та оцінки потреб підприємців ВПО Укладання та поширення інформації, наприклад, у форматі буклетів про реєстр потужностей, які підприємства та установи здають в оренду, а також ділянок, які могли бути	Міські центри зайнятості, ОМВ ОМВ, приватний бізнес, ЗМІ	Усі міста Усі міста

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	орендовані на конкурентних засадах		
	Спрощення процедури перереєстрації з окупованої території на територію, підконтрольну українській владі	ОМВ	Усі міста
	Пошук шляхів залучення фінансових і матеріальних ресурсів для розвитку бізнесу	Міські центри зайнятості, ОМВ, міжнародні проекти	Усі міста
	Запровадження пілотних проектів надання пільгових кредитів для стимулювання розвитку підприємницької діяльності, в тому числі за рахунок міжнародних проектів та іноземних фінансових інституцій із пріоритетним розвитком галузей, які відповідатимуть стратегії розвитку регіону, міста чи району та які не матимуть негативного впливу на довкілля	ОМВ, міжнародні проекти	Ладижин, Хмільник, Бердянськ, Долина, Миргород, Энергодар
	Забезпечення інформаційної підтримки, розвиток відкритих інформаційних платформ , які міститимуть статистичну, маркетингову інформацію про ситуацію в різних сегментах бізнесу у місті та регіоні, аналітичні матеріали щодо перспективних напрямів розвитку чи розширення бізнесу, імовірних бар'єрів і перешкод, нових технологій тощо	Приватний бізнес, установи сприяння розвитку бізнесу, освітні заклади, Інтернет-ресурси, міжнародні проекти	Вінниця, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Полтава із урахуванням перспектив розвитку бізнесу в очолюваних ними областях
	Сприяння доопрацюванню бізнес-ідей , оцінці їх перспективності, розвитку здатності продукувати нові бізнес-ідеї з розширення чи розвитку нового бізнесу	Приватний бізнес, установи сприяння розвитку бізнесу, міжнародні проекти	Усі міста
	Організація навчання, тренінгів, консалтингу , забезпечення методичної підтримки з різноманітних питань ведення бізнесу. Найважливіші теми: • підвищення кваліфікації як власника бізнесу, так і персоналу; • методи якісного аналізу ринків, визначення найбільш перспективних секторів; • планування розвитку бізнесу; • написання бізнес-планів;	ОМВ, приватний бізнес, установи бізнес-інфраструктури, міжнародні проекти , міські центри зайнятості	Обласні центри із залученням бажаючих з усіх міст-партнерів

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	- пошук донорів; - фінансовий менеджмент; - маркетинг; - управління бізнесом у складних економічних умовах, коли необхідно найбільш раціонально обирати пріоритети розвитку і способи розподілу ресурсів		
	Допомога із впровадження новітніх технологій та інновацій у бізнесі	Приватний бізнес, установи бізнес-інфраструктури, міжнародні проекти	Обласні центри із вивченням потреб здійснення заходу в інших містах
	Забезпечення доступу ВПО до інформаційних ресурсів влади в державних та муніципальних установах, зокрема, до інформації щодо можливостей ведення бізнесу; оголошення в ЗМІ про можливості для ВПО	ОМВ, засоби масової інформації	Усі міста
	Забезпечення доступу ВПО до ресурсів бізнесу у приймаючих громадах	ОМВ, приватний бізнес, установи сприяння розвитку бізнесу	Усі міста
	Інтеграція бізнесу ВПО в місцеву підприємницьку спільноту (галузеві спілки, місцеві спілки, отримання поради від колег-підприємців, нагородження відзнаками на кшталт підприємця року тощо)		
	Запровадження податкових канікул та процедур податкового компромісу для власників малого та середнього бізнесу	Центральні органи влади	Усі міста
	Консультування та юридична допомога з відновлення бізнесу та відновлення втрачених під час переселення документів	ОМВ	Усі міста
	Поширення історій підприємницького успіху ВПО	ЗМІ, освітні установи, міжнародні проекти	Усі міста
	Забезпечення активної циркуляції інформації та підтримки з боку різних суб'єктів бізнес-інфраструктури, що покликані сприяти розвитку бізнесу. Посилення діяльності закладів бізнес-інфраструктури, що діють у місті й області, спрямованої на поширення інформації про свою діяльність та	Заклади бізнес-інфраструктури, ОМВ, міжнародні проекти	Усі міста

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	пропоновані послуги.		
	Запровадження програм підтримки розвитку підприємництва у малих містах	ОМВ	Жмеринка, Ладижин, Хмільник, Енергодар, Коломия, Яремче, Долина, Миргород
	Розвиток підприємництва у сільській місцевості	ОМВ, міжнародні проекти	Жмеринка, Хмільник, Коломия, Долина, Миргород
	Вивчення питання можливості отримання безвідсоткових кредитів або компенсації відсоткової ставки по кредитах комерційних банків, допомоги у придбанні обладнання	ОМВ, заклади бізнес-інфраструктури, міжнародні проекти	Обласні центри із подальшим поширенням інформації в регіоні
Започаткування підприємницької справи ВПО	Тестування здібностей щодо започаткування власної справи; економічна та фінансова експертиза бізнес-ідей ВПО (краш тест)	Міські центри зайнятості, заклади бізнес-інфраструктури	Усі міста
	Організація курсів підготовки до підприємницької діяльності з урахуванням стратегії місцевого та регіонального розвитку, екологічної сталості і прагнень початківця-підприємця	Міські центри зайнятості, заклади бізнес-інфраструктури, міжнародні проекти	Усі міста
	Організація навчання з основ обліку, обрахунку своїх витрат і прибутків, оподаткування діяльності малого підприємництва, мікроекономічних питань, використання Інтернету для проведення комерційної діяльності, маркетингу, менеджменту та практичних вмінь щодо бізнес-планування, пошуку клієнтів, інших конкретних практичних знань та навичок, які знадобляться початківцю	Міські центри зайнятості, заклади бізнес-інфраструктури, освітні заклади, міжнародні проекти	Усі міста
	Допомога в реєстрації	ОМВ, міські центри зайнятості	Усі міста
	Доступ до постійної консультативної підтримки з усіх питань, пов'язаних із підприємництвом, навчання (он-лайн сервіси, наставництво з боку місцевих підприємців, тренінги, рівний-рівному)	Міські центри зайнятості, Заклади бізнес-інфраструктури, місцевий бізнес, міжнародні проекти	Усі міста

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	Забезпечення доступності суб'єктів малого підприємництва до кредитних ресурсів , зокрема за рахунок розроблення та виконання регіональних програм мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва та за рахунок грантів для запуску малого та середнього бізнесу	ОДА, ОМВ, міжнародні проекти	Усі міста
	Розгляд можливостей надання безвідсоткових кредитів для підприємців-початківців, а також сприяння зв'язкам із фінансовими інституціями для подальшої фінансової підтримки	ОДА, заклади бізнес-інфраструктури, місцевий бізнес, ОМВ	Усі міста
	Створення сприятливих умов підприємництва у тому числі за рахунок розвитку інфраструктури з підтримки бізнесу, а саме бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, бізнес-асоціацій	ОДА, ОМВ, міжнародні проекти	Усі міста
Створення можливостей тимчасової та гнучких форм зайнятості, з особливою увагою до потреб працевлаштування жінок	Сприяння та навчання пошуку дистанційної праці. Найбільш активно дистанційно використовуються послуги бухгалтерів та економістів, фахівців ІТ сфери, Інтернет-комерції, Інтернет-маркетингу, працівників кол-центрів. Дистанційна праця використовується у просуванні сайтів, адмініструванні груп у соціальних мережах, у продажі та дизайні листівок, візиток, різного роду макетів, ілюструванні друкованої продукції, тестуванні програмного забезпечення, перекладі, репетиторстві (по Скайпу), психологічній допомозі та ін.	ОМВ, міжнародні проекти , освітні заклади, НУО ВПО	Усі міста
	Організація громадських та інших робіт тимчасового характеру	ОМВ, НУО	Усі міста
	Пілотне впровадження програм «гроші за роботу»	ОМВ, НУО, міські центри зайнятості, міжнародні проекти	Обласні центри із вивченням потреб здійснення заходу в інших містах
Орієнтація безробітних на самозайнятість, особливо тих, хто не має досвіду роботи, в першу чергу молодь та матерів з маленькими дітьми	Допомога в пошуку клієнтів, рекламі , просуванні на місцевому ринку та при потребі із допомогою Інтернет-торгівлі на більш масштабні ринки продукції та послуг дрібних ремісників (пошив та ремонт одягу та взуття, ремонт житла тощо), спеціалістів сфери обслуговування (перукарів,	ОМВ, НУО, міські центри зайнятості, міжнародні проекти	Усі міста

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	косметологів, кухарів, спеціалістів з догляду за дітьми, людьми похилого віку, тваринами, домашньої обслуги тощо)		
Удосконалення системи збору і систематизації даних щодо кваліфікації ВПО та оцінки потреб працевлаштування чи самозайнятості	Облік даних про кваліфікацію ВПО з урахуванням: 1) даних про освітньо-кваліфікаційні характеристики ВПО, їхні професійні навички та потреби; 2) інформації про підприємців, яких доцільно виділити в окрему цільову групу, присвячену малому та середньому бізнесу; 3) медичного статусу; 4) намірів щодо працевлаштування чи започаткування власного бізнесу; 5) даних моніторингу після працевлаштування	ОМВ, міські центри зайнятості	Усі міста
Розвиток територій з найбільшою концентрацією переселенців	Розширення інфраструктурних можливостей місцевих громад відповідно до кількості прийнятих ВПО з метою забезпечення соціальної злагоди та соціальної згуртованості у місцевих громадах	ОМВ, ОДА	Усі міста
	Залучення трудового потенціалу внутрішньо переміщених осіб до створення соціально-економічних передумов для розвитку територій масового проживання ВПО	ОМВ, ОДА, міські центри зайнятості	Усі міста
	Розширення існуючих виробничих потужностей або будівництво нових підприємств у регіонах та містах України, де має місце найбільше зосередження ВПО. Економічну доцільність таких підприємств можна посилити забезпеченням преференцій для реалізації продукції на зовнішніх та внутрішніх ринках з урахуванням споживчого попиту.	Центральні та місцеві органи влади	Запоріжжя, Бердянськ, Вінниця, Мелітополь, Полтава, Кременчук
	Увага до малих проектів з боку місцевих органів влади	ОМВ	Усі міста
Залучення іноземних інвестицій, процес входження яких має бути максимально спрощеним, але не за рахунок зниження природоохоронних стандартів	Проведення тренінгу із залучення прямих іноземних інвестицій	ОДА, міжнародні проекти	Обласні центри із залученням представників від усіх міст
	Підготовка інформації про об'єкти комунальної власності, житлові та нежитлові приміщення, промислові та сільськогосподарські підприємства-об'єкти інвестування	ОМВ, ОДА	Усі міста
	Сприяння у побудові інфраструктурних об'єктів в галузі АПК	ОМВ, ОДА	Усі міста
	Створення інвестиційних паспортів адміністративно-	ОМВ, ОДА	Усі міста

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	територіальних одиниць		
	Укладання «карти інвесторам»	ОМВ, ОДА	Усі міста
	Пошук найефективніших для інвестування видів економічної діяльності з метою залучення інвестицій	ОМВ, ОДА, міжнародні проекти	Усі міста
	Використання можливостей Фонду регіонального розвитку та Державного фонду сприяння місцевому самоврядуванню в Україні	ОМВ, ОДА, міжнародні проекти	Усі міста
	Створення та поширення аналітичних та методологічних напрацювань, які б забезпечували органи місцевого самоврядування необхідними підходами до обґрунтованого прийняття рішень щодо ПІІ з урахуванням економічних, природоохоронних та соціальних засад сталого розвитку	Міжнародні проекти , освітні та наукові установи	Усі міста
	Залучення високого професійно-кваліфікаційного потенціалу ВПО як самостійного чинника інноваційного розвитку регіонів України	ОМВ, ОДА	Усі міста
Соціальна адаптація та інтеграція переселених громадян, забезпечення соціальної злагоди у приймаючих громадах	Відкриття пунктів психологічної допомоги	ОМВ, освітні заклади, міжнародні проекти	Усі міста
	Реалізація соціальних проектів на кшталт соціальної ініціативи «Нові сусіди» для інтеграції переселенців до нового соціального середовища	ОМВ, освітні заклади, громадські об'єднання, ЗМІ, міжнародні проекти	Усі, особливо малі міста
	Здійснення заходів інформаційно-освітнього змісту на рівні громад, своєчасне виявлення фактів стигматизації переселених громадян і проведення публічних заходів відповідного змісту	ОДА, ОМВ, громадські об'єднання, освітні заклади, ЗМІ	Усі, особливо малі міста
	Підготовка і поширення рекомендацій, коротких інформаційних, роздаткових матеріалів, психологічних пам'яток, у разі потреби – проведення психологічних консультацій щодо особливостей роботи працівників державних структур (особливо з працівниками служб, які займаються оформленням пенсій та соціальної допомоги) з ВПО. Можливі теми для обговорення та професійних рекомендацій: <i>як поводити та контролювати себе у роботі</i>	ОДА, ОМВ, громадські об'єднання, освітні заклади, міжнародні проекти	Усі міста

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	<i>зі складними клієнтами, як не приносити агресію та роздратування додому, як убезпечити себе від професійного вигорання</i>		
	Підвищення кваліфікації соціальних працівників та держслужбовців, які працюють з ВПО, у напрямку підвищення рівня обізнаності відповідних працівників щодо потреб ВПО та з метою зростання якості надання послуг	ОДА, ОМВ, громадські об'єднання, освітні заклади, міжнародні проекти	Усі міста
	Підготовка та поширення серед ВПО роздаткових матеріалів із інформацією про безкоштовні послуги, номерами телефонів неурядових організацій, фондів тощо	ОДА, ОМВ, волонтерські організації, НУО	Усі міста
	Підтримка переселенців, які є учасниками АТО	ОДА, ОМВ, волонтерські організації	Усі міста
	Розробка комплексу спільних дій, які дозволять залучати переселенців до соціального життя громади, де вони проживають: організація свят, проведення спільних культурно-мистецьких подій, туристичних поїздок, етнічних фестивалів та інших соціально-культурних заходів для вимушено переміщених осіб і представників місцевих громад	ОДА, ОМВ, громадські об'єднання, освітні заклади, установи культури, ЗМІ, міжнародні проекти	Усі міста
	Проведення консультацій, тренінгів щодо особливостей роботи вчителів з учнями та їхніми батьками , які переселились із східних областей та АР Крим. Забезпечення вчителів методичними матеріалами та інформацією про те, хто надає різного роду безкоштовну допомогу ВПО	ОМВ, освітні заклади, міжнародні проекти , громадські об'єднання	Усі міста
	Реалізація журналістських проектів , присвячених висвітленню життя переселенців, знайомству із прикладами ефективної соціально-економічної інтеграції ВПО, з роботою волонтерських організацій та державних структур, спрямованої на допомогу переселенцям	ЗМІ, міжнародні проекти , волонтерські організації, громадські об'єднання	Усі міста
	Використання соціальної реклами на телебаченні, у соціальних мережах, на білбордах для зміцнення порозуміння між громадами та вимушеними переселенцями	ОДА, ЗМІ, міжнародні проекти , приватний бізнес	Обласні центри
Створення умов для розвитку самоорганізації та	Проведення навчання щодо започаткування громадської діяльності ВПО , зокрема створення своєї громадської	Обласні та міські органи влади, громадські	Обласні центри із залученням

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
взаємодопомоги ВПО, співпраці та взаємодії із існуючими у містах чи районах громадськими об'єднаннями й органами влади	організації, налагодження співпраці із місцевою владою, волонтерами	об'єднання, волонтерські організації	представників від усіх міст
	Створення центрів акумуляції інформації та співпраці, які будуть об'єднувати зусилля органів влади, громадських об'єднань переселенців та корінних жителів, приватний бізнес, волонтерів. Навчальні заклади можуть бути залучені на засадах волонтерства або для проходження навчальної практики	Обласні та міські органи влади, громадські об'єднання, волонтерські організації, приватний бізнес	Усі міста
	Створення он-лайн довідника для «внутрішньо переміщених осіб»	ОДА, ЗМІ, громадські об'єднання, волонтерські організації, міжнародні проекти	Обласні центри з урахуванням потреб інших міст області
	Створення механізму громадського контролю за розподілом бюджетних та донорських коштів	Громадські об'єднання, волонтерські організації, ЗМІ, міжнародні проекти	Усі міста
Залучення переселених громадян до місцевого самоуправління в громадах їх компактного проживання та до життя місцевих громад	Інформування та залучення всіх груп ВПО чи їх представників до вирішення всіх актуальних для них питань для ухвалення відповідальних та усвідомлених рішень	ОМВ, ЗМІ, громадські об'єднання, волонтерські організації	Усі міста
	Створення спеціальних комітетів у місцевих радах або посади помічника голови місцевої адміністрації з проблем ВПО, яку посідатиме представник, якого обрали самі вимушені переселенці	ОДА, ОМВ, громадські об'єднання	Усі міста
	Чітке окреслення повноважень всіх посадових осіб щодо розв'язання проблем ВПО	ОДА, ОМВ, громадські об'єднання	Усі міста
	Сприяння співпраці ВПО та НУО	ОДА, ОМВ, громадські об'єднання	Усі міста
Організація та проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів і консультацій з питань надання соціальної підтримки, соціальних послуг, правової	Створення телефонних «гарячих ліній» з питань інформування переселенців про можливість отримання необхідних послуг	ОДА, ОМВ	Усі міста
	Організація ефективного поширення інформації для ВПО про права і обов'язки, можливості, зокрема пов'язані з реально діючими проектами сприяння самозабезпечення, зокрема жінок та молоді	ОДА, ОМВ, громадські організації, міжнародні проекти, ЗМІ	Усі міста

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
допомоги за місцем переселення ВПО	Підвищення рівня інформування ВПО щодо можливостей отримання допомоги, включно – із міжнародною	ОДА, ОМВ, ЗМІ, громадські об'єднання,	Усі міста
	Доступ до інформаційних ресурсів органів влади , включно із загальнодержавною базою вакансій	ОДА, ОМВ	Усі міста
	Організація навчання представників громадських об'єднань щодо прав ВПО	ОДА, ОМВ, міжнародні проекти	Усі міста
	Надання безоплатної правової допомоги переселеним громадянам з урахуванням положень Закону України «Про безоплатну правову допомогу»	ОДА, ОМВ, ЗМІ, освітні заклади	Усі міста
Розміщення та забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб	Створення реєстру об'єктів нерухомості , напрацювання моделей надання їх в оренду на пільгових умовах	ОДА, ОМВ	Усі міста
	Для сімей, які планують залишитися , слід здійснювати забезпечення їх житлом шляхом: - надання фінансової підтримки при купівлі чи ремонті власного житла; - ремонту центрів колективного розміщення та передачі прав власності на житло мешканцям; - будівництва нового житла; - застосування критеріїв пріоритетності надання житла (багатодітні, неповні сім'ї, тощо)	ОДА, ОМВ, міжнародні проекти	Усі міста
	Розробка проектів розвитку місцевих громад з будівництва постійного та соціального житла для внутрішньо переміщених осіб з урахуванням їхніх потреб і потенціалу. При спорудженні новобудов доцільно використовувати: 1) новітні технології швидкого будівництва екологічних та гіперенергозберігаючих матеріалів; 2) місцеві будівельні матеріали за умови їх наявності; 3) можливості надання пільгових кредитів від держави та іноземних кредиторів, а також державної та іноземної допомоги; 4) власні ресурси ВПО для самостійного будівництва	Міжнародні фінансові установи та міжнародні фонди під міжнародним контролем	Усі міста
	Створення соціального житлового фонду для надання в оренду переселеним громадянам на пільгових умовах	ОДА, ОМВ	Усі міста

Потреби та завдання інтеграції ВПО до приймаючих громад	Заходи, спрямовані на задоволення потреб та ефективну інтеграцію	Інституції, залучені до виконання заходів	Рекомендовані для здійснення заходів міста-партнери проекту «ПРОМІС»
	Вивчення можливостей та бажання переселенців щодо проживання у сільській місцевості ; відродження знелюднених сіл з метою їх відродження для забезпечення переселених громадян житлом (з урахуванням можливостей перспективного працевлаштування та самозайнятості)	ОДА, ОМВ	Усі міста
	Активізація співпраці ОМС й підрозділів державної влади з неурядовими донорськими та інвестиційними організаціями, особливо щодо міжнародних проектів будівництва житла з виробничою інфраструктурою самозабезпечення ВПО	Міжнародні інституції та міжнародні фонди	Усі міста
	Встановлення певних квот для надання житла у новобудовах, споруджених для переселенців і місцевим жителям, які того гостро потребують, з метою уникнення ізольованого розселення ВПО , оскільки це стоїть на заваді інтеграції переселенців у зонах нового місця проживання	ОДА, ОМВ у співпраці із громадськими об'єднаннями	Усі міста